

รายงานฉบับสมบูรณ์

สื่อเชิงสืบสวน (Investigative Journalism) ในที่วีดิจิตอลช่องข่าวสารและสาระ
(22 สิงหาคม - 22 กันยายน 2557)

โดย
มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา
Foundation for Media Studies

เสนอต่อ
สำนักส่งเสริมการแข่งขันและกำกับดูแลกันเอง (สส.)
สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์
และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

<p>มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา Foundation for Media Studies</p> <p>โครงการมีเดียมอนิเตอร์ Media Monitor Project</p>	<p>ห้อง 518 อาคารพญาไทบิล딩 31 ถนนพญาไท เขตราชเทวี กทม. 10400 โทร: 02-246-7440 แฟกซ์: 02-246-7441</p> <p>Email: mediamonitorth@gmail.com www.mediamonitor.in.th</p>
<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> <div data-bbox="248 533 459 741" style="text-align: center;"> <p>มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา (Foundation for Media Studies)</p> </div> <div data-bbox="480 533 1153 696" style="text-align: center;"> <p>สื่อเชิงสืบสวน (Investigative Journalism) ในที่วีดิจิตอลช่องข่าวสารและสาระ</p> </div> <div data-bbox="1209 521 1374 757" style="text-align: center;"> </div> </div>	

คณะผู้ทำงานโครงการ

ที่ปรึกษาโครงการฯ

- รศ.ดร. วิชาสินี อุดุลยานนท์

คณะกรรมการวิชาการ

- ดร. สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์
- นายชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี
- รศ.ดร. นवलน้อย ตีร์รัตน์
- น.ส. เข็มพร วิรุณราพันธ์
- ดร. ธีรรัตน์ วงศ์ชนะอเนก
- ดร. มานะ ตีร์ยาภิวัฒน์
- อาจารย์สุภาพร โพธิ์แก้ว

ที่ปรึกษาคณะกรรมการวิชาการ

- พญ. พรรณพิมล วิบุลากร
- ดร. เจษฎ์ โทณะวณิก

ผู้อำนวยการโครงการ

- ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์

คณะรับผิดชอบดำเนินงานศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสื่อ

- นายศิวะ จันทร์เจือมาศ
- นางสาวนพรัตน์ จิตรครบุรี
- นางสาวชัชชนรรณ ศักดิ์เจริญชัยกุล
- นางสาวเมธิรา อินทร์สวาท
- นายณัฐพล ศุภสิทธิ์
- นายอัครัง จิตตะประสาทะ
- นายอดิศร บุญญปุรานนท์
- นางสาวมัทนา นันตา

ติดต่อโครงการฯ

โครงการสื่อมวลชนศึกษาเพื่อสุขภาวะ(Media Monitor)

เลขที่ 31 อาคารพญาไทบิล딩 ชั้น 5 ห้อง 518 ถนนพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 02-246-7440 โทรสาร 02-246-7441

E-mail: mediamonitorth@gmail.com

Website: www.mediamonitor.in.th

ส่วนที่ 1	ที่มาและความสำคัญ _____	4
	วัตถุประสงค์การศึกษา _____	5
	หน่วยการศึกษา _____	5
	แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง _____	5
	นิยามเชิงปฏิบัติการ _____	10
	เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกหน่วยการศึกษา _____	11
	ประเด็นการศึกษาและวิธีการนำเสนอ _____	11
	ประเด็น/นิยามและวิธีการวัด _____	12
	กรอบการศึกษา _____	13
ส่วนที่ 2	ผลการศึกษา _____	14
	สัดส่วนจำนวนเรื่อง/ เวลารายงานเชิงสืบสวน _____	14
	การจัดกลุ่มเนื้อหา/ ประเด็นรายงานเชิงสืบสวน _____	15
	ความต่อเนื่องของรายงานเชิงสืบสวน _____	17
	ลักษณะการสืบสวน _____	19
	บทบาทของรายงานเชิงสืบสวน _____	26
	ระดับการสืบสวนและการตรวจสอบกลุ่มอำนาจ _____	30
ส่วนที่ 3	สรุปและอภิปรายผลการศึกษา _____	33
	ข้อเสนอแนะ _____	36
บรรณานุกรม	_____	37
ภาคผนวก	_____	38

ที่มาและความสำคัญ

การทำข่าวเชิงสืบสวน ถือเป็นบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของสื่อที่เป็นทั้งเครื่องชี้วัด และปัจจัยที่นำไปสู่ เสรีภาพในการสื่อสาร (Freedom of Expression) และการพัฒนาความสามารถและคุณภาพของสื่อ (Development of Media) ในสังคม¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตย ข่าวเชิงสืบสวนถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญของสื่อมวลชนในการทำหน้าที่เป็นตัวแทนพิทักษ์รักษาสีติของประชาชนในการรับรู้ข้อมูล ตรวจสอบ และวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ที่กระทบกับผลประโยชน์สาธารณะ (De Burgh, 2000:315)²

รัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2550 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 รวมทั้ง พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553 ได้กำหนดให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่ที่เป็นทรัพยากรสาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสังคม ด้วยการแบ่งกลุ่มการบริการกิจการโทรทัศน์ออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ กลุ่มบริการสาธารณะ บริการชุมชน และบริการทางธุรกิจ โดยสำหรับช่องประเภทบริการทางธุรกิจระดับชาติ ยังแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม หนึ่งในนั้นคือประเภทรายการข่าวสารและสาระ จำนวน 7 ช่อง ซึ่งเป็นที่คาดหวังของสังคมว่าจะนำเสนอข่าวสารต่างๆ รวมทั้งเติมเต็มมิติการทำข่าวในเชิงสืบสวนมากขึ้น

แม้สื่อโทรทัศน์จะเป็นสื่อที่มีข้อได้เปรียบสื่ออื่นๆ ในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ความรวดเร็ว ความน่าสนใจในการรายงานข่าวสาร แต่กลับมีจุดอ่อนด้านการรายงานข้อมูลเชิงลึก การวิเคราะห์ การติดตามเปิดโปงเรื่องราวที่เป็นผลกระทบต่อส่วนรวม มีการทำข่าวเชิงสืบสวนในจำนวนไม่มาก (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2550)³ ทั้งนี้ เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดด้านนโยบายของสถานีโทรทัศน์ ข้อจำกัดในเรื่องทรัพยากรของสถานีโทรทัศน์เอง หรือข้อจำกัดทางธุรกิจ เป็นต้น

ด้วยความสำคัญของเนื้อหารายการเชิงสืบสวนที่มีต่อสังคม ที่สะท้อนคุณภาพทั้งเสรีภาพของสื่อ ในขณะที่การปฏิรูปสื่อโทรทัศน์ ทำให้เป็นครั้งแรกที่กิจการโทรทัศน์ของประเทศไทยมีประเภทข่าวสารและสาระ มีเดียมอนิเตอร์จึงสนใจศึกษาการนำเสนอข่าว/ รายการเชิงสืบสวนทางทีวีดิจิทัลช่องข่าวสารและสาระทั้ง 7 ช่อง คือ (1) Voice TV (2) Nation Channel (3) Spring News (4) TNN24 และ (5) New TV

1 Investigative Journalism (n.d.). Communication and Information unit, UNESCO

2 De Burgh, Hugo, ed. (2000). Investigative Journalism: Context and Practice, London and New York: Routledge

3 ผศ.สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2550). สะท้อนบทบาทสื่อวิทยุ - โทรทัศน์ จากข้อสังเกตรางวัลแสงชัย. กรุงเทพฯธุรกิจออนไลน์ 19 เมษายน พ.ศ. 2550

(6) Thai TV และ (7) Bright TV ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ อย่างคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อ สิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2550 และความคาดหวังของสาธารณะ

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาข่าว/ รายการที่มีเนื้อหาสืบสวนทางทีวีดิจิทัลของข่าวสารและสาระ ในมิติที่เชื่อมโยงกับการทำบทบาทหน้าที่ของสื่อ (Media Functions) และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน (Freedom of Expression)

หน่วยการศึกษา

- สื่อโทรทัศน์ดิจิทัลประเภทบริการธุรกิจในหมวดข่าวสารและสาระ จำนวน 7 ช่อง ได้แก่ (1) Voice TV (2) Nation Channel (3) Spring News (4) TNN24 และ (5) New TV (6) Thai TV และ (7) Bright TV
- รูปแบบรายการที่ศึกษาคือ รายการข่าวทั่วไป และรายการสืบสวนที่ออกอากาศระหว่างวันที่ 22 สิงหาคม – 22 กันยายน พ.ศ. 2557 ตลอด 24 ชั่วโมง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับข่าวสืบสวน
2. แนวคิดเรื่องอำนาจรัฐ อำนาจทุน อำนาจเถื่อน

1. แนวคิดเกี่ยวกับข่าวสืบสวน

ข่าวสืบสวนกับ บทบาทหน้าที่และการมีเสรีภาพในการสื่อสารของสื่อมวลชน

มาลี บุญศิริพันธ์ (2548) ให้ความหมายของข่าวสืบสวนว่า เป็นข่าวที่มีเป้าหมายในการใช้วิธีการสื่อข่าวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อต้องการเจาะลึก ชุดคุ้ย สืบสวน เปิดโปง และรายงานข้อมูล/ ข้อเท็จจริงที่ถูกปกปิดอย่างเร้นลับ จนได้ความจริงมานำเสนอต่อผู้อ่านให้รับรู้เข้าใจในรูปแบบต่างๆ โดยเรื่องที่ชุดคุ้ยมักเป็นเรื่องที่ผู้เกี่ยวข้องไม่ต้องการเปิดเผยให้สาธารณชนได้รับทราบ เป็นความริเริ่มของผู้สื่อข่าวที่จะต้องการ

เปิดเผยความจริงที่ซุกซ่อนด้วยเจตนาที่ไม่สุจริตให้ปรากฏต่อสังคม ข่าวสืบสวนและตีความจึงต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ความเสียหายของสาธารณชนโดยรวม⁴

ด้าน Ulmann John (1995) กล่าวว่า ข่าวสืบสวนเป็นผลจากการริเริ่มของบุคคลหรือของผู้สื่อข่าว เป็นเรื่องที่ไม่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรต้องการปกปิดเป็นความลับ การสืบสวนต้องประกอบด้วยส่วนเบื้องต้น 3 ประการ คือ 1) ต้องเป็นรายงานที่กระทำด้วยตัวผู้สื่อข่าวเอง ไม่ใช่การรายงานจากการสืบสวนของผู้อื่น 2) เรื่องนั้นต้องเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างที่มีความสำคัญยิ่งต่อส่วนรวม และ 3) เป็นเรื่องที่มีผู้พยายามปิดบังจากการรับรู้ของสาธารณชน⁵

เช่นเดียวกับ Mark Lee Hunter (2011) ที่กล่าวว่า ข่าวสืบสวนเป็นการมุ่งเปิดโปงเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ ซึ่งอาจถูกปกปิดอย่างตั้งใจโดยผู้มีอำนาจ หรืออาจเป็นเรื่องที่ถูกมองข้ามอย่างไม่ตั้งใจจากความคลุมเครือของเหตุการณ์ความไม่แน่นอนต่างๆ ที่ต้องใช้วิธีการวิเคราะห์ และสืบหาหลักฐานทั้งจากข้อมูล/ เอกสารที่มีลักษณะเปิดเผยอยู่แล้ว และข้อมูล/ เอกสารที่มีลักษณะปิดเป็นความลับ ด้วยเหตุนี้ข่าวสืบสวนจึงถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดเสรีภาพในการสื่อสาร (Freedom of Expression) และนำไปสู่การพัฒนาความสามารถและคุณภาพของสื่อ (Development of Media)⁶ และถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการหยุดยั้งคอร์รัปชัน และความไม่ถูกต้องต่างๆ ในสังคม (ประเวศ วะสี, 2550)⁷

จากความหมายของข่าวเชิงสืบสวนข้างต้น จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นการเน้นนำหนักไปที่การเปิดโปง และการสืบค้นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงข่าวสืบสวนอาจเป็นการมุ่งเน้นอธิบายความซับซ้อนหรือตอบใจหาคำถามของสังคมในกระแสสถานการณ์หนึ่งๆ ผ่านการสืบค้นหลักฐาน เอกสารและข้อวิเคราะห์ อธิบาย ตามแนวทางที่เรียกว่าวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล (Data Journalism) ซึ่งหมายถึงการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล ที่ได้จากการสืบค้นแหล่งข้อมูลสาธารณะ หรือสถิติต่างๆ มาเปิดเผย หรืออธิบายให้สาธารณะได้รับทราบ⁸ เป็นต้น

⁴ มาลี บุญศิริพันธ์ (2548) หน่วยที่ 2 การรายงานข่าวเชิงสอบสวนและตีความใน การข่าวชั้นสูงและการบรรณาธิการ. เอกสารการสอนชุดวิชาการข่าวชั้นสูงและการบรรณาธิการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิเทศศาสตร์ หน้า 49

⁵ Ulmann John (1995) อ้างใน มาลี บุญศิริพันธ์ (2548) หน่วยที่ 2 การรายงานข่าวเชิงสอบสวนและตีความใน การข่าวชั้นสูงและการบรรณาธิการ หน้า 49

⁶ Mark Lee Hunter et al (2011) Story-based inquiry: A manual for investigative journalists. UNESCO

⁷ ประเวศ วะสี, อ้างใน สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2550). โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมข่าวสืบสวนในหนังสือพิมพ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

⁸ Elena Egawhary and Cymthia O'muchu (n.d.) Data Journalism.

ประเภทของข่าวสืบสวน

ข่าวสืบสวนแบ่งตามลักษณะการสืบค้นเรื่องราว

Kovach and Rosensteil (2007)⁹ แบ่งรายงานสืบสวนตามลักษณะการสืบค้นข้อมูล/ เรื่องราว ต่างๆ ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) Original Investigative Reporting ซึ่งหมายถึง รายงานที่ผู้สื่อข่าวเป็นผู้สืบค้นข้อมูล/ เรื่องราวด้วยตัวเอง 2) Interpretative Investigative Reporting ซึ่งหมายถึงรายงานที่ผู้สื่อข่าวประมวลข้อมูล/ หลักฐานที่มี หรือปรากฏอยู่แล้ว เพื่ออธิบาย ขยายความ เชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ สร้างความเข้าใจให้กับสังคมเกี่ยวกับประเด็นนั้นๆ เพิ่มมากขึ้น และ 3) Reporting on Investigation ซึ่งหมายถึงการรายงานข่าว/ เหตุการณ์ที่กำลังมีการติดตามสืบสวนอยู่แล้ว โดยผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การติดตามผลการสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่รัฐ/ ตำรวจในประเด็นต่างๆ

สายศิริ ด่านวัฒนะ (2549) จำแนกข่าวเชิงสืบสวนตามวัตถุประสงค์ของการรายงานออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) ข่าวที่มุ่งจะชุกค้ำ เปิดโปงการกระทำผิด ความไม่ชอบมาพากลต่าง ๆ ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามแนวคิดที่เรียกว่า Public Watchdog หรือการเป็นผู้ตรวจสอบอำนาจรัฐแทนสาธารณะ ซึ่งเป็นแนวคิดที่รู้จักและยอมรับกันอย่างกว้างขวาง และ 2) ข่าวเจาะที่มุ่งขยายความ อธิบาย ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและเพื่อการแก้ไขปัญหาในสังคม ซึ่งแบบที่สองนี้เป็นการทำหน้าที่ในแนวทางของทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Communication Development Theory)¹⁰

ข่าวสืบสวนแบ่งตามลักษณะเนื้อหา

มาลี บุญศิริพันธ์ (2548)¹¹ แบ่งรายงานสืบสวนตามลักษณะประเด็น/ เนื้อหา ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้ 1) การทุจริตทางการเมือง คอร์รัปชันในหน่วยงานราชการ 2) การบุกรุกทรัพยากรธรรมชาติใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะโดยมิชอบ 3) การใช้อำนาจ หรือละเว้นการใช้อำนาจหน้าที่โดยเจตนาไม่สุจริต 4) การทำผิดศีลธรรม จริยธรรมทางวิชาชีพ สังคม และศาสนา 5) การฉ้อฉลเงินทองโดยเจตนา เบียดบังผลประโยชน์ส่วนรวม 6) การละเมิดสิทธิมนุษยชน 7) การใช้อำนาจหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจที่ทับซ้อน

⁹ Kovach and Rosensteil (2007) The element of Journalism: What newspeople should know and the public should expect

¹⁰ สายศิริ ด่านวัฒนะ (2549) สถานการณ์ข่าวเจาะในสังคมพหุวัฒนธรรม จาก

http://www.tja.or.th/old/index.php?option=com_content&task=view&id=20

¹¹ มาลี บุญศิริพันธ์ (2548) หน่วยที่ 2 การรายงานข่าวเชิงสอบสวนและตีความใน การข่าวชั้นสูงและการบรรณาธิการ. เอกสารการสอนชุดวิชาการข่าวชั้นสูงและการบรรณาธิการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิเทศศาสตร์

ลักษณะข่าวสืบสวนที่ดี

สมหมาย ปาริจัตต์ (2543)¹² กล่าวถึงลักษณะข่าวสืบสวนที่ดี ซึ่งต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความลึก คือได้สัมผัสถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น มิใช่แค่ได้มาจากการบอกเล่าเท่านั้น และพิสูจน์ได้ว่าสิ่งที่นำมารายงานกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นเรื่องเดียวกัน
2. มีความกว้าง คือเกี่ยวข้องกับบุคคล องค์กร มากกว่าข่าวปกติ เป็นข่าวที่คนส่วนใหญ่ในสังคมให้ความสนใจติดตาม
3. มีความซับซ้อน คือมีประเด็นหรือแง่มุมของข่าวหลายประเด็น หรือเกิดประเด็นขึ้นใหม่ตลอด
4. มีความแรง คือมีพลังมากกว่าข่าวปกติ สะท้อนการต่อสู้ที่เอาจริงเอาจัง หนักแน่น น่าเชื่อถือมากกว่า ผลกระทบของข่าวจึงมีมากกว่าข่าวปกติ คือกระทบเป็นวงกว้าง
5. มีความต่อเนื่อง คือมีการติดตามและนำเสนอติดต่อกันเป็นเวลานาน ซึ่งไม่จำกัดแน่นอนว่าเป็นระยะ เวลาเท่าไร ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของข่าวว่ามีประเด็น (ความเคลื่อนไหวใหม่ที่เกิดขึ้น) มากน้อยแค่ไหน แต่ข่าวสืบสวนสอบสวนควรมีประเด็นมากกว่าปกติ ทำให้การติดตามรายงานข่าวต้องเกาะติดต่อเนื่อง เรียกว่ากัดไม่ปล่อย
6. ควรเป็นข่าวเดี่ยว (Exclusive) ที่ได้มานำเสนอฉบับเดียวก่อนใคร หนังสือพิมพ์อื่นไม่มี หรือมีก็เป็นการนำเสนอติดตามในภายหลัง
7. มีลักษณะการเปิดโปง ชุ่ยคุ้ยข้อเท็จจริง มีหลักฐาน เอกสาร ข้อมูลมายืนยันจนพิสูจน์ได้ชัดเจน สะท้อนการต่อสู้เพื่อความถูกต้องเป็นธรรม ไม่จ้านนต่อการบิดเบือน ปิดกั้นข้อเท็จจริง
8. มีบทสรุป คือ หลังจากข้อเท็จจริงถูกค้นพบและนำมาตีแผ่ ต้องทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น เช่น มีการดำเนินการกับผู้กระทำความผิด กฎระเบียบถูกปรับปรุง จนทำให้เกิดความโปร่งใสเปิดเผยในที่สุด

¹²สมหมาย ปาริจัตต์, ข่าวเจาะ-เจาะข่าว, พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธาร , 2543 อ้างใน สุชาติดา จักรพิสุทธิ์ (2552) โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมงานข่าวสืบสวนในสื่อหนังสือพิมพ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เมื่อนำหลักการเรื่องการประเมินคุณค่าข่าว 10 ประการ มาพิจารณาได้แก่ ความสด (Immediacy) ความใกล้ชิด (Proximity) ความเด่น (Prominence) ความผิดปกติ (Unusualness) สิ่งที่น่าสนใจหรือเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ (Human Interest) ความขัดแย้ง (Conflict) ความลึกลับซับซ้อน (Suspense) ความกระทบกระเทือน (Consequence) ความก้าวหน้า (Progress) และเพศ (Sex) จะพบว่า ข่าวสืบสวนจะมีคุณสมบัติเหล่านี้ครบถ้วนมากกว่าข่าวปกติทั่วไป

องค์ประกอบสำคัญของข่าวสืบสวนไม่ได้ขึ้นอยู่กับประเภทของข่าว แต่ขึ้นอยู่กับว่าข่าวนั้นมีเจตนา ความผิดปกติ มีความเคลือบแคลงสงสัยถึงเบื้องหน้าเบื้องหลังของข่าวเพียงใด

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเส้นแบ่งของรายงานเชิงสืบสวน รายงานพิเศษ สารคดีเชิงข่าว ฯลฯ เริ่มมีความไม่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่ามียารายงานพิเศษ หรือสารคดีในรายการต่างๆ หลายเรื่อง que เลือกนำเสนอประเด็นที่ใกล้เคียงหรือใช้วิธีการนำเสนอใกล้เคียงกับรายงานเชิงสืบสวน เช่น การใช้เทคนิคการตัดต่อภาพ เพลงประกอบ และสไตล์การเล่าเรื่องที่ตื่นเต้นเร้าอารมณ์ ฯลฯ แนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับรายงานเชิงสืบสวนข้างต้น จึงมีความสำคัญในการกำหนดเป็นนิยามเชิงปฏิบัติ เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกรายงานที่เข้าข่ายเป็นรายงานสืบสวน และประเด็นในการศึกษา ซึ่งจะขอกล่าวถึงในลำดับถัดไป

2. แนวคิดเรื่องอำนาจรัฐ อำนาจทุน อำนาจเถื่อน

เมื่อพูดถึงการทุจริตคอร์รัปชัน ส่วนใหญ่แล้วจะนึกถึงเจ้าหน้าที่รัฐ นักการเมือง และนักธุรกิจที่เข้ามามีส่วนร่วมในการฉ้อฉลประทุพติมิชอบ แต่ในความเป็นจริงปัญหาดังกล่าวมีความสลับซับซ้อนมากกว่านั้น

กลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับปัญหานี้ย่อมมีมากกว่าเจ้าหน้าที่รัฐ นักการเมือง หรือนักธุรกิจ หนึ่งใน “ตัวละครสำคัญ” คือ ผู้มีอิทธิพล หรือที่รู้จักกันในชื่อ “มาเฟีย” หรืออาจจะเรียกกันในสังคมไทยว่า “เจ้าพ่อ”

เมื่อพิจารณาจากมิติทางเศรษฐศาสตร์ จะพบว่ากลุ่มผู้มีอิทธิพลมักจะประกอบธุรกิจผิดกฎหมายต่างๆ โดยเมื่อได้เงินจากการกระทำผิดกฎหมายแล้วก็จะนำเงินเหล่านั้นไปฟอกต่อ (Money Laundering) เพื่อให้เห็นว่าเป็นเงินที่สะอาดหรือได้มาจากการทำธุรกิจที่ถูกต้องกฎหมาย โดยทั่วไปกลุ่มอิทธิพลเหล่านี้ไม่สามารถดำรงตนอย่างเป็นทางการเป็นอิสระจากอำนาจรัฐได้ ต้องอาศัยการสนับสนุนจากอำนาจรัฐ กลุ่มผู้มีอิทธิพลจึงพยายามใช้วิธีการต่างๆที่จะเข้าถึงผู้มีอำนาจรัฐทั้งในส่วนของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น การบริจาคเงินสนับสนุนพรรคการเมืองทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง การเข้าสู่วงการการเมืองเสียเอง และการให้ความช่วยเหลือรวมถึงการติดสินบนเจ้าหน้าที่รัฐ ขณะเดียวกันผู้ที่มีอำนาจรัฐเองก็อาจจะต้อง “อิงแอบ” ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่เพื่อสนับสนุนและช่วยปกป้องตำแหน่งของตนเองไว้ด้วย กล่าวได้ว่า เป็นการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน (Thaipublica , 2555)¹³ ทั้งนี้กลุ่มผู้มีอิทธิพลอาจจะเป็นกลุ่มธุรกิจโดยตรงหรือทำงานเพื่อประสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มธุรกิจและกลุ่มอำนาจรัฐก็ได้

จะเห็นได้ว่า อำนาจรัฐ อำนาจทุน และอำนาจผู้มีอิทธิพลหรืออำนาจเถื่อนนั้น ไม่ได้แยกกันอย่างเด็ดขาด ในทางตรงกันข้าม กลับมีสายสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง แนวคิดดังกล่าวจะมีส่วนช่วยในการอธิบายผลการศึกษานี้ เนื่องจากการทำรายงานเชิงสืบสวน สิ่งที่มีมุ่งเน้นประการหนึ่งคือการตรวจสอบอำนาจต่างๆที่มีความซับซ้อน ไม่เป็นธรรม ความเข้าใจเรื่องอำนาจรัฐ อำนาจทุน และอำนาจผู้มีอิทธิพลที่เชื่อมโยงกัน จะทำให้การอธิบายผลมีความลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

นิยามเชิงปฏิบัติการ

สื่อเชิงสืบสวน หมายถึง งานข่าว/รายการ/รายงานที่สะท้อนความพยายามของผู้ผลิตในการสืบค้นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะเพื่อขุดคุ้ย ตรวจสอบ เปิดโปงการกระทำผิด ความไม่ชอบมาพากลต่าง ๆ หรือเพื่ออธิบาย ขยายความ คลี่คลายเรื่องราวที่มีความซับซ้อน มีเงื่อนงำ เป็นที่สงสัย หรือถูกปกปิดให้เป็นความลับ

¹³ Thaipublica (2555) , Mafia State อำนาจเถื่อน อำนาจทุน และอำนาจรัฐ , <http://thaipublica.org/2013/06/mafia-state/>

เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกหน่วยการศึกษา

1. เนื้อหา/ ประเด็นเชิงสืบสวน:

- การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่/ การทุจริต
- ความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- การหลอกลวง ช้อโกง หรือทำให้เกิดความเสียหาย
- ฆาตกรรม/ อุบัติเหตุ
- ขบวนการยาเสพติด
- การละเมิดสิทธิมนุษยชน
- การกระทำผิดศีลธรรม จริยธรรมทางวิชาชีพ สังคม ศาสนา
- ความขัดแย้งทางความคิดเห็น ค่านิยม ความเชื่อ ทักษะคติ อัตลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรม
- ประเด็นอื่นๆ ที่มีความซับซ้อน

2. มีเงื่อนงำ ไม่รู้ว่าความจริงเป็นอย่างไรหรือเป็นเรื่องราวที่ชวนสงสัย

3. มีการสืบหาข้อมูล (แหล่งข้อมูลบุคคล / หลักฐานที่เกี่ยวข้องต่างๆ) มาประกอบการนำเสนอ แต่ไม่นับรวมงานที่มีลักษณะประมวลภาพ/ เรื่องราวที่เน้นการสัมภาษณ์ความเห็นทั่วไปเป็นหลัก โดยไม่ได้มุ่งนำเสนอพยานหลักฐานใดๆ

4. มีความยาวโดยประมาณมากกว่า 5 นาที/ ตอน ขึ้นไป (ยกเว้นในกรณีที่มีหลายตอน/ออกอากาศต่อเนื่อง)

ประเด็นการศึกษาและวิธีการนำเสนอ

1. สัดส่วนจำนวนเรื่อง/ เวลารายงานสืบสวน
2. การจัดกลุ่มเนื้อหา/ ประเด็นรายงานสืบสวน
3. ความต่อเนื่องของรายงานสืบสวน
4. ลักษณะของการสืบสวนที่พบ
5. บทบาทของรายงานสืบสวน

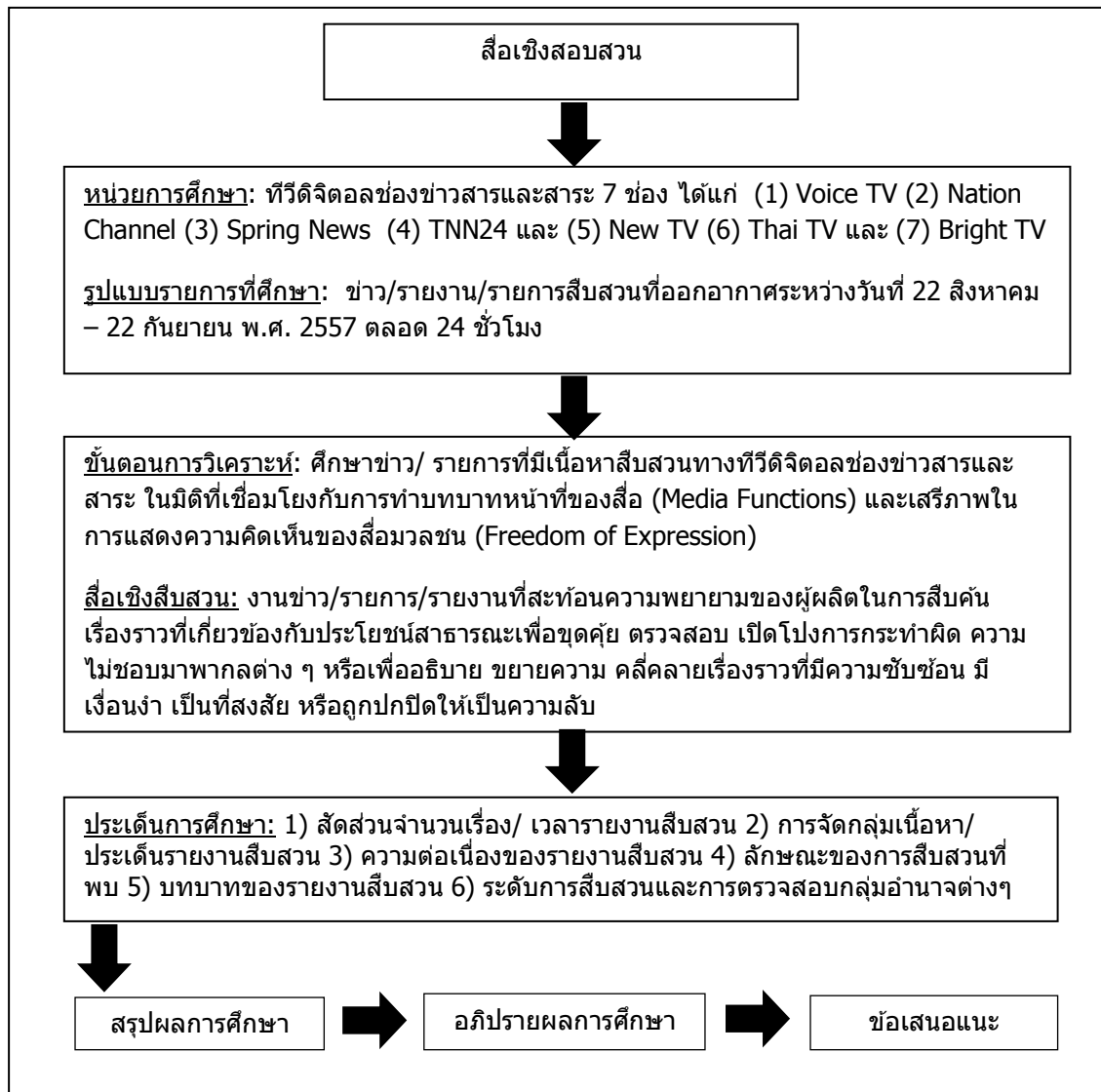
6. ระดับการสืบสวนและการตรวจสอบกลุ่มอำนาจต่างๆ

7. สรุป/ อภิปรายผลการศึกษา

ประเด็น/ นิยามและวิธีการวัด

ประเด็นการวัด	วิธีการวัด
สัดส่วนจำนวนชิ้น/ เวลา รายงานเชิงสืบสวน	จำแนกจำนวนงานเชิงสืบสวน และสัดส่วนเวลาที่พบในแต่ละช่องที่ศึกษา
ประเด็นรายงานเชิงสืบสวน	เนื้อหา/ ประเด็นงานเชิงสืบสวน: <ul style="list-style-type: none">- การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่/ การทุจริต- ความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม- การหลอกลวง ฉ้อโกง หรือทำให้เกิดความเสียหาย- ฆาตกรรม/ อุบัติเหตุ- ขบวนการยาเสพติด- การละเมิดสิทธิมนุษยชน- การกระทำผิดศีลธรรม จริยธรรมทางวิชาชีพ สังคม ศาสนา- ความขัดแย้งทางความคิดเห็น ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ อัตลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรม- ประเด็นอื่นๆ ที่มีความซับซ้อน
ความต่อเนื่องของ รายงานเชิงสืบสวน	พิจารณาจำนวนตอน (Episode) ที่ออกอากาศของงานเชิงสืบสวนที่พบ/ ลักษณะการแบ่งตอน
ลักษณะของการสืบสวน	พิจารณาการเปิดพื้นที่/ อ้างอิงแหล่งข้อมูลบุคคล (Human Trail) ดังนี้ <ul style="list-style-type: none">- แหล่งข้อมูลบุคคลและความเกี่ยวข้องกับเรื่องราว (เกี่ยวข้องโดยตรง หรือโดยอ้อม/ เป็นผู้มีอำนาจ หรือคนธรรมดาสามัญ)- ข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลบุคคลนำไปสู่ความคลี่คลายของเรื่องราวหรือไม่ อย่างไร <p>พิจารณาการใช้หรืออ้างอิงข้อมูล/ หลักฐานเชิงเอกสาร (Paper Trail) หลักฐานทางอินเทอร์เน็ต (Electronics Trail) หรือ การใช้ข้อมูลอื่นๆ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none">- ข้อมูลที่ได้มีลักษณะนำไปสู่ความคลี่คลายของเรื่องราวหรือเพียงประกอบเรื่องราว
บทบาทของรายงานเชิงสืบสวน	พิจารณาลักษณะ/ แนวทางการนำเสนอเนื้อหาของงานเชิงสืบสวน ดังนี้ <ul style="list-style-type: none">- งานที่มุ่งเปิดโปง/ ค้นหาความจริง- งานที่มุ่งอธิบายขยายความ
ระดับของการสืบสวน	พิจารณาจากกลุ่มอำนาจที่รายงานเชิงสืบสวนมุ่งตรวจสอบ และการประมวลจากเนื้อหา ลักษณะการสืบสวน และบทบาทของรายงานเชิงสืบสวนทั้งหมด

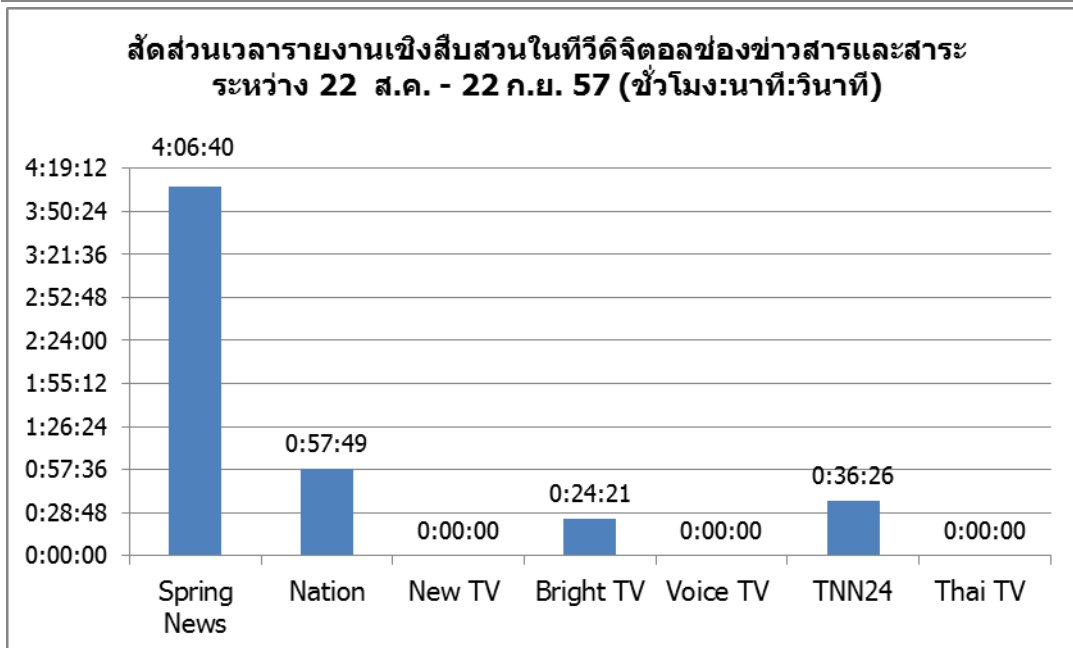
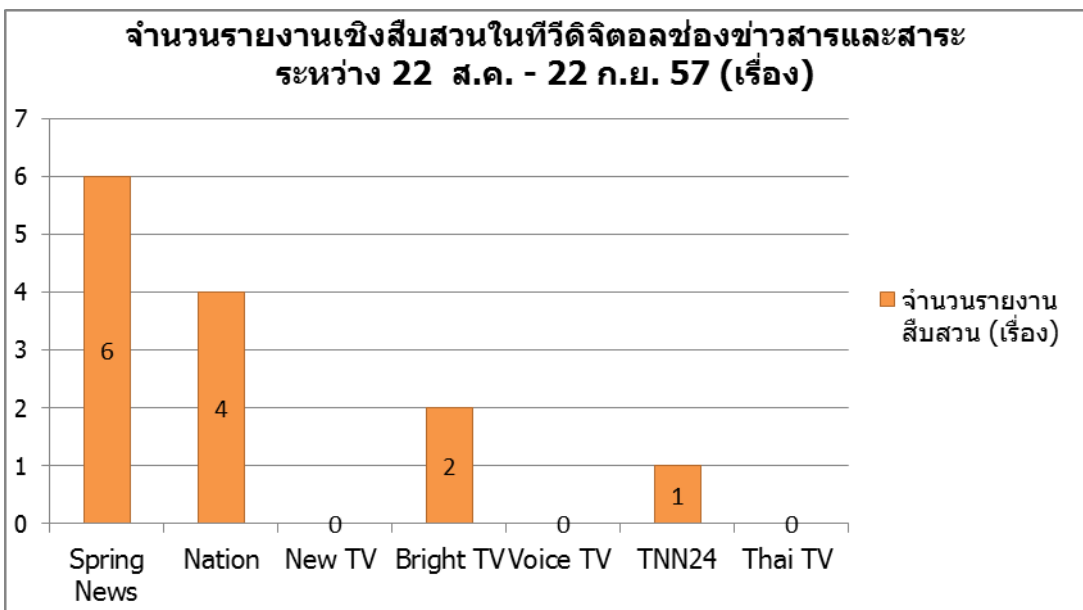
กรอบการศึกษา

ผลการศึกษา

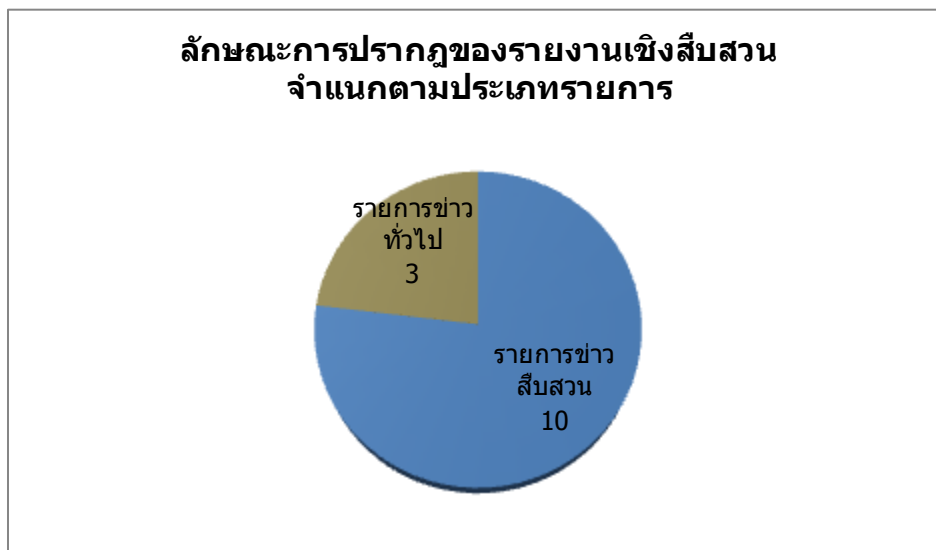
1. สัดส่วนจำนวนเรื่อง/ เวลารายงานเชิงสืบสวน

จากการศึกษาพบว่าช่องทีวีดิจิตอลช่องข่าวสารและสาระมีรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดทั้งสิ้น 13 เรื่อง รวมเวลาประมาณ 6 ชั่วโมง 5 นาที โดยช่องที่มีการนำเสนอรายงานเชิงสืบสวนมากที่สุดคือช่อง Spring News จำนวน 6 เรื่อง (4 ชั่วโมง 6 นาที) ตามด้วยช่อง Nation Channel จำนวน 4 เรื่อง (57 นาที) ช่อง Bright TV จำนวน 2 เรื่อง (24 นาที) และช่อง TNN24 จำนวน 1 เรื่อง (36 นาที) ตามลำดับ ในขณะที่ New TV และ Thai TV ไม่พบว่ามีรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังแสดงในแผนภูมิ

เหตุที่ช่อง Spring News มีสัดส่วนรายงานเชิงสืบสวนมากที่สุด อาจเนื่องจากรายการข่าวแนวสืบสวนที่ออกอากาศทุกวัน ได้แก่ รายการไขปมข่าว (ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์) และรายการ Spring Reports (ทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์) จึงพบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดในสัดส่วนค่อนข้างมาก ในขณะที่ช่องอื่นๆ มีรายการแนวสืบสวนน้อย จึงพบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดในสัดส่วนที่น้อยกว่า

นอกจากนี้ หากจำแนกการปรากฏของรายงานเชิงสืบสวนที่เป็นไปตามเกณฑ์จะพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นรายงานจากรายการข่าวเชิงสืบสวน (10 เรื่อง) ที่เหลือพบในรายการข่าวหลักทั่วไป (3 เรื่อง) ดังแสดงในแผนภูมิ

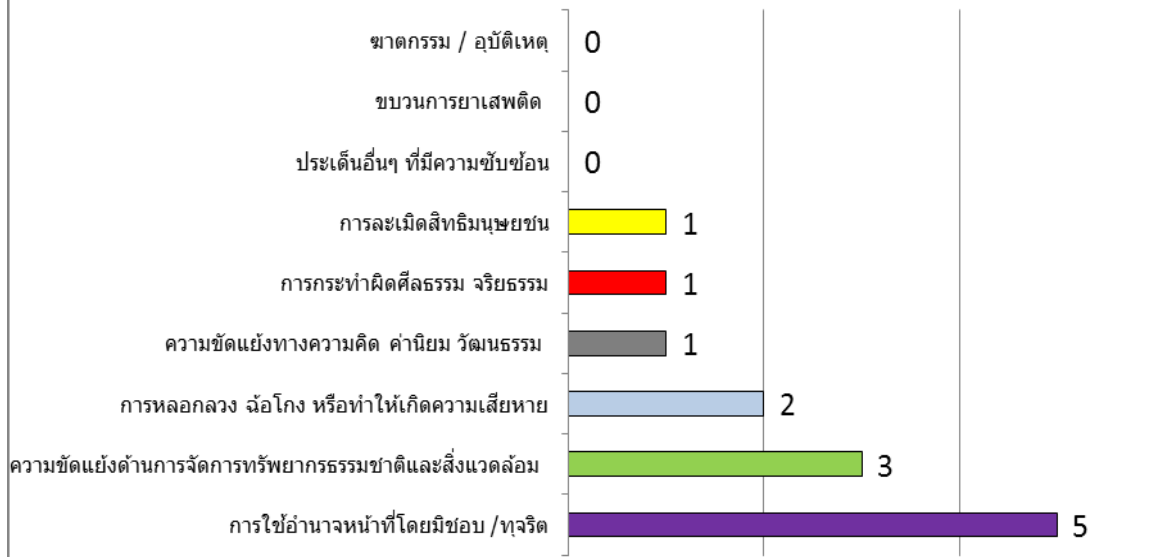

2. การจัดกลุ่มเนื้อหา/ ประเด็นรายงานเชิงสืบสวน

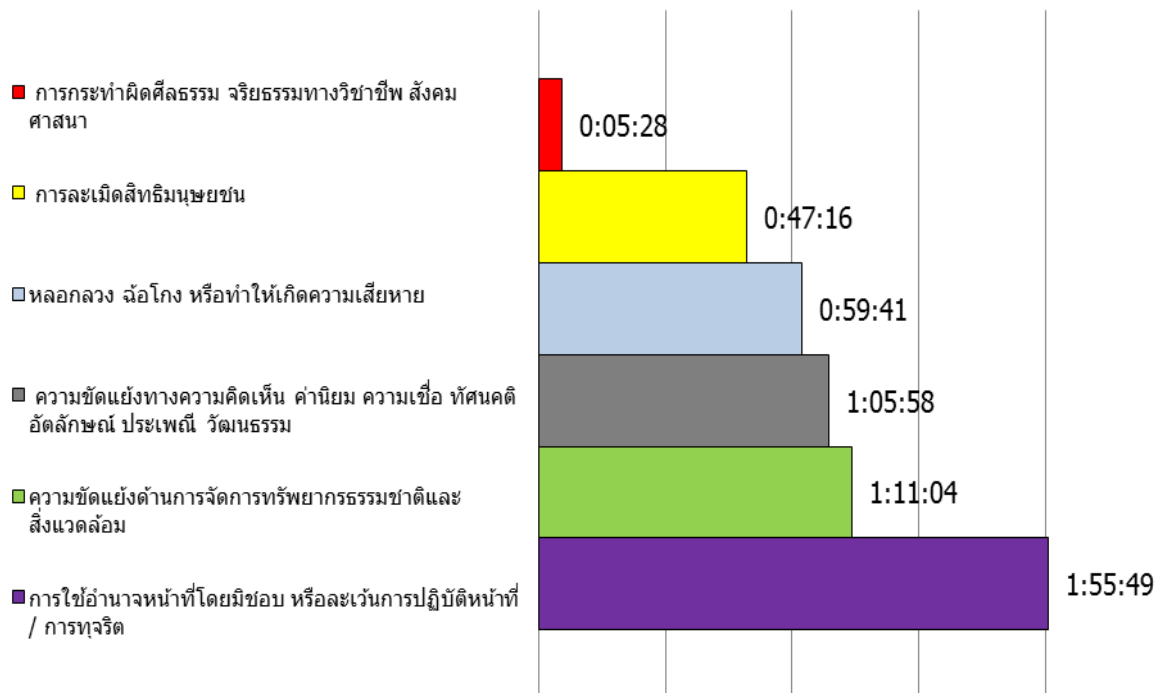
จากการศึกษาในช่องทีวีดิจิตอลช่องข่าวสารและสาระ พบว่าเนื้อหา/ ประเด็นที่พบมากที่สุดในการรายงานเชิงสืบสวน คือ เนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ/ ทุจริต จำนวน 5 เรื่อง (1 ชั่วโมง 55 นาที) รองลงมาคือเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง (1 ชั่วโมง 11 นาที) ตามด้วยเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการหลอกลวง ข้อโกง หรือทำให้เกิดความเสียหาย 2 เรื่อง (59 นาที)

ด้านเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน พบ 1 เรื่อง (47 นาที) เนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการกระทำผิดศีลธรรม จริยธรรมทางวิชาชีพ สังคม ศาสนาพบ 1 เรื่อง (5 นาที) และเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม 1 เรื่อง (1 ชั่วโมง 5 นาที) ดังแสดงในแผนภูมิ

เนื้อหาหลักของรายงานเชิงสืบสวนในทีวีดิจิตอลช่องข่าวสารและสาระ
ระหว่างวันที่ 22 ส.ค. - 22 ก.ย. 2557 (หน่วย : เรื่อง)

สัดส่วนเวลาที่พบในรายงานเชิงสืบสวน
(ชั่วโมง:นาที:วินาที)

เมื่อพิจารณาความหลากหลายของเนื้อหา/ ประเด็น ในรายงานเชิงสืบสวน พบว่าช่อง Spring News มีเนื้อหา/ ประเด็นหลากหลายมากที่สุด รองลงมาคือช่อง Nation Channel ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองช่องมีรายการข่าวแนวสืบสวนโดยเฉพาะ อีกทั้งยังมีจำนวนรายงานเชิงสืบสวนที่เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกหน่วยการศึกษาในครั้งนี้ (ดังระบุในหน้า 9) มากกว่าช่องอื่นๆ ดังแสดงในตาราง

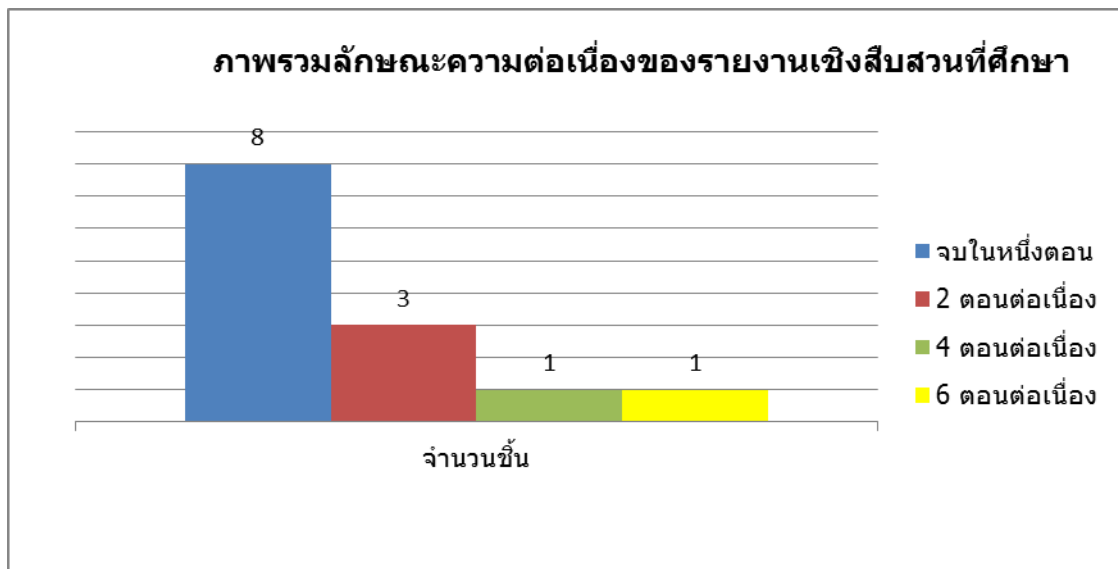
ประเด็น	สถานี	เรื่อง
การใช้อ่านาจหน้าที่โดยมีชอบ การทุจริต หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่	Spring News	เปิดโปง! ทุจริต กศน. อิทธิพล-ผลประโยชน์
	Spring News	เปิดโปง! ขบวนการมอดไม้พะยูน
	Spring News	ภารกิจตรวจสอบ กทม ยามค่ำคืน
	Bright TV	สาเหตุรถสายตรวจไทเกอร์ถูกทิ้ง
	Nation Channel	ถนน..บนที่ดินชาวบ้าน
ความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	Nation Channel	ยุทธการทวงคืนผืนป่าสิรินาท
	Nation Channel	ชุมทองมวกเหล็ก
	TNN 24	ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ดินลำตะคอง
การหลอกลวง ฉ้อโกง หรือทำให้เกิดความเสียหาย	Spring news	โกดัดเถื่อน หลอกลวงนักท่องเที่ยว
	Nation Channel	เดือนภัยรถหลุดจ่านา
การละเมิดสิทธิมนุษยชน	Spring News	ซ้อมให้รับสารภาพยังมีอยู่จริงในสังคม
การกระทำผิดศีลธรรม จริยธรรมทางวิชาชีพ สังคม ศาสนา	Bright TV	สุนัขเจคอปลุกทำร้ายอย่างทารุณ
ความขัดแย้งทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม	Spring News	ความขัดแย้งระหว่างวัดและชุมชนวัดกัลยาณมิตร

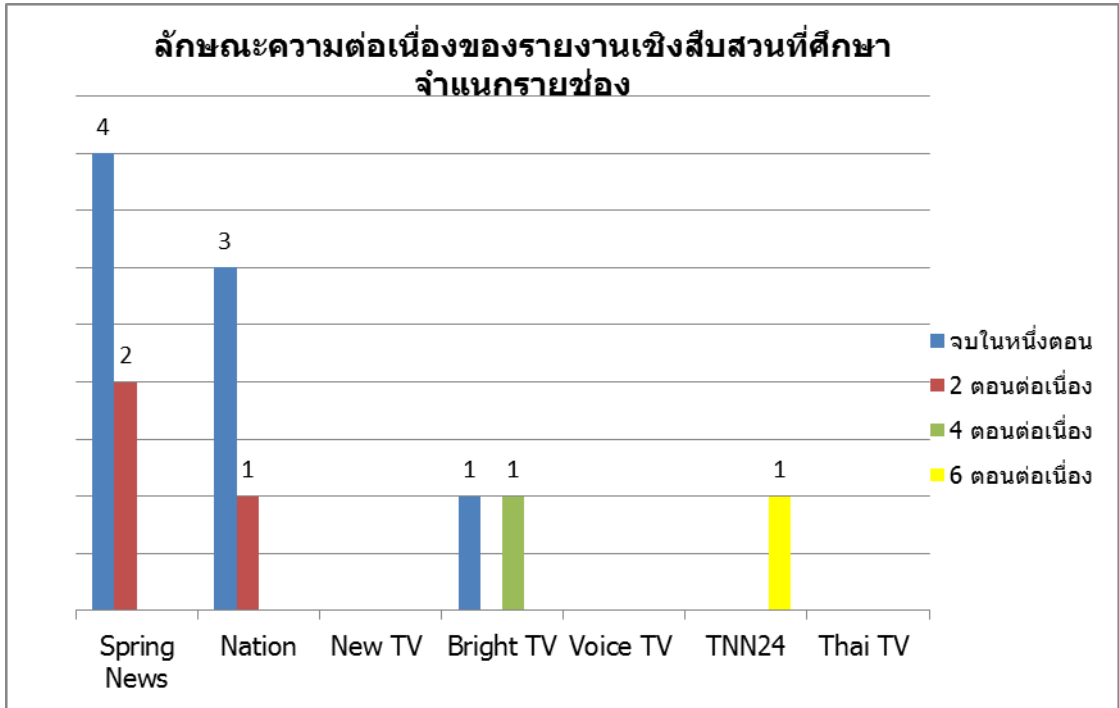
จะเห็นได้ว่า รายงานเชิงสืบสวนหลายเรื่องเป็นการมุ่งตรวจสอบ/ ตั้งคำถามกับกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ หรือเป็นเรื่องที่มีเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่โดยมากมักเป็นการเล่าเรื่องจากมุมมองที่จำกัดเฉพาะบุคคล/ กลุ่มบุคคล หรือจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ โดยตรง อย่างขาดการเชื่อมโยงกับบริบทเครือข่ายโครงสร้างอำนาจที่เกี่ยวข้อง และไม่พบว่ามีรายงานเชิงสืบสวนเชิงการเมืองในช่วงที่ศึกษา

3. ความต่อเนื่องของรายงานเชิงสืบสวน

ความต่อเนื่องของรายงานเชิงสืบสวน หมายถึง จำนวนตอนที่ออกอากาศในแต่ละประเด็นของรายงานเชิงสืบสวน โดยจากการศึกษารายงานเชิงสืบสวนทั้ง 13 เรื่อง (24 ตอน) พบว่า มีรายงานเชิงสืบสวนที่มีจำนวน 1 ตอน (จบในตอน) สูงที่สุด 8 เรื่อง รองลงมาเป็น 2 ตอนต่อเนื่อง พบ 3 เรื่อง ในขณะที่พบรายงานเชิงสืบสวนที่มีจำนวน 4 และ 6 ตอน อย่างละ 1 เรื่อง

ทั้งนี้ ช่อง Spring News เป็นช่องที่พบรายงานเชิงสืบสวนลักษณะจบใน 1 ตอนสูงที่สุด รองลงมา เป็นช่อง Nation Channel จำนวน 3 เรื่อง ขณะที่ช่อง Bright TV และช่อง TNN24 พบรายงานเชิงสืบสวน จบในหนึ่งตอนช่องละ 1 เรื่อง นอกจากนี้ช่อง Spring News พบรายงานเชิงสืบสวนชนิด 2 ตอนต่อเนื่อง จำนวน 2 เรื่อง (เปิดโปง! ทูจริต กศน. อิทธิพล-ผลประโยชน์ และ เปิดโปง! ขบวนการมอดไม้พะยุง) ขณะที่ ช่อง Nation Channel พบ 1 เรื่อง (ยุทธการทวงคืนผืนป่าสิรินาท ภาค 2) โดยช่อง Bright TV พบรายงาน เชิงสืบสวนชนิด 4 ตอนต่อเนื่อง 1 เรื่อง (สาเหตุรถสายตรวจจู่โจมถูกทิ้ง) ขณะที่ช่อง TNN24 พบรายงาน เชิงสืบสวนที่มีตอนต่อเนื่องกัน 6 ตอนจำนวน 1 เรื่อง (ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ดินลำตะคอง) ทั้งนี้ใน ภาพรวมพบว่าลักษณะรายงานเชิงสืบสวนที่พบโดยส่วนใหญ่ 8 เรื่องมีลักษณะจบในตอน โดยรายงานเชิง สืบสวนที่มีมากกว่าหนึ่งตอนพบในสัดส่วนที่น้อยกว่า

4. ลักษณะการสืบสวน

จากการศึกษาพบว่ารายงานเชิงสืบสวนมีลักษณะการสืบสวน ซึ่งหมายถึงวิธีการแสวงหาข้อมูลของรายงานเชิงสืบสวนใน 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ในฐานะหลักฐานเชิงบุคคล ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราว และ 2) การใช้หลักฐานเชิงเอกสาร หรืออื่นๆ โดยรายงานเชิงสืบสวนแต่ละเรื่องมีรายละเอียดของการสืบค้นข้อเท็จจริงต่างกันออกไป ดังนี้

เรื่อง/ ตอน	ลักษณะการสืบสวน		
	หลักฐานเชิงบุคคลที่เกี่ยวข้อง	หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	การคลี่คลายของเรื่องราว
Spring News			
เปิดโปง! ทูจจริต กศน. อิทธิพล-ผลประโยชน์ ไขปมข่าว	พบแหล่งข้อมูลบุคคลกลุ่มต่างๆ ดังนี้ 1) เจ้าหน้าที่ กศน. และวิทยากร ซึ่งถือเป็นผู้เสียหาย และเป็นแหล่งข้อมูลบุคคลหลักของเรื่องราว แต่ไม่สามารถเปิดเผยตัวตนได้ 2) การสัมภาษณ์ความเห็นจากผู้อำนวยการสำนักงาน ปปช จังหวัด ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการรับเรื่องราวเรียนการทูจจริต ทั้งนี้ ในรายงานเน้นให้พื้นที่	เป็นข้อมูลเชิงลึกซึ่งได้รับการเปิดเผยโดยเจ้าหน้าที่ กศน. และวิทยากรที่ถูกอ้างชื่อเพื่อทูจจริตงบประมาณ ประกอบด้วยเอกสารราชการต่างๆ / รายละเอียดโครงการ / รายชื่อวิทยากรที่ถูกอ้าง / ค่าใช้จ่าย ตามหลักฐานเชิงเอกสารทั้งหมดล้วนเป็นหลักฐานที่ผู้แจ้งเบาะแสนำมาให้ผู้สื่อข่าว	ยังไม่มีคลี่คลาย

เรื่อง/ ตอน	ลักษณะการสืบสวน		
	หลักฐานเชิงบุคคลที่เกี่ยวข้อง	หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	การคลี่คลายของเรื่องราว
	กับแหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นผู้ร้องเรียน/ ผู้เสียหายเป็นหลัก		
เปิดโปง! ขบวนการมอด ไม่พะยุง ไขปมข่าว	พบแหล่งข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ เจ้าพนักงานป่าไม้ ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการปราบปรามการลักลอบตัดไม้ แต่ไม่สามารถเปิดเผยตัวตนได้	ข้อมูลเชิงลึก ได้รับการเปิดเผยจากแหล่งข้อมูลบุคคลผู้แจ้งเบาะแส ได้แก่ เส้นทางขนไม้และกระบวนการลำเลียงไม้ก่อนส่งต่อไปยังต่างประเทศ ซึ่งมีการอธิบายให้เห็นภาพอย่างชัดเจน หลักฐานอื่นๆ เช่น ท่อนไม้พะยุงบันทึกของผู้ค้าไม้ที่ทิ้งไว้ในป่า และการบันทึกภาพผู้ต้องสงสัยระหว่างการลงพื้นที่	ยังไม่มีคลี่คลาย
ชาวบ้านโวย เจ้าอาวาส สั่ง รื้อโบสถ์สถาน พัฒนา หรือ ทำลาย (1) ไขปมข่าว	1) แกนนำชาวบ้านที่ออกมาประท้วง ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวความขัดแย้งโดยตรง เป็นผู้มีส่วนได้เสียของเรื่องราว 2) ประธานกรรมการวัด ในฐานะตัวแทนวัด และเป็นคู่ขัดแย้งกับชาวบ้าน 3) เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจสอบ/ ขึ้นทะเบียนโบสถ์สถาน	ภาพเศษซากโบราณสถานต่างๆที่ถูกทุบทำลาย ภาพบริเวณภายในวัดในอดีต ส่วนใหญ่เป็นภาพที่กลุ่มตัวแทนชาวบ้านรวบรวมมาให้	ยังไม่มีคลี่คลาย
ความคืบหน้า ของคดีและการ ต่อต้านการ ทำลาย โบสถ์สถาน และร่องรอย โบสถ์สถาน หายไป (2) ไขปมข่าว	ในรายงานเน้นให้พื้นที่กับกลุ่มชาวบ้านชุมชนวัดกัลยาณมิตรมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และไม่พบว่ามี การสัมภาษณ์เจ้าอาวาส ซึ่งถือเป็นคู่ขัดแย้งโดยตรงกับชาวบ้าน		
ข้อมให้รับ สารภาพ ยังมี อยู่จริงในสังคม (1) ไขปมข่าว	1) แหล่งข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโดยตรง ได้แก่ พ่อ และพี่ชายของเหยื่อที่ถูกนำไปข่มขู่จนจนเสียชีวิต 2) ตำรวจผู้รับผิดชอบคดี	ประกอบด้วย เอกสารที่เป็นความเห็นของแพทย์ผู้ตรวจร่างกายเหยื่อว่าสาเหตุการตายเกิดจากอะไร อย่างไร ซึ่งกรณีนี้เป็นกรณีร้องเรียนจากผู้เสียหายอยู่ในกระบวนการสอบสวนของตำรวจ	ยังไม่มีคลี่คลาย
คืบหน้าตำรวจ ข้อมผู้ต้องหา ให้รับสารภาพ (2) ไขปมข่าว	ในรายงาน พบว่าเน้นการให้พื้นที่กับผู้เสียหายในการให้เล่าเหตุการณ์ และความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากฝ่ายครอบครัวเหยื่ออย่างมุ่งสะท้อนปัญหา		

เรื่อง/ ตอน	ลักษณะการสืบสวน		
	หลักฐานเชิงบุคคลที่เกี่ยวข้อง	หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	การคลี่คลายของเรื่องราว
ภารกิจตรวจสอบกม. ยามค้าคืน ไขปมข่าว	พบแหล่งข้อมูลบุคคลที่ให้ข้อมูล ซึ่งไม่ได้เป็นคนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์โดยตรง เช่น แม่ค้าที่ขายของอยู่บริเวณจุดที่เคยเกิดเหตุอาชญากรรม เป็นต้น แต่ไม่ได้ให้ข้อมูลที่จะคลี่คลายประเด็นใดๆ	ประกอบด้วย ภาพบรรยากาศพื้นที่เสี่ยงต่างๆในกรุงเทพ ซึ่งเคยเป็นที่เกิดเหตุคดีฆาตกรรมต่างๆที่มีความเปลี่ยนแปลงด้านสถานที่ มากน้อยแค่ไหนอย่างไร สภาพป้อมตำรวจที่ไม่มีตำรวจประจำการ	ยังไม่มีคลี่คลาย
ไกด์เถื่อน หลอกหลวง นักท่องเที่ยว Spring Reports	1) ลูกทัวร์จีนที่มากับไกด์ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเป็นไกด์เถื่อน ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง 2) คณะกรรมการสมาคมมัคคุเทศก์และเลขาธิการชมรมไกด์ฯ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลบุคคลลงข่าวที่เกี่ยวข้อง/ เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับเรื่องราวโดยตรง 3) ตำรวจท่องเที่ยวพญา ทั้งนี้ ในรายงาน พบว่ามีการเน้นให้พื้นที่กับกลุ่มมัคคุเทศก์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ	ประกอบด้วยเป็นหลักฐานที่ผู้เสียหายนำมามอบให้ตำรวจ/ ภาพเคลื่อนไหวต่างๆ ที่บันทึกพฤติกรรมของไกด์เถื่อน	ยังไม่มีคลี่คลาย
Bright News			
สุนัขเจคอป Bright News (ค่า)	พบการสัมภาษณ์สอบถามข้อเท็จจริง จากสัตวแพทย์ ย่านเกษตรนวมินทร์ ถึงอาการของสุนัขในวันที่เข้ารับการรักษา นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สื่อข่าวพยายามติดต่อขอสัมภาษณ์เจ้าของสุนัข แต่ได้รับการปฏิเสธ รมภ.ไม่อนุญาตให้เข้าไปภายในหมู่บ้านที่เกิดเหตุ	ประกอบด้วย เอกสารการรักษาอาการของสุนัขเจคอป และภาพวงจรปิดของหมู่บ้าน (ชื่อหมู่บ้าน : Private) จากตำรวจ สน.โคกคราม	ยังไม่มีคลี่คลาย
สาเหตุรถสายตรวจไทเกอร์ ถูกทิ้ง (1) Bright News (ค่า)	1) เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานในหลายเขตพื้นที่ สน. ที่เคยได้ใช้รถไทเกอร์ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้อง/ หรือได้รับผลกระทบจากการทุจริตคอร์รัปชันโดยตรง	ประกอบด้วย เอกสารรายละเอียดงบประมาณจากสำนักงบประมาณ เอกสารสเปครถต่างๆ ภาพรถที่ถูกทิ้งไว้ ในภาพรวมเป็นการใช้ประกอบการเล่าเรื่องราวมากกว่าเป็นเบาะแสในการคลี่คลายเงื่อนปม	ยังไม่มีคลี่คลาย
สำรวจซากรถสายตรวจ(2) Bright News (เข้า)	2) เจ้าหน้าที่สำนักงบประมาณ ในรายงาน พบว่าเป็นการเน้นให้พื้นที่กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบ/ ผู้เกี่ยวข้อง		

เรื่อง/ ตอน	ลักษณะการสืบสวน		
	หลักฐานเชิงบุคคลที่เกี่ยวข้อง	หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	การคลี่คลายของเรื่องราว
พบพิรุฒ มอเตอร์ไซค์ ไทเกอร์สายตรวจ(3) Bright News (ค่า)	เรื่องราวโดยตรง		
ไขปมซากกรณ สายตรวจ (4) Bright News (ค่า)			
Nation Channel			
เดือนภัยรถ หลุดจ่าน่า Nation X Files	<p>1) แหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นผู้เสียหาย แต่เป็นเพียงการอ้างถึงโดยอ้อม จากเว็บไซต์</p> <p>2) แหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นผู้ขายรถหลุดจ่าน่า (โดยการปลอมตัวเป็นลูกค้าโทรศัพท์ไปสอบถามข้อมูล)</p> <p>3) แหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ เจ้าของธุรกิจเด็นท์รถ</p> <p>4) แหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการปราบปรามการโจรกรรมรถยนต์ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ และอธิบดีกรมการขนส่ง</p> <p>ในรายงานเน้นให้พื้นที่แหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปราบปราม ในการให้ความเห็นเรื่องกฎหมาย และอธิบายกระบวนการตรวจสอบ และการติดตามป้องกันรถเถื่อน</p>	ประกอบด้วย การอ้างอิงข้อมูลจากกระทู้เดือนภัยรถหลุดจ่าน่าใน เว็บไซต์ Pantip.com และการแสดงให้เห็นข้อความโฆษณาขายรถจากเพจเฟซบุ๊ก "รถหลุดจ่าน่าขายถูกที่สุด อัปเดตทุกวันครับ" ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ขายรถหลุดจ่าน่าโดยเฉพาะ โดยรวมเป็นหลักฐานที่ใช้ประกอบการเล่าเรื่องราว มากกว่าการนำไปสู่การคลายเงื่อนปม	ยังไม่มีคลี่คลาย
ขุมทอง มวกเหล็ก Nation X Files	<p>1) กลุ่มแกนนำชาวบ้านที่ต่อต้านการทำเหมือง</p> <p>2) ตัวแทนบริษัทอัคราไมนิ่งที่เป็นคู่ขัดแย้ง</p> <p>3) เจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลเรื่องที่ดิน ได้แก่ รองเลขาธิการสปก.</p> <p>ทั้งนี้ ในรายงานเน้นให้พื้นที่</p>	ประกอบด้วย อาชญาบัตรแร่ทองคำ และรายงานผลทดสอบทรัพยากรธรณี <p>นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอแห่งสำรวจแร่ทอง หลักรฐาน/ เบาะแสที่ชาวบ้านเชื่อว่าบริษัทเอกชนได้เข้ามาสำรวจแร่ทองในพื้นที่โดยไม่ได้รับอนุญาต</p>	ยังไม่มีคลี่คลาย

เรื่อง/ ตอน	ลักษณะการสืบสวน		
	หลักฐานเชิงบุคคลที่เกี่ยวข้อง	หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	การคลี่คลายของเรื่องราว
	กับกลุ่มตัวแทนชาวบ้านที่ต่อต้านการทำเหมืองแร่เป็นหลัก	อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า หลักฐานทั้งหมดล้วนเป็นหลักฐาน หรือเบาะแสที่กลุ่มชาวบ้านนำมาให้/ แสดงให้กับผู้สื่อข่าว	
ยุทธการทวงคืนผืนป่าสิรินาถ ภาค 2 (1) Nation X Files	1) อดีตหัวหน้าอุทยาน และหัวหน้าอุทยานคนปัจจุบันเป็นหลัก เพื่อสอบถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้น 2) เจ้าหน้าที่ตำรวจ 3) ปปช.	ประกอบด้วย แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นการยึดครองที่ดินติดชายทะเลของกลุ่มนายทุน	ยังไม่มีคลี่คลาย
ยุทธการทวงคืนผืนป่าสิรินาถ ภาค 2 (จบ) Nation X Files	ทั้งนี้ พบว่ารายงานให้เจ้าหน้าที่กับ ปปช. ค่อนข้างมาก นอกจากนี้ยังพบว่า นักข่าวพยายามติดต่อขอข้อมูลจากผู้รับมอบอำนาจขอออกโฉนดทางโทรศัพท์แต่ได้รับการปฏิเสธ		
ถนน...บนที่ดินชาวบ้าน Nation X Files	พบแหล่งข้อมูลบุคคลกลุ่มต่างๆ ดังนี้ 1) กลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการเวนคืนพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากรีวิวโดยตรง 2) หัวหน้าจัดกรรมสิทธิ์ที่ดินหน่วยงานรัฐซึ่งเป็นผู้ขัดแย้งกับชาวบ้าน พบว่ารายงานให้พื้นที่กับกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบค่อนข้างมาก ส่วนเจ้าหน้าที่จากกรมที่ดินพบว่าให้พื้นที่ในการชี้แจงค่อนข้างน้อย โดยในภาพรวมยังไม่ได้ข้อสรุปใดๆ จากความขัดแย้ง	ประกอบด้วย ภาพถ่ายทางอากาศเปรียบเทียบแนวถนนและเขตที่ดินของชาวบ้านตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เอกสารราชการ การออกโฉนดที่ดิน-นส.3 และเอกสารการรื้อถอนอาคาร	ยังไม่มีคลี่คลาย
TNN 24			
ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ดินล่าตะคอง (1)	1) กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่หลากหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ/ ความเดือดร้อนโดยตรง 2) ตัวแทนจากกองทัพภาคที่	ประกอบด้วย แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อใช้อธิบายการครอบครองที่ดิน เอกสารโฉนดที่ดิน	ยังไม่มีคลี่คลาย

เรื่อง/ ตอน	ลักษณะการสืบสวน		
	หลักฐานเชิงบุคคลที่เกี่ยวข้อง	หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	การคลี่คลายของเรื่องราว
เจาะลึกข่าวร้อน	2 ซึ่งเป็นคู่ขัดแย้งของชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่ารายงานชิ้นนี้ให้พื้นที่กับ <u>กลุ่มชาวบ้านค่อนข้างมาก</u> ในขณะที่เปิดโอกาสให้ตัวแทนจากฝ่ายทหารได้ชี้แจงน้อยกว่า		
ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ดินลำตะคอง (2)			
เจาะลึกข่าวร้อน			
พบเอกสารยืนยันที่ดินสร้างบ้านพักอ.ปากช่อง ไม่ใช่ที่ดินทหาร (3)			
เจาะลึกข่าวร้อน			
ไขข้อพิพาทที่ดินลำตะคอง จ.นครราชสีมา (4)			
เจาะลึกข่าวร้อน			
ไขข้อพิพาทที่ดินลำตะคอง จ.นครราชสีมา (5)			
เจาะลึกข่าวร้อน	เหตุพิพาทที่ดินลำตะคอง (6)		
ครบมุมข่าว			

จากตาราง ในภาพรวมพบว่ารายงานเชิงสืบสวนที่ศึกษามีลักษณะการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคล และหลักฐานต่างๆ ดังนี้

1. เน้นให้พื้นที่แหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นกลุ่มผู้เสียหาย/ ได้รับผลกระทบจากเรื่องราวมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ให้พื้นที่แหล่งข้อมูลบุคคลฝั่งตรงข้ามน้อย

จากการศึกษาพบว่ามียางงานเชิงสืบสวนถึง 8 เรื่องที่เน้นให้พื้นที่กับกลุ่มแหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นผู้เสียหาย/ ได้รับผลกระทบจากปัญหาความขัดแย้งมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น รายงานเรื่องปัญหาขุมทองมวกเหล็ก (รายการ Nation X File ช่อง Nation Channel) ซ้อมให้รับสารภาพยังมีอยู่จริงในสังคม (รายการไขปมข่าว ช่อง Spring News) ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ดินลำตะคอง (รายการเจาะลึกข่าวร้อน ช่อง TNN24) เป็นต้น ในขณะที่พบว่ารายงานเชิงสืบสวนแทบทุกเรื่องมีการเปิดโอกาสให้พื้นที่คู่ขัดแย้ง หรือแหล่งข้อมูลบุคคลฝ่ายตรงข้ามกับผู้เสียหายได้ชี้แจงข้อเท็จจริงค่อนข้างน้อย โดยพบเป็นส่วนน้อยที่พยายามติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้ถูกกล่าวหา แต่ได้รับการปฏิเสธ ทั้งนี้ การเน้นให้พื้นที่กับแหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นผู้เสียหายอาจสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชน หรือผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมของสื่อ แต่ในขณะเดียวกัน การละเลย หรือไม่เปิดโอกาสให้ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา หรือฝ่ายตรงข้ามได้ชี้แจงก็อาจสะท้อนถึงความไม่รอบด้านของรายงานเชิงสืบสวน

ตัวอย่างการให้พื้นที่แหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นกลุ่มผู้เสียหาย/ ได้รับผลกระทบจากเรื่องราว

ภาพด้านซ้ายมาจากรายงานเชิงสืบสวนเรื่องซ้อมให้รับสารภาพยังมีอยู่จริงในสังคม จากรายการไขปมข่าว ช่อง Spring News ที่เน้นการสัมภาษณ์ผู้ที่เป็นเหยื่อการซ้อมทรมานและครอบครัว อย่างไรก็ตามกลับพบข้อมูลที่มาจากฝ่ายตำรวจ ซึ่งสื่อเป็นฝ่ายตรงข้ามในกรณีนี้น้อยมาก

2. เน้นเดินเรื่องตามคำบอกเล่าของแหล่งข้อมูลบุคคล โดยใช้เอกสาร/ หลักฐานเป็นเพียงส่วนประกอบ

พบว่ารายงานเชิงสืบสวนส่วนใหญ่เน้นการดำเนินเรื่องผ่านการเปิดพื้นที่ให้แหล่งข้อมูลบุคคลได้ชี้แจงข้อเท็จจริงเป็นหลัก ในขณะที่การใช้หลักฐานอื่นๆ เช่น เอกสาร ภาพหลักฐานต่างๆ มักถูกนำเสนอประกอบเรื่องราว ไม่ได้เป็นแก่นหลักของเนื้อหา

จากการศึกษาพบรายงานเชิงสืบสวนทั้ง 13 เรื่องพบว่า มีเพียง 2 เรื่องที่ใช้วิธีการเล่าเรื่องผ่านตัวผู้สื่อข่าว/ ผู้ดำเนินรายการเอง ได้แก่ รายงานเรื่อง เปิดโปง! ขบวนการมอดไม้พะยูน และภารกิจตรวจสอบกทม. ยามค่ำคืน (รายการไขปมข่าว) โดยไม่เน้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคล โดยผลการศึกษาข้างต้นอาจสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดบางอย่างของสื่อโทรทัศน์ในการทำรายงานเชิงสืบสวน ที่เน้นการฟังฟังหลักฐานเชิงบุคคลหรือแหล่งข้อมูลบุคคล ซึ่งอาจทำได้ง่ายกว่าการดำเนินเรื่องจากหลักฐานเชิงเอกสาร และอื่นๆ เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม จากการศึกษารายงานทั้ง 13 เรื่องยังไม่นำไปสู่การคลี่คลายปัญหาอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากหลายกรณีมีประเด็นที่ซับซ้อน ยังอยู่ในกระบวนการสืบสวน หรือต้องการหลักฐานอื่นๆ ประกอบเพิ่มเติม เป็นต้น

5. บทบาทของรายงานเชิงสืบสวน

จากการศึกษาพบว่าสามารถจำแนกบทบาทการนำเสนอของรายงานเชิงสืบสวนที่พบในการศึกษาครั้งนี้ได้ 2 บทบาท ได้แก่

1) บทบาทการเปิดโปง/ ค้นหาความจริง หมายถึง รายงานสืบสวนที่มุ่งค้นหาความจริง/ คำตอบของปัญหา หรือผู้กระทำผิด ที่อาจถูกปกปิดเป็นความลับ หรือเป็นปัญหาใดๆ ที่คนในสังคมไม่เคยรับรู้มาก่อน

2) บทบาทการอธิบายขยายความ หมายถึง รายงานสืบสวนที่มุ่งเน้นอธิบายให้เห็นปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยอาจมีการสัมภาษณ์ หรือหาหลักฐานประกอบเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อประเด็นนั้นมากขึ้น หรือให้เกิดความเข้าใจจากหลากหลายมุมมอง

จากการศึกษา พบว่า จากรายงานที่เข้าข่ายเป็นรายงานเชิงสืบสวนทั้งหมดจำนวน 13 เรื่อง สามารถจำแนกเป็นรายงานที่มุ่งวางบทบาทเพื่อเปิดโปง/ ค้นหาความจริง จำนวน 2 เรื่อง และ รายงานที่มุ่งวางบทบาทเพื่ออธิบายขยายความ จำนวน 11 เรื่อง

รายงานเชิงสืบสวนที่มุ่งเปิดโปง/ค้นหาความจริง	
สถานี	รายงาน/ ตอน
Spring News	เปิดโปง! ทูจจริต กศน. อิทธิพล-ผลประโยชน์
	เปิดโปง! ขบวนการมอดไม้พะยูน

จากการพิจารณารายงานเชิงสืบสวนที่มุ่งเปิดโปง/ ค้นหาความจริงทั้ง 2 เรื่อง พบว่าลักษณะสำคัญที่ทำให้รายงานเชิงสืบสวนดังกล่าวเข้าข่ายเป็นการเปิดโปง/ค้นหาความจริง เนื่องจากทั้งสองเรื่องนี้พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่ามีการกระทำผิด และแสดงความพยายามที่จะเชื่อมโยงหรือบอกเป็นนัยว่ามีผู้ใดเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดนั้นๆ บ้าง นอกจากนี้ลักษณะเด่นที่สำคัญอีกประการของรายงานทั้งสองเรื่อง คือ สามารถเข้าถึง “ผู้เป่านกหวีด (Whistleblower)” ซึ่งหมายถึง บุคคลผู้นำข้อมูลวงใน โดยอาจจะเป็นข้อมูลภายในขององค์กร หรือเป็นคนในพื้นที่ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในระดับใกล้ชิดเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมาย การใช้อำนาจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การทุจริต การใช้เงินอย่างไม่ถูกต้อง การคอร์รัปชัน หรือการกระทำที่เป็นภัยต่อสุขภาพและความปลอดภัยของสังคม ออกมาเปิดเผยต่อสาธารณะ และดำเนินเรื่องโดยมุ่งเน้นการสืบเสาะหาข้อเท็จจริง หรือนำมาใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น ในรายงานเรื่อง “เปิดโปง! ทูจจริต กศน. อิทธิพล-ผลประโยชน์” จากรายการไขปมข่าว ช่อง Spring News ได้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นแก่นของการดำเนินเรื่องจากพนักงาน กศน. ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกสั่งการโดยตรงให้ทำการทุจริต และในส่วนของรายงานเรื่อง “เปิดโปง! ขบวนการมอดไม้พะยูน” จากรายการไขปมข่าว ช่อง Spring News ได้ข้อมูลสำคัญจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่ เป็นข้อมูลเบาะแสเส้นทางการขนไม้ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ทีมงานลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงดังกล่าว

ตัวอย่างรายงานเชิงสืบสวนที่มุ่งเปิดโปง/ ค้นหาความจริง

ภาพตัวอย่างด้านซ้าย เป็นภาพจากรายงานเชิงสืบสวนเรื่อง “เปิดโปง! ทูจจริต กศน. อิทธิพล-ผลประโยชน์” จากรายการไขปมข่าว ช่อง Spring News ซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลการทุจริตสำคัญจากพนักงาน กศน. ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกสั่งการโดยตรงให้ทำการทุจริต

รายงานเชิงสืบสวนที่มุ่งอธิบายขยายความ	
สถานี	รายงาน/ ตอน
Spring News	โบราณสถาน และร่องรอยโบราณสถานที่ยาหายไป (1-2)
	ข้อมให้รับสารภาพยังมีอยู่จริงในสังคม (1-2)
	ภารกิจตรวจสอบ กทม ยามค่ำคืน
	ไกด์เถื่อน หลอกหลวงนักท่องเที่ยว
Bright News	สุนัขเจคอป
	สาเหตุรถสายตรวจไทเกอร์ถูกทิ้ง (1-4)
Nation Channel	เดือนภัยรถหลุดจ่านำ
	ขุมทองมวกเหล็ก
	ยุทธการทวงคืนผืนป่าสิรินาท ภาค 2 (1-2)
	ถนน..บนที่ดินชาวบ้าน
TNN 24	ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ดินล่าตะคอง (1-6)

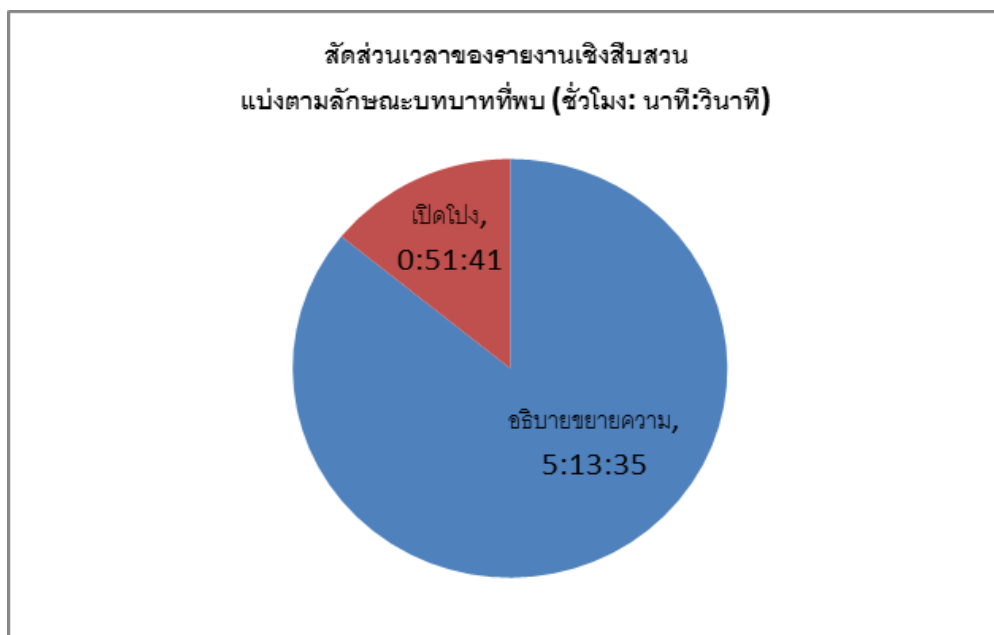
ในส่วนของรายงานเชิงสืบสวนที่มุ่งอธิบายขยายความ จะพบว่า มีลักษณะสำคัญคือ ไม่ได้มุ่งเน้นการเปิดโปงหรือเชื่อมโยงให้เห็นผู้กระทำความผิด แต่เป็นการสะท้อนให้เห็นปมขัดแย้ง/ ปัญหาที่เกิดขึ้น มีการเชื่อมโยงข้อเท็จจริงต่างๆ ตัวอย่างเช่น ในรายงานเชิงสืบสวนเรื่อง “เดือนภัยรถหลุดจ่านำ” จากรายการ Nation X Files ช่อง Nation Channel ที่ไม่ได้เน้นเปิดโปงให้เห็นที่มา หรือผู้ที่อยู่เบื้องหลังขบวนการขายรถหลุดจ่านำ แต่เป็นเพียงการนำเสนอให้เห็นประเด็นปัญหา และสรุปเรื่องด้วยการเตือนภัยให้ระมัดระวังเวลาซื้อรถ ตลอดจนอธิบายวิธีการจับสังเกตเพจที่อาจขายรถผิดกฎหมาย เช่นเดียวกันกับกรณีรายงานเรื่อง สาเหตุรถสายตรวจไทเกอร์ถูกทิ้ง จากช่อง Bright News ที่เน้นการขยายเรื่องราว/ มูลค่าความเสียหายจากการทุจริตจัดซื้อรถจักรยานยนต์ไทเกอร์ที่ไม่มีคุณภาพ พยายามค้นหาสาเหตุของปัญหา และกระตุ้นเตือนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายซ้ำรอย แต่ไม่ได้มุ่งเปิดโปง ไม่ได้พบผู้กระทำความผิดหรือไม่ได้มุ่งหาผู้กระทำผิดจากการทุจริต ประพฤติมิชอบ เป็นต้น

ภาพด้านซ้าย คือ ตัวอย่างจากรายงานเชิงสืบสวนเรื่อง "เดือนภัยรถหรูจ่านา" จากรายการ Nation X Files ช่อง Nation Channel ที่เน้นบทบาทการ อธิบายขยายความ

เมื่อศึกษาบทบาทการสืบสวนโดยเชื่อมโยงกับลักษณะการสืบสวน และประเด็นรายงานเชิงสืบสวนที่พบแล้ว จะเห็นได้ว่า รายงานเชิงสืบสวนส่วนใหญ่เป็นการเลือกประเด็นเพื่อมุ่งอธิบายขยายความให้เข้าใจเรื่องราว หรือที่มาของปัญหาความขัดแย้ง ผ่านการบอกเล่าของแหล่งข้อมูลบุคคล และหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏ และเสนอให้ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้ามาแก้ปัญหา แต่ไม่เน้นประเด็นที่ต้องมีการเปิดโปงในเรื่องที่ถูกปกปิด

6.ระดับการสืบสวนและการตรวจสอบกลุ่มอำนาจต่างๆ

หากพิจารณารายงานสืบสวนในแต่ละเรื่อง จะพบว่าเป็นการมุ่งตรวจสอบ/ ตั้งคำถามกับกลุ่มอำนาจต่างๆ ดังนี้

รายงานสืบสวน	กลุ่มที่ถูกตรวจสอบ	ระดับของการตรวจสอบ
เปิดโปง		
1.เปิดโปง! ทูจรีต กศน. อิทธิพล-ผลประโยชน์	เจ้าหน้าที่ กศน.	สืบถึงตัวผู้กระทำความผิด
2.เปิดโปง! ขบวนการมอดไม้พะยุง	กลุ่มเจ้าหน้าที่ป่าไม้ / นายทุน	พยายามสืบสวนหาผู้กระทำความผิด
อธิบายขยายความ		
3.ภารกิจตรวจสอบ กทม ยามค่ำคืน	เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ กทม.	สะท้อนให้เห็นว่ามีปมปัญหา
4.สาเหตุรถสายตรวจไทเกอร์ถูกทิ้ง	เจ้าหน้าที่ตำรวจ / ผบ.ตร.	พยายามค้นหาสาเหตุของปัญหา
5.ถนน..บนที่ดินชาวบ้าน	กรมทางหลวง	สะท้อนให้เห็นว่ามีปมปัญหา
6.ยุทธการทวงคืนผืนป่าสิรินาท	กลุ่มทุน/ เจ้าหน้าที่รัฐ	พยายามค้นหาสาเหตุของปัญหา
7.ขุมทองมวกเหล็ก	บริษัทเหมือง / เจ้าหน้าที่รัฐ	สะท้อนให้เห็นว่ามีปมปัญหา
8.ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ดินล่าตะคอง	หน่วยงานทหาร	สะท้อนให้เห็นว่ามีปมปัญหา
9.ไกด์เถื่อน หลอกหลวงนักท่องเที่ยว	ขบวนการไกด์ชาวจีนที่ไม่มีบัตรมัคคุเทศก์	สะท้อนให้เห็นว่ามีปมปัญหา
10.เดือนภัยรถหลดจ่านา	เพจขายรถหลดจ่านา	สะท้อนให้เห็นว่ามีปมปัญหา
11.ซ่อมให้รับสารภาพยังมีอยู่จริงในสังคม	เจ้าหน้าที่ตำรวจ สน.อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา	พยายามค้นหาสาเหตุของปัญหา
12.สุนัขเจคอปลุกทำร้ายอย่างทารุณ	เจ้าของสุนัขเจคอปล	พยายามค้นหาสาเหตุของปัญหา
13.ความขัดแย้งระหว่างวัดและชุมชนวัดกัลยาณมิตร	เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดกัลยาณมิตร	สะท้อนให้เห็นว่ามีปมปัญหา

จากผลการศึกษาค้นคว้าจะพบว่า รายงานเชิงสืบสวนที่พบแต่ละเรื่องจะมุ่งตั้งคำถาม ตรวจสอบบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรต่างๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากมิติเรื่องอำนาจ จะพบว่าบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรต่างๆ ที่รายงานเชิงสืบสวนนั้นๆ ตั้งคำถาม หรือตรวจสอบ ล้วนเป็นตัวแทนของ “กลุ่มอำนาจ” ใดอำนาจหนึ่งทั้งสิ้น ซึ่งแบ่งได้ 3 กลุ่มหลักได้แก่ อำนาจรัฐ อำนาจทุน และอำนาจผู้มีอิทธิพล โดยมีเดียมอนิเตอร์พบข้อสังเกตในเรื่องการตั้งคำถามและ/หรือตรวจสอบกลุ่มอำนาจ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก คือ พบว่ามีบางกรณี พบความพยายามของสื่อในการตรวจสอบกลุ่มอำนาจมากกว่าหนึ่งกลุ่ม เช่น รายงานเชิงสืบสวนเรื่อง “ไกด์เถื่อน หลอกหลวงนักท่องเที่ยว” จากรายการ Spring Report ช่อง Spring News ที่มุ่งสะท้อนปมปัญหากรณีที่มีการร้องเรียนว่ามีกลุ่มไกด์ชาวจีนที่ไม่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบอาชีพไกด์มาหากินในประเทศไทย โดยมีผู้ประกอบการบริษัททัวร์ในประเทศไทย ผู้ประกอบการร้านอาหาร ร้านขายของต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนเจ้าหน้าที่รัฐร่วมกันเป็นขบวนการ ในรายงานรายงานเชิงสืบสวนเรื่องนี้สื่อมวลชนได้พยายามตรวจสอบทั้งกลุ่มอำนาจรัฐ อำนาจทุน และอำนาจ

ผู้มีอิทธิพลซึ่งเกี่ยวข้องเชื่อมโยง และเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลก เนื่องจากปัญหาการทุจริตข้อฉลต่างๆ นั้น ไม่ได้มีแค่เจ้าหน้าที่รัฐ นักการเมือง หรือนักธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับ “ผู้มีอิทธิพล” ต่างๆ ด้วย ซึ่งในการทำข่าวทั่วไปที่เน้นความรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ อาจไม่ได้ทำให้ประชาชนผู้รับสารเห็นสายสัมพันธ์และการเอื้อประโยชน์กันระหว่างอำนาจรัฐ อำนาจทุน และอำนาจเถื่อน แต่ในกระบวนการทำรายงานเชิงสืบสวนจะต้องพยายามสืบเสาะขุดคุ้ยข้อมูลลงลึก จึงสามารถเปิดเผยให้เห็นเรื่องที่ถูกปกปิดเหล่านี้ได้

ประการที่สอง คือ รายงานเชิงสืบสวนที่พบส่วนใหญ่เป็นการมุ่งตรวจสอบผู้ใช้อำนาจในระดับปฏิบัติการ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า รายงานเชิงสืบสวนส่วนใหญ่มุ่งตั้งคำถามและตรวจสอบกลุ่มอำนาจรัฐ อำนาจทุน และอำนาจผู้มีอิทธิพล ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่าเป็นการตรวจสอบผู้ใช้อำนาจในระดับปฏิบัติการ เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่อุทยาน ตำรวจสายตรวจที่ประจำบ้อมตำรวจตามสี่แยก เป็นต้น ซึ่งหากสื่อมวลชนขุดคุ้ยและสืบเสาะต่อไปอาจพบต้นตอที่แท้จริงที่อยู่เบื้องหลังการใช้อำนาจโดยมิชอบของบุคคลในระดับปฏิบัติการเหล่านี้ และสามารถแก้ไขปัญหาค้นเหตุได้

ประการที่สาม คือ รายงานเชิงสืบสวนส่วนที่พบในการศึกษานี้ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการอธิบายขยายความ มากกว่ามุ่งเปิดโปงประเด็นใดประเด็นหนึ่ง และเมื่อประมวลข้อมูลจากผลการศึกษาก็จะพบว่าประเด็นที่น่าเสียดายก็ยิ่ง “ไปไม่สุด” กล่าวคือ ยังไม่สามารถที่จะขุดค้นและนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงออกมาได้อย่างลึกซึ้งจนถึงแก่นแกนของปัญหา

จากตารางข้างต้นที่แสดงให้เห็นระดับการสืบสวนของรายงานเชิงสืบสวนแต่ละเรื่องในงานศึกษานี้ จะเห็นได้ว่ารายงานเชิงสืบสวนที่มุ่งเน้นการเปิดโปงมีเพียง 2 เรื่อง จากทั้งหมด 13 เรื่อง โดยจะพบการสืบสวนใน 2 ระดับ

ระดับแรก คือ ระดับที่พยายามในการสืบสวนหาผู้กระทำความผิด แต่ยังไม่ถึง เช่น ในรายงานเชิงสืบสวนเรื่อง “เปิดโปง! ขบวนการมอดไม้พะยูน” จากรายการไขปมข่าว ช่อง Spring News ที่มีการลงพื้นที่ไปเพื่อสังเกตการณ์และบันทึกภาพพฤติกรรมกรรมกรขนส่งไม้พะยูนของขบวนการค้าไม้ในจังหวัดศรีสะเกษ แต่ไม่สามารถเปิดโปงผู้กระทำความผิดได้เพราะผู้กระทำความผิดรู้ตัวและหลบหนีไปได้ก่อน

ระดับที่สอง คือ ระดับที่สืบถึงตัวผู้กระทำความผิดหรือต้นตอของปัญหา กล่าวคือ รายงานสืบสวนนั้นๆ เปิดโปงออกมาว่าใครที่เป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นต้นตอของปัญหาที่แท้จริง โดยอาจมีการกระตุ้นเตือนไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบให้เข้ามาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้กระทำความผิดหรือต้นตอของปัญหา เช่น รายงานเชิงสืบสวนเรื่อง “เปิดโปง! ทุจริต กศน. อิทธิพล-ผลประโยชน์” จากรายการ Spring

Report ช่อง Spring News ที่นักข่าวได้รับข้อมูลและหลักฐานจากผู้ร้องเรียนซึ่งเป็นผู้ถูกสั่งให้ร่วมกระทำ ความผิด โดยทั้งหลักฐานและพยานดังกล่าวทำให้สามารถสาวถึงผู้บงการได้ โดยนักข่าวได้พาผู้ร้องเรียน เข้าพบเพื่อยื่นหลักฐานแก่ ปปช. จังหวัดให้ดำเนินการเอาผิดผู้บงการต่อไป

ในส่วนของรายงานเชิงสืบสวนที่มุ่งอธิบายขยายความ ซึ่งรายงานเชิงสืบสวนในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่จะเข้าข่ายในลักษณะนี้ โดยพบการสืบสวนใน 2 ระดับ

ระดับแรก คือ ระดับการสะท้อนให้เห็นว่ามีปมปัญหา ซึ่งเนื้อหาในรายงานเชิงสืบสวนระดับนี้จะ พบว่ามีความพยายามที่จะเผยให้เห็นปมปัญหาผ่านการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้นๆ และ อาจมีเอกสารหลักฐานประกอบเรื่องราว แต่จะไม่ได้มีการสืบเสาะลงลึกกว่าสาเหตุของปัญหาเกิดจากอะไร เช่น รายงานสืบสวนเรื่อง “ขุมทองมวกเหล็ก” จากรายการ Nation X Files ช่อง Nation Channel ที่นักข่าว ลงพื้นที่อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปมขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและบริษัทเหมือง โดย นักข่าวได้สัมภาษณ์ความคิดเห็นของชาวบ้านและบันทึกภาพหลักฐานที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการบุกรุกพื้นที่ เพื่อทำเหมือง ขณะที่ตัวแทนจากบริษัทเหมืองกลับให้ความคิดเห็นไปในทางตรงกันข้าม ซึ่งรายงานเชิง สืบสวนนี้ไม่ได้เน้นการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง แต่ให้รายละเอียดของปมปัญหา แนวทางการรับมือ ของชาวบ้าน และความคิดเห็นจากหลาย ๆ ฝ่าย

ในระดับที่สอง คือ ระดับการพยายามค้นหาสาเหตุของปัญหา ซึ่งจะเห็นความพยายามของนักข่าว ในการค้นหาสาเหตุของปัญหา แต่จะยังไม่มีการสรุปว่าสาเหตุใดคือสาเหตุที่แท้จริง เป็นแต่เพียงการ พยายามมุ่งหาสาเหตุและนำมาอธิบายขยายความเท่านั้น โดยอาจค้นหาสาเหตุผ่านการสัมภาษณ์บุคคลที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ประกอบกับการพิจารณาจากเอกสารหลักฐานต่างๆ เช่น รายงานสืบสวนเรื่อง “สาเหตุรถสายตรวจจู่โจมก่อเหตุทิ่ม” จาก Bright News ช่อง Bright TV อธิบายเรื่อง รถมอเตอไรซ์ไค้ของ เจ้าหน้าที่ตำรวจเย่หือไทเกอร์ ซึ่งจัดซื้อมาไม่นาน แต่พบว่าถูกจอดทิ้งเป็นซากในหลายพื้นที่ นักข่าวสืบค้น ต่อไปว่าการประมูลจัดซื้อรถมอเตอไรซ์ไค้ยี่ห้อดังกล่าวพบความไม่ชอบมาพากล เมื่อสืบลึกลงไปในระดับ ตำรวจผู้ปฏิบัติการ และตรวจสอบกับสำนักงานประมาณฯ ก็พบปมปัญหาความผิดปกติเกี่ยวกับการจัดซื้อ การเบิกจ่ายบเชื้อเพลิงพาหนะ รายงานสืบสวนชิ้นนี้มีความพยายามในการสืบต่อประเด็น เพื่อค้นหา หลักฐาน ตรวจสอบหาสาเหตุของความผิดปกติ ด้วยวิธีการนำข้อมูลรายงานงบบประมาณฯ ที่แต่ละสถานี ตำรวจต้องรายงานต่อสำนักงานประมาณฯ มาตรวจสอบกับหมายเลขทะเบียนรถ จนพบว่าม็รถที่เป็นซาก แต่ ยังมีการเบิกงบเชื้อเพลิงในอัตราที่สูงกว่าปกติ จะเห็นได้ว่ารายงานสืบสวนนี้เน้นหาสาเหตุของปัญหา ว่า เหตุใดรถมอเตอไรซ์ไค้ไทเกอร์ถึงถูกนำมาจอดทิ้ง แต่ไม่ได้มุ่งเปิดโปงหาผู้กระทำผิด

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาที่วีดิทัศน์ช่องข่าวสารและสาระทั้ง 7 ช่อง สามารถสรุปผลการศึกษา และลักษณะสำคัญของข่าวเชิงสืบสวนที่พบได้ดังนี้

1. มีสัดส่วนการนำเสนอรายงานเชิงสืบสวนค่อนข้างน้อย (จำนวน 13 เรื่อง คิดเป็นสัดส่วนเวลา 6 ชั่วโมง 5 นาที ในระยะเวลา 1 เดือน) โดยช่อง Spring News เป็นช่องที่พบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดมากที่สุด และไม่พบรายงานเชิงสืบสวนในช่อง Voice TV, New TV และ Thai TV
2. นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบหรือการทุจริตมากที่สุด แต่ไม่พบรายงานเชิงสืบสวนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองในช่วงที่ศึกษา
3. เลือกนำเสนอเรื่องราวแบบจบในตอนเป็นหลัก โดยเฉพาะในรายการข่าวเชิงสืบสวน อย่างไรก็ตามสำหรับเรื่องที่มีจำนวนหลายตอน ก็อาจเป็นไปในลักษณะการตัดแบ่งเรื่องราวเพื่อนำเสนอ มากกว่าการติดตามประเด็นความคืบหน้า
4. มีลักษณะการสืบค้นที่สำคัญคือ 1) เน้นทำหน้าที่เป็นปากเสียงของประชาชน ให้พื้นที่แหล่งข้อมูลเชิงบุคคลที่เป็นกลุ่มผู้เสียหาย/ ได้รับผลกระทบ มากกว่าคู่กรณี 2) เน้นเดินเรื่องตามคำบอกเล่าของแหล่งข่าว โดยใช้เอกสาร/ หลักฐานเป็นเพียงส่วนประกอบ
5. เน้นบทบาทในการอธิบายขยายความ มากกว่าการเปิดโปง
6. มุ่งตรวจสอบกลุ่มอำนาจมากกว่าหนึ่งกลุ่ม แต่มักเป็นการตรวจสอบผู้ใช้อำนาจในระดับปฏิบัติการ และในภาพรวมยังไม่สามารถที่จะขุดค้นและนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงออกมาได้อย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ (1) รายงานเชิงสืบสวนที่เน้นการเปิดโปง ประกอบด้วย ระดับที่สืบถึงตัวผู้กระทำความผิด 1 ชั้น และระดับที่พยายามในการสืบสวนหาผู้กระทำความผิด 1 ชั้น, (2) รายงานเชิงสืบสวนที่เน้นการอธิบายขยายความ ประกอบด้วยระดับที่สะท้อนให้เห็นว่ามีปัญหา 7 ชั้น และระดับที่พยายามค้นหาสาเหตุของปัญหา 4 ชั้น

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาข้างต้น นำมาสู่ประเด็นการอภิปราย 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ปริมาณและคุณภาพของรายงานเชิงสืบสวน 2) ประเด็นการสืบสวน และ 3) บริบทแวดล้อมการทำรายงานเชิงสืบสวนในสื่อโทรทัศน์

1. ปริมาณและคุณภาพของรายงานเชิงสืบสวน

จากผลการศึกษารายงานเชิงสืบสวนในทีวี่ดีจิตอลช่องข่าวสารและสาระทั้ง 7 ช่อง ทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ โดยจากการศึกษาตลอดระยะเวลา 1 เดือน จากช่องข่าวสารและสาระ 7 ช่อง ตลอด 24 ชั่วโมง พบรายงานเชิงสืบสวนที่เป็นไปตามเกณฑ์เพียง 13 เรื่อง รวมเวลาประมาณ 6 ชั่วโมง 5 นาที และเมื่อนำผลการศึกษาที่ได้เปรียบเทียบกับนิยามเชิงปฏิบัติการของการศึกษาครั้งนี้ รวมถึงแนวคิดเรื่องคุณลักษณะข่าวสืบสวนที่ดีบางประการที่สามารถวัดได้ชัดเจน อาทิ ความลึก ความซับซ้อน ความต่อเนื่อง และลักษณะการเปิดโปง จะพบว่า รายงานเชิงสืบสวนส่วนใหญ่ยังขาดการสืบหาพยาน/หลักฐานต่างๆ ทั้งมีนำเสนอข้อมูลอย่างจำกัด และไม่ต่อเนื่อง และมักเลือกนำเสนอในลักษณะการอธิบายขยายความมากกว่าการเปิดโปง

2. ประเด็นการสืบสวน

จากผลการศึกษาที่พบว่า รายงานเชิงสืบสวนส่วนใหญ่มักเป็นประเด็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ/ทุจริต โดยมุ่งตรวจสอบกลุ่มอำนาจมากกว่าหนึ่งกลุ่ม อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ยังเป็นเพียงการตรวจสอบผู้ใช้อำนาจในระดับปฏิบัติการ ไม่สามารถที่จะขุดค้นและนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงออกมาได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ยังไม่มีรายงานสืบสวนขึ้นใดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองในช่วงที่ศึกษา ซึ่งอาจสะท้อนว่าสื่อมีแนวโน้มที่จะลดความเสี่ยงในการทำหน้าที่ตรวจสอบกลุ่มอำนาจต่างๆ โดยเลือกรายงานเฉพาะประเด็นที่ปลอดภัย และไม่ขยายผลให้เห็นถึงความเชื่อมโยงในระดับสาเหตุและความซับซ้อนของปัญหา

3. บริบทแวดล้อมการทำรายงานเชิงสืบสวนในสื่อโทรทัศน์

บริบทแวดล้อมหลักซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการทำรายงานเชิงสืบสวนในช่วงเวลาที่ศึกษาประกอบด้วย 2 ประการ

3.1 การทำงานของสื่อในยุครัฐบาล คสช.

เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา แถลงการณ์ผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย เรื่องการควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ และได้ออกประกาศ คสช.หลายฉบับ แต่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ คือ ฉบับที่ 97/2557 เพื่อควบคุมการทำงานของสื่อ แต่เมื่อสื่อแสดงท่าทีคัดค้าน จึงได้มีการออกประกาศฉบับที่ 103/

2557 เพื่อผ่อนปรนให้สื่อสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ แต่ห้ามวิจารณ์การปฏิบัติงานโดยมีเจตนาไม่สุจริตและทำลายความน่าเชื่อถือด้วยข้อมูลอันเป็นเท็จ หากฝ่าฝืนเจ้าหน้าที่จะส่งเรื่องให้องค์การวิชาชีพสอบสวนทางจริยธรรมแทน อย่างไรก็ตามก็ ยังพบว่ามีการ “ขอความร่วมมือ” ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการไปยังภาคส่วนต่างๆ ไม่ให้แสดงทัศนคติที่ขัดแย้งหรือสุ่มเสี่ยงที่จะขัดแย้งต่อแนวทางของ คสช. และรัฐบาล¹⁴ จากบริบททางการเมืองดังกล่าว ส่งผลให้สื่อมวลชนทำงานได้ยากขึ้น และต้องระมัดระวังมากขึ้นในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การทำรายงานเชิงสืบสวนที่มุ่งขุดคุ้ย เปิดโปงความไม่ชอบมาพากลต่างๆ ก็อาจถูกจำกัดให้ทำได้เฉพาะในบางประเด็น ประเด็นใดที่จะสุ่มเสี่ยงต่อการฝ่าฝืนประกาศ คสช. ฉบับดังกล่าว ก็เป็นเรื่องที่นักข่าวและกองบรรณาธิการอาจจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ

3.2 สถานการณ์ความไม่แน่นอนของธุรกิจโทรทัศน์ดิจิทัล

นอกจากนี้ จากสถานการณ์ของธุรกิจโทรทัศน์ดิจิทัลที่มีความไม่แน่นอนสูง ก็อาจเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ผลการศึกษารายงานเชิงสืบสวนในสัดส่วนที่ไม่มาก ซึ่งนับตั้งแต่โทรทัศน์ในระบบดิจิทัลเริ่มทดลองออกอากาศในช่วงไตรมาสแรกของปี 2557 จนถึงปัจจุบัน ก็ปรากฏให้เห็นความไม่พร้อมหลายประการ ดังที่เห็นจากข้อมูลข่าวสารทีวีดิจิทัลในระยะเวลาที่ผ่านมา อาทิ ปัญหาด้านโครงข่ายการออกอากาศที่ยังไม่ครอบคลุมทั่วประเทศ ปัญหาอุปสรรคทีวีดิจิทัล ปัญหาระหว่างผู้ได้รับใบอนุญาตกับ กสทช. ปัญหาด้านบุคลากร ตลอดจนความไม่พร้อมของทีวีดิจิทัลในหลายๆ ช่อง รวมถึงช่องข่าวสารและสาระ ซึ่งสังเกตได้จากผลการศึกษามีเดียมอนิเตอร์¹⁵ ที่พบว่าหลายช่องยังมีสัดส่วนเนื้อหาการข่าวและสาระไม่เป็นไปตามประกาศ กสทช. นอกจากนี้ จากการสังเกตยังพบว่าช่องข่าวสารและสาระหลายช่องยังมีการนำรายการข่าวมาออกอากาศซ้ำ (Rerun) ซึ่งสะท้อนให้เห็นความไม่พร้อมของสถานีอีกด้วย

จากกระบวนการผลิตรายงานเชิงสืบสวนที่ต้องลงทุนสูงในหลายๆ ด้าน ประกอบกับสถานการณ์ของทีวีดิจิทัลในปัจจุบัน อาจมีส่วนสำคัญที่ทำให้ทีวีดิจิทัลช่องข่าวสารและสาระไม่ให้ความสำคัญกับการทำข่าว หรือรายงานเชิงสืบสวน และส่งผลกระทบต่อการนำเสนอข่าวสืบสวนทั้งในแง่ปริมาณ และคุณภาพ

¹⁴ ปฏิเสธปิดกั้นสื่อ แต่ขอให้ร่วมมือ นักรีวิวตัวแทน, ไทยโพสต์ออนไลน์, ศุกร์ที่ 27 มิถุนายน 2557

<http://www.thaipost.net/news/270614/92332>

¹⁵ รอบการสำรวจผังและเนื้อหาการเตือนสิงหาคม 2557 ของทีวีดิจิทัล ช่องข่าวสารและสาระ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาคั้งนี้ ที่พบว่ารายงานเชิงสืบสวนในสื่อที่ศึกษายังมีปัญหาทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ นำไปสู่ข้อเสนอต่อสื่อมวลชน ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) **ประเด็นของรายงานสืบสวน** ควรมุ่งติดตามประเด็นที่มีความสำคัญ/ ส่งผลกระทบต่อสาธารณะอย่างเกาะติด ใกล้ชิด ต่อเนื่อง ไม่เฉพาะประเด็นทางการเมือง แต่ยังรวมถึงประเด็นอื่นๆ ที่มีความซับซ้อน เป็นประเด็นที่ไม่เคยมีผู้ตั้งข้อสังเกตมาก่อน หรือเป็นปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม และต้องการการอธิบายขยายความจากสื่อมวลชน เพื่อให้งานสืบสวนครอบคลุมลักษณะสำคัญ ทั้งในแบบการตรวจสอบเผื่อระวัง และการให้ความรู้ความเข้าใจกับสังคม

2) **หลักฐานรายงานเชิงสืบสวน** ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการสืบค้นข้อมูล การได้มาของข้อมูล รวมไปถึงกระบวนการพิสูจน์ หรือตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลของผู้สื่อข่าว ไม่พึ่งพิงแหล่งข้อมูลเพียงแหล่งใดแหล่งหนึ่ง เพื่อความน่าเชื่อถือของเรื่องราวที่นำเสนอสู่สาธารณะ

3) **วิธีการนำเสนอ/ วิเคราะห์ข้อมูลในรายงานเชิงสืบสวน** ควรเน้นการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของข้อมูล/ หลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ จากมุมมองที่หลากหลาย มีความรอบด้าน ลุ่มลึกในแต่ละประเด็นที่นำเสนอ เพื่อการคลี่คลายความซับซ้อนของปัญหา/ เรื่องราว หรือการเปิดโปงความไม่ชอบมาพากลต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

4) **เป้าหมายของรายงานเชิงสืบสวน** ควรนำเสนออย่างต่อเนื่อง มีการวางแผน และเป้าหมายสร้างผลกระทบและความสนใจจากสังคม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือนำไปสู่การแก้ไขปัญหา หรือคลี่คลายความซับซ้อนของเรื่องราวได้ในที่สุด

.....

บรรณานุกรม

มาลี บุญศิริพันธ์ (2548) หน่วยที่ 2 การรายงานข่าวเชิงสอบสวนและตีความใน การข่าวชั้นสูงและการ
บรรณานุกรม. เอกสารการสอนชุดวิชาการข่าวชั้นสูงและการบรรณานุกรมมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิ
ราช สาขาวิชานิเทศศาสตร์

สุชาดา จักรพิสุทธิ์ (2552) โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมงานข่าวสืบสวนในสื่อหนังสือพิมพ์.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2550). สะท้อนบทบาทสื่อวิทยุ - โทรทัศน์ จากข้อสังเกตรางวัลแสงชัย. กรุงเทพฯ
ออนไลน์ 19 เมษายน พ.ศ. 2550

Bill Kovach and Tom Rosensteil (2007) The Element of Journalism: What Newspeople Should
Know and the Public Should Expect. Crown Publishing Group

De Burgh, Hugo, ed. (2000), Investigative Journalism: Context and Practice, London and New
York: Routledge

Elena Egawhary and Cymthia O'muchu (n.d.) Data Journalism. The Center for Investigative
Journalism.

Mark Lee Hunter et al (2011) Story-based inquiry: A manual for investigative journalists.
UNESCO

อินเทอร์เน็ต

Investigative Journalism สืบค้นจาก <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/investigative-journalism/>

Mafia State อำนาจเถื่อน อำนาจทุน และอำนาจรัฐ สืบค้นจาก <http://thaipublica.org/2013/06/mafia-state/>

สายศิริ ตำนวัฒน์นะ (2549) สถานการณ์ข่าวเจาะในสังคมผิวเผิน สืบค้นจาก
http://www.tja.or.th/old/index.php?option=com_content&task=view&id=20

ไทยโพสต์ออนไลน์, ศุกร์ที่ 27 มิถุนายน 2557 ปฏิเสธปิดกั้นสื่อ แคมป์ให้ร่วมมือ นักรบหรือตัวแทน, สืบค้น
จาก <http://www.thaipost.net/news/270614/92332>

ภาคผนวก

เรื่องย่อรายงานสืบสวนที่ศึกษา

เรื่องย่อรายงานสืบสวน

	รายการ	วันออกอากาศ	ชื่อตอน	ระยะเวลานำเสนอ	เรื่องย่อ
Nation Channel	Nation X Files (21.15-21.30 น.)	27/08/2557	เตือนภัยรถหลุดจ่านำ	0:11:26	เป็นรายงานเกี่ยวกับการขายรถหลุดจ่านำในเพจเฟซบุ๊ก ซึ่งมีการประกาศขายทางอินเทอร์เน็ตในราคาถูกมาก มีการปลอมเล่มทะเบียนต่างๆ ผู้ที่หลงเชื่อและซื้อไปใช้ ถือว่ากระทำผิด จะถูกดำเนินคดี ในรายการพยายามที่จะลงรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่ามีการประกาศขายกันอย่างไร ราคาขาย และความผิดที่จะเกิดขึ้นจากการซื้อขาย ตลอดจนมีวิธีการตรวจสอบรถว่าถูกกฎหมายหรือไม่
		24/08/2557	ขุมทองมวกเหล็ก	0:11:39	เป็นรายงานเกี่ยวกับกรณีของบริษัทเอกชนที่ยื่นขออาชญาบัตรพิเศษเพื่อสำรวจแร่ทองคำ ทำเหมือง แต่กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรีออกมารวมตัวกันคัดค้าน เพราะเห็นตัวอย่างจากการทำเหมืองในจังหวัดพิจิตร ว่าส่งผลกระทบด้านลบมาก ชาวบ้านพยายามรวมตัวกันคัดค้านด้วยวิธีการต่างๆ มีข่าวว่าบริษัทเอกชนดังกล่าวเข้าไปทำการสำรวจทั้งที่ยังไม่ได้รับอนุญาต ขณะที่ทางบริษัทออกมาปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำการดังกล่าว
		6/09/2557 และ 7/09/2557	ยุทธการทวงคืนผืนป่าสิรินาถภาค 2 (1-2)	0:22:59	เป็นรายงานเกี่ยวกับการทวงคืนผืนป่าสิรินาถ โดยทางรายการได้แบ่งการนำเสนอเป็น 2 ตอน โดยมุ่งการนำเสนอในประเด็นเกี่ยวกับการบุกรุกผืนป่าอุทยานแห่งชาติสิรินาถของกลุ่มนายทุน ร่วมกับการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่รัฐบางกลุ่ม ปัญหาการนำ สค.1 มาออกเอกสารสิทธิ์ 1,755 ไร่ คิดเป็นมูลค่ากว่า 3 หมื่นล้านบาท ผืนป่าประเทศไทย และตั้งคำถามต่อเหตุการณ์ดังกล่าวว่าใครได้ประโยชน์ใครเสียประโยชน์?
		20/09/2557	ถนนบนที่ดินชาวบ้าน	0:11:45	เป็นรายงานเกี่ยวกับการตามติดกรณีที่ชาวบ้านในจังหวัดชลบุรีถูกเขตการทางเข้าริ่ถนนที่ดินไปทำถนนเส้น 3240 ซึ่งถนนดังกล่าวพาดผ่านที่ดินชาวบ้าน และถูกทางการอ้างสิทธิ์เข้าริ่ถนนสิ่งปลูกสร้าง แต่ชาวบ้านในพื้นที่เชื่อมั่นว่าที่ดินบริเวณดังกล่าวเป็นของพวกเขามาตั้งแต่อดีต เป็นเอกสารสิทธิ์ที่ถูกตัด และจะใช้มันเป็นหลักฐานสู้คดีในชั้นศาล

Spring News	ไขปมข่าว (21.10-21.55 น.)	22/08/2557	เปิดโปง! ทูจริด กศน. อธิพิล-ผลประโยชน์	0:16:31	เป็นรายงานเกี่ยวกับการสืบหาความจริง กรณี ข้าราชการ กศน. ในจังหวัดหนึ่ง ได้ บังคับพนักงาน กศน. ให้รวบรวมและปลอมแปลงเอกสาร ตั้งแต่ปี 2554-ปัจจุบัน เพื่อเสนอโครงการทูจริดงบประมาณจาก ก.ศึกษาธิการ โดยพนักงานของ กศน. ถูกบังคับจึงเกิดความเกรงกลัวว่าจะมีการตรวจสอบเกิดขึ้นและกระทบกับตัวเอง โดยตรง จึงได้ร้องเรียนไปยังผู้สื่อข่าว โดยตอนท้ายผู้สื่อข่าวได้พาเจ้าหน้าที่ กศน. ไปยื่นเรื่องร้องเรียนกับ ปปช. จังหวัด
		25/08/2557	เปิดโปง! ขบวนการมอดไม้ พะยูง	0:35:10	เป็นรายงานเกี่ยวกับการติดตามจับกุมกลุ่มลักลอบตัดไม้พะยูง จ.ศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการตัดไม้พะยูงในอันดับต้นๆ ของไทย แหล่งข้อมูลแจ้งว่า มีเจ้าหน้าที่รัฐหลายหน่วยงานมีส่วนช่วยเหลือกลุ่มลักลอบตัดไม้ อีกทั้งสายข่าว ของคนลักลอบตัดและค้าไม้พะยูงมีอยู่ทั่วเมือง ขณะที่เส้นทางชนไม้พบว่ามีการ ลับลอบชนไม้ทุกคืน เพื่อส่งไปให้นายทุนชาวลาวและเวียดนามเลือกซื้อสำหรับ นำไปขายต่อ แต่ไม่มีการติดตามจับกุม ส่วนที่เห็นแกลงชาวนั้น มีเพียงส่วนน้อย
		11/09/2557 และ 17/09/2557	ชาวบ้านโวยเจ้า อาวาส สั่งรื้อ โบราณสถาน พัฒนาหรือ ทำลาย (1-2)	1:05:58	เป็นรายงานเกี่ยวกับกรณีข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านชุมชนวัดกัลยาณมิตร ที่ คัดค้านการรื้อถอนโบราณสถานภายในวัด เรื่อยมาจนถึงการตัดสินใจไล่ที่ชุมชน ที่ทีมงานได้ลงไปสำรวจพบว่ามีปัญหาตั้งแต่ ปี 46 เพื่อสอบถามผู้นำชุมชน ตัวแทนวัด และเจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากร พร้อมกับนำมาภาพมาเปรียบเทียบให้ เห็นความแตกต่างว่าปัจจุบัน สภาพแวดล้อมภายในวัดกัลยาเปลี่ยนแปลงไปมาก โบราณวัตถุ และโบราณสถานบางส่วนหายไป
		12/09/2557 และ 19/09/57	ข้อมให้รับ สารภาพ ยังมีอยู่ จริงในสังคม (1-2)	0:47:16	เป็นรายงานการติดตามคดีที่ครอบครัวหนึ่ง ลูกชายเสียชีวิตหลังถูกจับกุม โดยตั้ง ข้อสงสัยว่าถูกเจ้าหน้าที่ข้อมให้รับสารภาพ พร้อมทั้งสัมภาษณ์ความเห็นจาก ครอบครัวผู้เสียชีวิต และเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อติดตามความคืบหน้าของรูปคดี ซึ่ง ในรายงานพบว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้องที่ยังไม่ถูกตั้งข้อหาจับกุม พร้อมทั้งตรวจสอบสถานที่ที่เหยื่อถูกข้อมที่อยู่นอกห่างจากสถานีตำรวจ มีการตั้ง ข้อสงสัยว่ายังมีกล้องวงจรปิดติดอยู่บริเวณนั้น ซึ่งน่าจะเข้ามาเป็นหลักฐานสำคัญได้
		15/09/2557	ภารกิจตรวจสอบ กทม ยามค่ำคืน	0:33:30	เป็นรายงานเกี่ยวกับการตรวจสอบลงพื้นที่เปลี่ยวต่างๆ ในกรุงเทพฯ ที่เคยมี เหตุการณ์ฆาตกรรมเกิดขึ้น เพื่อสำรวจว่ามีการปรับปรุงภูมิทัศน์ ติดไฟฟ้าให้ความ สว่าง บ้างหรือไม่ พร้อมกับสำรวจป้อมตำรวจในหลายๆ จุด พบว่าไม่มีเจ้าหน้าที่ ตำรวจอยู่ประจำ

	Spring Reports (20.20-21.10 น.)	7/09/2557	โกตเถื่อน หลอกหลวง นักท่องเที่ยว	0:48:15	เป็นรายงานเกี่ยวกับโกตเถื่อนหลอกหลวงนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นโกตเถื่อนชาวจีนผู้ทำร้ายมัคคุเทศก์ชาวไทย ทีมงานได้ลงพื้นที่สำรวจบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อ แอบสำรวจพฤติกรรมของโกตเถื่อนชาวจีนที่ปะปนมากับนักท่องเที่ยว การตั้งข้อสังเกตว่าขบวนการโกตเถื่อนอาจมีผู้อยู่เบื้องหลัง พร้อมกับสะท้อนให้เห็น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากธุรกิจโกตเถื่อน และแนวทางแก้ปัญหา
Bright TV	Bright News ต่ำ (18.15-19.30 น.)	28/08/2557	สุนัขเจคอปถูกทำร้ายอย่างทารุณ	0:05:28	เป็นรายงานเกี่ยวกับการทำร้ายสุนัขอย่างโหดเหี้ยม และติดตามหาผู้ทำร้ายสุนัข รายงานเริ่มต้นจากแหล่งข้อมูลบุคคลทางเฟซบุ๊ก Watchdog Thailand ตั้งข้อสังเกตว่ามีการทำร้ายสุนัข คาดว่าจะเป็นเจ้าของสุนัขที่เป็นผู้ทำร้ายเอง ทางทีมข่าวเริ่มต้นการสืบโดยเดินทางไปที่บ้านพักของเจ้าของเจ้าของสุนัข เพื่อสอบถาม แต่เจ้าของสุนัขปฏิเสธไม่ให้เข้าพบ ทางทีมงานจึงตามไปที่โรงพยาบาลสัตว์ย่านเกษตรนวมินทร์ เพื่อสอบถามอาการของสุนัขเจคอป และความผิดปกติของสุนัข ตั้งแต่เริ่มรับรักษา ก่อนที่จะตามไปสถานีตำรวจโครคราม ในเขตพื้นที่ที่เป็นเจ้าของคดี เพื่อสอบถามความผิดปกติของเหตุการณ์ และหลักฐานที่พบ เช่น เทปจากกล้องวงจรปิด ของหมู่บ้านเจ้าของสุนัข โดยไม่พบความผิดปกติใดๆ ทางทีมข่าวจึงตั้งคำถามต่อเกี่ยวกับ พรบ.คุ้มครองสัตว์ ว่าสามารถควบคุมตั้งกรณีตัวอย่างได้หรือไม่

	Bright News ค่ำ(18.15- 19.30 น.) และ Bright News Morning (6.00-6.30 น.)	12/09/2557 13/09/2557 16/09/2557 และ 17/09/2557	ไขปมซากรถสาย ตรวจ (1-4)	0:18:53	เป็นรายงานเกี่ยวกับการตรวจสอบความผิดปกติของซากรถสายตรวจ โดยเริ่มจากทีมข่าวพบภาพซากรถมอเตอร์ไซด์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจยี่ห้อไทเกอร์ ที่ใช้งานได้ไม่นาน ก็เสียหาย และจอดทิ้งไว้เป็นจำนวนหลายคัน ทางทีมข่าวจึงตามเพื่อตรวจสอบว่ารถจักรยานยนต์ดังกล่าวมีอยู่จริงหรือไม่ ทางทีมงานพบรถจักรยานยนต์ตามภาพจอดทิ้งไว้เป็นจำนวนมากที่ บก.02 เช็ดทะเบียนรถแล้วตรงตามภาพ จึงตามตรวจสอบไปตามสถานีตำรวจ ป้อมยามต่างๆที่อาจจะพบรถจักรยานยนต์ไทเกอร์ถูกจอดทิ้ง เมื่อตามไปสถานีตำรวจบางเขน และป้อมยามบริเวณแยกบางนา ก็พบว่ามียุทธจักรยานดังกล่าวจอดทิ้งอยู่จำนวนหลายสิบคัน ทีมงานจึงเข้าไปสอบถามเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ ได้ข้อมูลว่า รถจักรยานยนต์ไทเกอร์ ใช้งานไปได้ไม่นานก็มีปัญหา และพยายามซ่อมหลายครั้งแล้ว ไขไปไม่นานก็กลับมาเสียใหม่ ปัจจุบันใช้พาหนะส่วนตัวแล้วค่อยมาเบิกค่าน้ำมันแทน ทางทีมงานจึงตรวจสอบไปที่สำนักงานประมาณ เกี่ยวกับงบประมาณค่าน้ำมัน และการสั่งซื้อรถจักรยานยนต์ตำรวจรอบใหม่ และตั้งคำถามว่าเหตุใดรถจักรยานยนต์ที่เสียหายอยู่ยังไม่ได้ถูกจำหน่ายตามระเบียบ แต่กลับสามารถตั้งประมูลรถจักรยานยนต์ใหม่ได้ ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้ ปปช.เคยมีมติออกมาแล้วว่าการประมูลรถจักรยานยนต์รอบก่อนหน้า มีความไม่โปร่งใส นอกจากนี้รถที่เสียหาย แต่เหตุใดจึงมียอดค่าเบิกน้ำมันในรายการของรถจักรยานยนต์ที่เสียหายอยู่ และมีการเบิกเกินเพดานเชื้อเพลิง/คัน/วัน ตามที่กำหนดไว้ การประมูลควรมีระเบียบขั้นตอน กำหนดสเปคที่มีคุณภาพไว้อย่างชัดเจน และโปร่งใสกว่านี้?
TNN24	เจาะลึกข่าว ร้อน (21.00- 21.15 น.) และ ครมม ข่าว (12.00- 13.00 น.)	4/09/2257 7/09/2557 8/09/2557 9/09/2557 11/09/2557 และ 14/09/2557	ตรวจสอบ ข้อเท็จจริงที่ดิน ล่าตะคอง (1-6)	0:36:26	เป็นรายงานเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องที่ดินระหว่างชาวบ้าน กับเจ้าหน้าที่ทหารเกิดขึ้นจากกรณีมีบ้านของชาวบ้านปลูกอยู่ในพื้นที่ที่ทหารอ้างว่าเป็นพื้นที่ล้อมรบ ขณะที่ชาวบ้านอ้างว่าพื้นที่ดังกล่าวทหารไม่ได้ใช้ล้อมรบแล้ว ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของนิคมสร้างตนเอง ล่าตะคอง ชาวบ้านอ้างว่าพวกตนจึงมีสิทธิโดยชอบธรรมในการเข้าไปอยู่อาศัย ขณะที่ทหารออกมายืนยันว่าพื้นที่ส่วนนี้ยังคงมีการใช้ล้อมรบตามเอกสารกรมประชาสัมพันธ์ ที่ระบุพื้นที่ส่วนนี้ให้เป็นพื้นที่ล้อมรบของทหาร ขณะที่ประชาชนก็เอาระเบียบของนิคมสร้างตนเองมาว่าหากมีการครอบครองทำกินเกินเวลาที่กำหนดไว้ก็จะสามารถมีสิทธิทำกินได้ ทั้งสองฝ่ายมีเอกสารอ้างอิงที่แตกต่างกันไป รายงานเน้นให้เห็นถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านที่เข้าไปทำกินมาหลายสิบปีแล้ว เรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันเข้ามาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสองฝ่าย

ข่าวเผยแพร่สื่อมวลชน

<p>มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา Foundation for Media Studies โครงการมีเดียมอนิเตอร์ Media Monitor Project</p>	<p>ห้อง 518 อาคารพญาไทบิลด์ดิ้ง 31 ถนนพญาไท เขตราชเทวี กทม. 10400 โทร: 02-246-7440 แฟกซ์: 02-246-7441 Email: mediamonitorth@gmail.com www.mediamonitor.in.th</p>
	<p>มีเดียมอนิเตอร์เสนอทีวีดิจิตอลช่องข่าวสารและสาระ เร่งพัฒนาปริมาณและคุณภาพงานเชิงสืบสวน</p>

นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โทรทัศน์ไทย ที่มีการกำหนดให้มีสถานีกลุ่มที่มีภารกิจเน้นด้าน ข่าวสารและสาระ จึงเป็นที่คาดหวังว่า การมีโทรทัศน์กลุ่มเฉพาะเช่นนี้ จะทำให้ปริมาณงานเชิง สืบสวนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

สื่อเชิงสืบสวน (Investigative Journalism) เป็นหนึ่งในบทบาทสำคัญของสื่อ ทั้งเป็นปัจจัยและ ตัวชี้วัดเสรีภาพในการสื่อสาร (Freedom of Expression) และระดับการพัฒนาของสื่อ (Development of Media) ในสังคมประชาธิปไตย โดยมักสืบสวนประเด็นสาธารณะ เพื่อตรวจสอบ ชุดคุ้ย เปิดโปงการ กระทำผิด ความไม่ชอบมาพากลต่าง ๆ หรือ เพื่ออธิบาย ขยายความ คลี่คลายเรื่องราวที่มีความซับซ้อน มี เงื่อนงำเป็นที่สงสัย หรือถูกปกปิดให้เป็นความลับ

มีเดียมอนิเตอร์ จึงสนใจศึกษาเรื่อง “**สื่อเชิงสืบสวน (Investigative Journalism) ในทีวี ดิจิตอลช่องข่าวสารและสาระ**” เพื่อวิเคราะห์การทำหน้าที่ของสื่ออันสะท้อนทั้งประสิทธิภาพสื่อเพื่อ สังคม และเสรีภาพของสื่อ ในช่วงปี 2557 ที่สังคมไทยอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลที่มาจากกร รัฐประหาร

โทรทัศน์ดิจิตอลกลุ่มข่าวสารและสาระที่ศึกษา คือ (1) Voice TV (2) Nation Channel (3) Spring News (4) TNN24 (5) New TV (6) Thai TV และ (7) Bright TV **รูปแบบรายการที่ศึกษา คือ** ข่าวทั่วไปรวมทั้งรายงานและรายการเชิงสืบสวนที่ออกอากาศระหว่าง วันที่ 22 สิงหาคม – 22 กันยายน พ.ศ. 2557 ตลอด 24 ชั่วโมง

เกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหาางานเชิงสืบสวน คือ 1. เป็นประเด็นเกี่ยวกับ 1) การใช้อำนาจ หน้าที่มีชอบ 2) ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ 3) การหลอกลวง/ข้อโกง 4) ฆาตกรรม/ อุบัติเหตุ 5) ขบวนการยาเสพติด 6) สิทธิมนุษยชน 7) การผิดศีลธรรม จริยธรรม 8) ความขัดแย้งทางความคิด

ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ 2. ความมีเจื่อนำ 3.มีการสืบหาข้อมูล หลักฐาน
4.ความยาวไม่น้อยกว่า 5 นาที/ตอน

ผลการศึกษา โทรทัศน์กลุ่มข่าวสารและสาระ 7 ช่อง ช่วง 22 สิงหาคม – 22 กันยายน พ.ศ. 2557 พบว่า มีรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดเพียง 13 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นรายการข่าวเชิงสืบสวน (10 เรื่อง) ที่เหลือพบในรายการข่าวหลักทั่วไป (3 เรื่อง) ด้านปริมาณเวลาโดยรวม มีจำนวนที่น้อยมาก คือ รวมเวลาได้ 6 ชั่วโมง 5 นาที ทั้งนี้ ช่องที่มีการนำเสนอมากที่สุด คือ Spring News จำนวน 6 เรื่อง (4 ชั่วโมง 6 นาที) ตามด้วย Nation Channel จำนวน 4 เรื่อง (57 นาที) Bright TV จำนวน 2 เรื่อง (24 นาที) และ ช่อง TNN24 จำนวน 1 เรื่อง (36 นาที) ตามลำดับ ในขณะที่ Voice TV New TV และ Thai TV ไม่พบงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนด

ประเด็นที่พบมากที่สุดในการรายงานเชิงสืบสวน คือ ประเด็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ / การทุจริต จำนวน 5 เรื่อง (1 ชั่วโมง 55 นาที) รองลงมา คือ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง (1 ชั่วโมง 11 นาที) ประเด็นเกี่ยวกับการหลอกลวง ฉ้อโกง หรือทำให้เกิดความเสียหาย 2 เรื่อง (59 นาที) ประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน พบ 1 เรื่อง (47 นาที) ประเด็นเกี่ยวกับการกระทำผิดศีลธรรมจรรยา พบ 1 เรื่อง (5 นาที) และ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม พบ 1 เรื่อง (1 ชั่วโมง 5 นาที) รายละเอียดของประเด็นและเรื่องที่น่าสนใจของสถานีที่พบ เป็นดังนี้

ประเด็น	สถานี	เรื่อง
การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ การทุจริต หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่	Spring News	เปิดโปง! ทุจริต กศน. อภิสิทธิ์-ผลประโยชน์
	Spring News	เปิดโปง! ขบวนการมอดไม่พะยุง
	Spring News	ภารกิจตรวจสอบ กทม ยามค่ำคืน
	Bright TV	สาเหตุรถสายตรวจไทเกอร์ถูกทิ้ง
	Nation Channel	ถนน..บนที่ดินชาวบ้าน
ความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	Nation Channel	ยุทธการทวงคืนผืนป่าสิรินาท
	Nation Channel	ขุมทองมหากเหล็ก
	TNN 24	ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ดินล่าตะคอง
การหลอกลวง ฉ้อโกง หรือทำให้เกิดความเสียหาย	Spring news	โกตเถื่อน หลอกลวงนักท่องเที่ยว
	Nation Channel	เตือนภัยรถหลุดจ่านา
การละเมิดสิทธิมนุษยชน	Spring News	ซ้อมให้รับสารภาพยังมีอยู่จริงในสังคม
การกระทำผิดศีลธรรมจรรยา	Bright TV	สุนัขเจคอปลุกทำร้ายอย่างทารุณ
ความขัดแย้งทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม	Spring News	ความขัดแย้งระหว่างวัดและชุมชนวัดกัลยาณมิตร/ชาวบ้านโวย!! "เจ้าอาวาส" สั่งรื้อโบราณสถานพัฒนา หรือ ทำลาย

ด้านลักษณะการนำเสนอ พบว่าส่วนใหญ่เน้นการอธิบาย ขยายความ หรือ เพียง “คลี่ปม” (11 เรื่อง จาก 13 เรื่อง) ในจำนวนนี้เป็นการเสนอปัญหา (7 เรื่อง) และไปถึงระดับค้นหาสาเหตุของปัญหา 4 เรื่อง ในขณะที่การนำเสนออย่างเปิดโปง/ค้นหาข้อเท็จจริง หรือ ปมเหตุ มีจำนวนเพียง 2 เรื่อง (จาก 13 เรื่อง) และมีเพียงเรื่องเดียวที่สืบได้ถึงตัวผู้กระทำผิด

ในด้านการตรวจสอบ ในภาพรวม พบว่า มีการตรวจสอบกลุ่มอำนาจรัฐมากที่สุด (6 เรื่อง) รองลงมาเป็น การตรวจสอบทั้งอำนาจรัฐและอำนาจทุน (3 เรื่อง) และตรวจสอบกลุ่มที่ไม่ใช่อำนาจรัฐและทุน (4 เรื่อง) **ผลการสืบสวน** เมื่อประมวลในภาพรวม พบว่า ส่วนใหญ่แล้ว การนำเสนองานเชิงสืบสวน ยังไม่ถึงขั้นคลี่คลาย เงื่อนปม หรือ สืบค้นถึงต้นเหตุ จนสามารถส่งสัญญาณจากพื้นที่สู่ปฏิบัติการสืบสวนในสถานการณ์จริงได้

อย่างไรก็ดี มีเดียมอนิเตอร์ตระหนักดีว่า การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการในช่วงที่วิถีชีวิตอลที่ ได้รับใบอนุญาต เพิ่งออกอากาศจริงได้เพียง 2 เดือน หลังจากที่ กสทช.ประกาศให้การออกอากาศจริงเริ่มในเดือนมิถุนายน 2557 ดังนั้น สถานีโทรทัศน์ที่ศึกษา โดยเฉพาะผู้ประกอบการโทรทัศน์ รายใหม่ อาจยังมีข้อจำกัดในการผลิตชิ้นงานเชิงสืบสวน เช่น ด้านทรัพยากรบุคคล การจัดสรรงบประมาณ การทุ่มเทเวลา ฯลฯ ทั้งยังอาจมีความกังวลเรื่อง ส่วนแบ่งโฆษณา ที่สำคัญ เป็นช่วงเวลาที่อยู่ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองการปกครอง ที่อาจทำให้เกิดความระมัดระวัง หรือ การเซ็นเซอร์ตัวเอง

แต่ด้วยคุณค่าและความสำคัญของสื่อเชิงสืบสวนต่อสังคม โดยเฉพาะประโยชน์ของสื่อเชิงสืบสวนต่อธรรมาภิบาล ความเปิดเผย โปร่งใส ถูกต้อง เทียบตรง เป็นธรรมในสังคม รวมทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวที่ซับซ้อนในสังคม ที่สำคัญสื่อเชิงสืบสวนเป็นตัวชี้วัดหรือสะท้อนแสดงถึงคุณภาพและเสรีภาพของสื่อในสังคมประชาธิปไตย เช่นสังคมไทย

มีเดียมอนิเตอร์ จึงหวังว่า ผลการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นกระจกสะท้อน ทั้งเป็น การสร้างแรงจูงใจ ให้สื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะโทรทัศน์กลุ่มข่าวสารและสาระ จะได้เร่งสร้างคุณค่าของงานเชิงสืบสวนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตามระยะเวลาการได้รับใบอนุญาต ที่มีปี 2557 เป็นจุดเริ่มต้น

สรุปการเสวนา “คุณภาพและปริมาณงาน
เชิงสืบสวนของสื่อโทรทัศน์ สะท้อนสภาพ
อะไรของสื่อและสังคม”

ปัญหาของงานสื่อเชิงสืบสวน คือ ขาดบุคลากรที่มีทักษะ ความสามารถ องค์กรสื่อไม่ลงทุนด้านคนและเวลา แต่ไม่ควรอ้างบรรยากาศที่มีผลต่อเสรีภาพสื่อเป็นข้อจำกัดการทำหน้าที่

จากงานเสวนา เรื่อง “คุณภาพและปริมาณงานเชิงสืบสวนของสื่อโทรทัศน์ สะท้อนสภาพอะไรของสื่อและสังคม” ที่จัดโดย มีเดียมอนิเตอร์ ร่วมกับ สำนักงาน กสทช. โดยสำนักส่งเสริมการแข่งขันและกำกับดูแลกันเอง (สส.) และองค์กรภาคี คือ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย(TBJA) ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง(TCIJ) คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ ที่ผ่านมา มีสาระที่น่าสนใจ คือ

ผลการศึกษาเรื่อง “สื่อเชิงสืบสวน (Investigative Journalism) ในโทรทัศน์ดิจิทัลของกลุ่มข่าวสารและสาระ” ของ มีเดียมอนิเตอร์ สรุปได้ว่า จากการศึกษาโทรทัศน์ดิจิทัลของกลุ่มข่าวสารและสาระ 7 ช่อง คือ (1) Voice TV (2) Nation Channel (3) Spring News (4) TNN24 (5) New TV (6) Thai TV และ (7) Bright TV ในช่วงวันที่ 22 สิงหาคม – 22 กันยายน พ.ศ. 2557 ตลอด 24 ชั่วโมง พบจำนวนงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนด 13 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นรายการข่าวเชิงสืบสวน (10 เรื่อง) ที่เหลือพบในรายการข่าวหลักทั่วไป (3 เรื่อง) ประเด็นที่พบมากที่สุด คือ ประเด็นเกี่ยวกับ การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ / การทุจริต จำนวน 5 เรื่อง รองลงมา คือ ประเด็นเกี่ยวกับ ความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง ประเด็นเกี่ยวกับ การหลอกลวงฉ้อโกงหรือทำให้เกิดความ

เสียหาย 2 เรื่อง ประเด็นเกี่ยวกับ การละเมิดสิทธิมนุษยชน, การกระทำผิดศีลธรรมจรรยา ,ความขัดแย้งทางความคิดค่านิยม วัฒนธรรม พบประเด็นละ 1 เรื่อง

ด้านลักษณะการนำเสนอ พบว่า ส่วนใหญ่เน้นการ “คลี่ปม” คือ อธิบาย ขยายความ (11 เรื่อง จาก 13 เรื่อง) ในจำนวนนี้เป็นกรเสนอปัญหา 7 เรื่อง และไปถึงระดับค้นหาสาเหตุของปัญหาได้ 4 เรื่อง ในขณะที่การนำเสนออย่างค้นหาข้อเท็จจริง หรือ “ปมเหตุ” มีจำนวน 2 เรื่อง จาก 13 เรื่อง และมีเพียงเรื่องเดียวที่ “ชี้เป้า” หรือสืบได้ถึงตัวผู้กระทำผิด

ความเห็นต่อผลการศึกษามีเดียมอนิเตอร์

สุชาดา จักรพิสุทธิ์ บรรณาธิการบริหาร TCJ เห็นว่า งานเชิงสืบสวน จำนวน 13 เรื่อง ในเวลา 1 เดือนนั้น ไม่นับว่าน้อย สิ่งสำคัญไม่ใช่จำนวนแต่เป็นเรื่องคุณภาพ งานการศึกษานี้ควรระบุเงื่อนไขเชิงสถานการณ์ของสื่อด้วย เช่น ในช่วงเวลาที่ศึกษานั้น Voice TV อยู่ในสถานะที่ถูกควบคุมพิเศษ นอกจากนั้น งานสืบสวนบางเรื่องอาจมีมากกว่า 1 ประเด็น ทั้งการศึกษาไม่ควรตั้งธงให้งานสืบสวนไปถึงระดับ “ชี้เป้า” เพราะงานเริ่มจากสัญชาตญาณของสื่อ ประกอบกับข้อมูล หลักฐาน และแง่มุมเรื่องที่แหลมคม บางเรื่องไปไม่ถึงการ “ชี้เป้า” เพราะสื่อเห็นว่าหลักฐานไม่พอ และมีเดียมอนิเตอร์ ควรขยายการศึกษาเพียงสื่อ ไปที่การศึกษาผลกระทบต่อสังคมด้วย เพื่อสื่อจะได้ไม่มีข้อแก้ตัวว่า สังคมไม่สนใจงานเชิงสืบสวน และควรศึกษาโทรทัศน์ช่องหลักเพราะมีผลกระทบสูง

สอดคล้องกับความเห็นของ เทพชัย หย่อง นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ที่เสนอว่า ในอนาคต มีเดียมอนิเตอร์ ควรศึกษาช่องโทรทัศน์ที่เป็นที่นิยมหรือเป็นที่ยอมรับ ไม่จำกัดการศึกษาอยู่แค่โทรทัศน์กลุ่มข่าวสารและสาร เช่นเดียวกับ วีระศักดิ์ พงษ์อักษร บรรณาธิการบริหาร Nation ที่เสนอว่า ไม่ควรศึกษาแค่ 7 ช่อง และควรนิยาม สื่อเชิงสืบสวน อย่างกว้างมากกว่าอย่างแคบและเจาะจง และควรกำหนดความยาวไม่น้อยกว่า 3 นาที เพราะสื่อต้องต่อสู้กับระยะเวลาความสนใจ จึงมักเสนองานสืบสวนอย่างเป็นชุด (series) และแต่ละชิ้นยาวไม่เกิน 3 นาที ทั้งในงานการศึกษาควรอธิบายปรากฏการณ์อันซับซ้อนของสังคมที่ส่งผลต่อการทำงานเชิงสืบสวนของสื่อ

ในขณะที่ **สุชาติ จักรพิสุทธิ์** บรรณาธิการบริหาร TCIJ วิเคราะห์ว่า การที่ผลการศึกษาพบว่า งานเชิงสืบสวนส่วนใหญ่เป็นประเด็นการคอร์รัปชันนั้น เพราะเป็นวาระที่มาจาก การสืบเสาะพฤติกรรม นักการเมือง หรือเป็นการกำหนดวาระโดยนักการเมือง ทั้งยังสะท้อนว่าการทำงานเชิงสืบสวนอย่าง Exclusive นั้นหายไป การที่แหล่งข้อมูลบุคคลส่วนใหญ่เป็นผู้เสียหาย เพราะสื่อทำงานสืบสวนเมื่อมี Something happened คือ มีผู้ร้องเรียนก่อน **สื่อไม่ได้สนใจที่จะสืบเสาะและตั้งต้นเอง การทำงาน สื่อเชิงสืบสวนทุกวันนี้ ไม่ Exclusive ไม่ได้เกิดจาก Crowd sourcing หรือการระดมข้อมูล พยานหลักฐาน โดยสื่อ แต่เป็นการทำงานแบบตามแหล่งข้อมูลสำคัญ เช่น ตำรวจ**

สำหรับ **เสนาะ สุขเจริญ** บรรณาธิการสำนักข่าวอิศรา เห็นว่า สิ่งที่ยังไม่ชัดเจนจากงานการศึกษาครั้งนี้ คือ ไม่มีมิติของการ ตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้ง การตรวจสอบนโยบาย สาธารณะอย่างเข้มข้น และไม่ควรรยกสถานการณ์ คสช. มาเป็นข้ออ้าง หรือเป็นเหตุแห่งข้อจำกัดในการทำงานของสื่อเชิงสืบสวน ทั้ง มีเดีย มอนิเตอร์ ควรทำงานการศึกษาวิจัยในเชิงผลักดันให้สื่อกระแสหลัก ทำงานเชิงสืบสวนมากขึ้น

ความเห็นต่องาน “สื่อเชิงสืบสวน”

1. บทบาท ความสำคัญ ของสื่อเชิงสืบสวน

เทพชัย หย่อง นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย เห็นว่า ข่าวสืบสวนมีประโยชน์ และความสำคัญต่อสังคม โดยเฉพาะเมื่อกลไกปกติในประเทศไม่ทำงานหรือทำงานได้อย่างไม่สมบูรณ์ สื่อมวลชนจำเป็นต้องทำหน้าที่ ตรวจสอบ ชูศักยภาพ เปิดโปง กัดดัน ให้ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไข และ กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ต้องยอมรับว่าสื่อจะได้รับผลกระทบ หากงานสืบสวนที่เสนอไม่สามารถ สร้างความสนใจ หรือ ไม่สามารถกระตุ้นการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม แม้งานสื่อเชิงสืบสวนเป็นงานที่ยาก เป็นงานที่ต้องลงทุนลงแรง เป็นงานที่มีข้อจำกัด แต่สื่อมวลชนก็ไม่ควรนำมาเป็นข้ออ้างเพื่อหลีกเลี่ยงความ รับผิดชอบ

สอดคล้องกับความเห็นของ **อ.สุภาพร โพธิ์แก้ว หัวหน้าภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ** ที่ว่า สถานการณ์ทางการเมืองไม่ควรเป็นข้อจำกัดในการทำหน้าที่สื่อเชิงสืบสวน แต่ทำให้สื่อทำหน้าที่ในการสืบสวนเรื่องราวต่างๆ เพื่อสาธารณะมากยิ่งขึ้น อ.สุภาพร เพิ่มเติมว่า ลักษณะสำคัญของงานสื่อเชิงสืบสวน คือ “เจาะลึก แตกต่าง สร้างความเปลี่ยนแปลง” สื่อเชิงสืบสวนต้องสะท้อนความผิดปกติของสังคม แต่ในปัจจุบัน **การเรียนการสอนด้านการทำข่าวสืบสวน มีเพียง 1 วิชา ใน 1 ภาคการศึกษา จึงยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้สามารถมีทักษะใน “จุดสะกด” หรือ “ข้อสงสัย” ใดๆ ก็ดี ลำพังการสอนในชั้นเรียนคงไม่พอ ต้องเสริมด้วยการเรียนรู้จากการทำงาน** ที่องค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพสื่อต้องส่งเสริม

ในขณะที่ **วีระศักดิ์ พงษ์อักษร บรรณาธิการบริหาร Nation** เห็นว่า **ตำราและการเรียนการสอนด้านสื่อมวลชนในมหาวิทยาลัยควรเน้นเรื่องสื่อเชิงสืบสวนให้มากขึ้น ไม่ใช่มีไว้ให้ความสนใจแต่เรื่องสื่อหลวมรวม** โดยเฉพาะสภาพปัจจุบันทั้งแนวโน้มของสถานการณ์ทางการเมืองและสังคม ทำให้เชื่อว่า สื่อต้องทำหน้าที่ปกป้องประชาชนเสียข้างน้อย ดังนั้นการเตรียมบุคลากรสื่อที่คิดเป็น ช่างสังเกต มีความรู้สื่อในองค์รวมทั้งวิธีคิดวิธีการ มีจริยธรรม ทำงานเชิงข้อมูลและการสืบสวนเพื่อสังคม จึงเป็นภาวะสำคัญของสถาบันการศึกษา

2. เงื่อนไข ปัจจัย ที่ส่งผลต่อ ปริมาณและคุณภาพสื่อเชิงสืบสวน

ผู้ร่วมเสวนาส่วนใหญ่ เห็นพ้องกันว่า ปริมาณทั้งในระยะเวลาของเวลา และความต่อเนื่องของการนำเสนองานสื่อเชิงสืบสวน รวมทั้งระดับที่สืบสวนไปถึง ไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่**สิ่งสำคัญ คือ นำหนักของข้อมูล หลักฐาน และ ชี้นำงานที่สามารถส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง**

เทพชัย หย่อง นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย กล่าวว่า งานสื่อเชิงสืบสวนต้องลงทุนสูงทั้งด้านทรัพยากรบุคคล เวลา ฯลฯ แต่การประกอบการสื่อเพื่อธุรกิจหรือผลกำไร ก็ไม่สามารถนำมาเป็นข้ออ้างในการไม่ทำข่าวสืบสวน **งานสื่อเชิงสืบสวนปัจจุบัน เป็นการสืบสวนตามกระแส และต้องทำอย่างเร่งรีบ** จนน่าสงสัยว่า คนทำงานข่าวสืบสวนในปัจจุบัน มีความรู้ใหม่ว่า ข่าวสืบสวนที่ดีควรเป็นอย่างไร **การยกระดับงานสื่อเชิงสืบสวน ต้องตั้งใจให้เป็นนโยบายหรือการประกาศความมุ่งมั่นของแต่ละสถานีให้เป็นการสร้างคุณค่าที่แตกต่าง** ที่ต้องทุ่มเททั้งทรัพยากรและเวลา ต้องเปลี่ยนการแข่งขันของสื่อที่ผู้อ่านข่าว เป็นผลงานเชิงสืบสวนที่แตกต่าง สิ่งที่ยังถกเถียงกันอย่างไม่มียุทธศาสตร์ คือ **ต้องมีทีมพิเศษ เพื่อทำงานสื่อเชิงสืบสวนใหม่** เพราะคนทำงานเชิงสืบสวนได้ ต้องมีประสบการณ์ ต้องผ่านการอบรมหรือพัฒนาอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามก็ดี งานสื่อเชิงสืบสวน สะท้อนสภาพความเป็นประชาธิปไตยของสังคม ในภูมิภาคอาเซียนคงมีสื่อในหลายประเทศที่ทำงานเชิงสืบสวนได้ไม่เต็มที่

ในขณะที่ **สุชาติ จักรพิสุทธ์ บรรณาธิการบริหาร TCJ** ให้ข้อมูลว่า มีองค์กรนานาชาติที่ทำงานในเรื่องนี้ เช่น Global Investigative Journalism ที่เคยมีโอกาสเข้าร่วมประชุม และแสดงความเห็นว่า **ไม่จำเป็นต้องตั้งทีมพิเศษเพื่อทำงานสืบสวน แต่ต้องพัฒนา คุณสมบัติสำคัญของคนทำงานสื่อเชิงสืบสวน คือ** ต้องมีสัญชาติญาณ มีความสนใจใคร่รู้ มีทักษะการคิดวิเคราะห์แบบนักวิจัย ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ควรส่งเสริมมากกว่าการมุ่งฝึกอบรมเพียงวิธีการ/กระบวนการทำข่าวสืบสวน รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้สื่อข่าวมีมุมมองต่อเรื่องต่างๆ ทั้งในมิติเชิงสังคม มานุษยวิทยา ฯลฯ ที่หลากหลาย ข่าวสืบสวนจะเกิดขึ้นเมื่อนักข่าวมีคุณภาพ มีความสามารถพิเศษ แต่คุณภาพนักข่าวขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนขององค์กรต้นสังกัด **องค์กรสื่อต้องลงทุน และร่วมรับผิดชอบความเสี่ยงด้วย** สำหรับสถานการณ์การทำข่าวสืบสวนของสื่อโทรทัศน์ในปัจจุบัน สุชาติ มองว่าทุกช่องย่อมต้องมีการเซ็นเซอร์ตัวเองบ้างในบางระดับ

ประเด็นเรื่องนโยบายการทำงานเชิงสืบสวนของแต่ละสถานีนั้น **วิระศักดิ์ พงษ์อักษร บรรณาธิการบริหาร Nation** เห็นว่า **ในการทำงานสื่อเชิงสืบสวนนั้น สื่อมักชอบใช้แหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ** ซึ่งอาจตามมาด้วยการมีความใกล้ชิดกับแหล่งข่าว ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการทำงานอย่างเสรีและเที่ยงตรงของสื่อได้ สื่อแต่ละช่องต้องสนับสนุนและพัฒนาบุคลากรให้ทำงานสื่อเชิงสืบสวน เพราะการเติบโตในงานสื่อเชิงสืบสวน ต้องใช้เวลา และควร **มีทีมเฉพาะหรือทีมพิเศษในการทำข่าวสืบสวน** โดยบรรณาธิการข่าววางแผนเชื่อมโยงการทำงานระหว่าง นักข่าวภาคสนามซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับแหล่งข้อมูลกับทีมข่าวพิเศษซึ่งมีความถนัดในแง่ของการ สืบค้น ต่อยอด ขยายประเด็น แต่ **ในสภาพปัจจุบัน การแข่งขันสูงทางธุรกิจของสถานีโทรทัศน์ กลับทำให้การทำข่าวสืบสวนน้อยลง แต่ข่าวแนวบันเทิง**

กลับมากขึ้น เพื่อตอบสนองของความต้องการของคนดู และความอยู่รอดทางธุรกิจ การแก้ไข **อาจต้องมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนสื่อโทรทัศน์ให้ทำงานเชิงสืบสวนให้มากขึ้น**

สุชาติ มั่นรักคง บรรณาธิการข่าวสืบสวน Spring News เน้นย้ำถึงความสำคัญของงานสืบสวนที่มีส่วนช่วยในการคลี่คลายปมปัญหาต่างๆ และ สร้างความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่**งานสื่อเชิงสืบสวนจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับทำให้ความสำคัญขององค์กรสื่อ** เพราะงานสืบสวนต้องใช้เวลามากกว่าข่าวกระแส ข่าวอาชญากรรม ต้องเสนอทั้งด้านลึกและด้านกว้างของเรื่อง จึงเป็นไปได้ยาก หากองค์กรสื่อและคนทำงานขาดความทุ่มเท **ปัญหาปัจจุบันคือนักข่าวทำการบ้านน้อย**

ปวิวัติ วชิษชาติ รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว TNN24 กล่าว
ว่า คนทำงานสื่อเชิงสืบสวนในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นคนหน้าเดิม เป็นพวกที่มีทั้งพรสวรรค์และพรแสวง เป็น “ปลวกข่าว” ในขณะที่นักข่าวส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็น “ผีเสื้อข่าว” **หากองค์กรไม่สนับสนุน ไม่เปิดทางให้สร้างงานที่ต้องสู้เสี่ยงทั้งด้านจริยธรรมและกฎหมาย งานสื่อเชิงสืบสวนก็จะอยู่ในสถานะสูญพันธุ์และกลายพันธุ์** การโยกย้ายเปลี่ยนถ่ายของบุคลากร เช่น คนมีความสามารถออกไปตั้งบริษัทเพื่อผลิตรายการบ่อนสถานีต่าง ๆ ในขณะที่สถานีที่ขาดบุคลากร ก็ทำข่าวเชิงฉาบฉวย หันไปเน้นด้านรายการ นักข่าวที่มีประสบการณ์การทำข่าวสืบสวน ที่ย้ายสังกัด อาจไปเจอกับภาวะ/ นโยบายองค์กรใหม่ที่ไม่สอดคล้องกับวิธีการทำงาน ที่ไม่มีการเปิดโอกาสให้ทำงานอย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนั้นคนทำงานสื่อเชิงสืบสวนก็มากองในส่วนกลางมากกว่าในต่างจังหวัด จึงน่าเป็นห่วงว่า ข่าวสืบสวนจะสูญพันธุ์และกลายพันธุ์ รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว TNN24 ย้ำว่า การทำ**ข่าวสืบสวนควรเป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ไม่ใช่การทำเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางธุรกิจ หรือสร้างความเด่นดังให้ตนเองและองค์กร** และมองว่าในสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่ปกติ คือช่วงเวลาที่สื่อไม่ต้องกังวลกับข่าวตามกระแส ทำให้มีเวลาในการทำข่าวสืบสวน

พิเชฐ ยิ่งเกียรติคุณ บรรณาธิการข่าวอาวุโส Voice TV กล่าวว่า ข้อมูลสำคัญของข่าวสืบสวนในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มาจากแหล่งข่าวออนไลน์ต่างๆ ในขณะที่ ข่าวสืบสวนทุกวันนี้มีการกลายพันธุ์ทั้งรูปแบบและเนื้อหา ไม่ได้จำกัดแค่การนำเสนอข้อมูลอย่างเคร่งครัดจริงจังดังข่าวสืบสวนในอดีต แต่ **มีการแทรก drama ต่างๆ เข้าไป ซึ่งต้องตั้งข้อสังเกตว่าข่าวในลักษณะนี้ ถือเป็นข่าวสืบสวนที่แท้จริงหรือไม่** นอกจากนี้ผู้สื่อข่าวต้องระมัดระวัง ไม่ตกเป็นเครื่องมือของแหล่งข่าว ทั้งจากภาครัฐ หรือฝ่ายต่างๆ และสุดท้าย **ปัจจัยสำคัญต่องานข่าวสืบสวน คือ สิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย**

ศราวุธ สันติรุ่งเรือง บรรณาธิการข่าว Bright TV กล่าวว่า ส่วนตัวมีความเชื่อว่า **สถานีข่าวทุกช่องมีนโยบายในการทำข่าวสืบสวนที่ไม่แตกต่างกัน แต่อาจมีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน** ในขณะที่คุณพงษ์พิพัฒน์ จินดาศรี บรรณาธิการข่าวอาชญากรรม New TV ยอมรับว่า **ปัจจัยเรื่องบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องประสบการณ์ของนักข่าว ถือเป็นข้อจำกัดที่สำคัญในการทำข่าวสืบสวน**

จักรกฤษ เพิ่มพูล ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ กล่าวถึง **พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ** ว่าเป็น **เครื่องมือสำคัญของการทำข่าวสืบสวน** แต่ในความเป็นจริงสื่อมวลชนปัจจุบันกลับไม่ค่อยได้ใช้เครื่องมือนี้ **เนื่องจากวัฒนธรรมของหน่วยงานราชการที่เน้นการ 'ปกปิดเป็นหลัก เปิดเผยเป็นข้อยกเว้น'** สวนทางกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ให้ **"เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น"** ปัจจุบัน ได้มีการร่วมผลักดัน ร่าง พ.ร.บ.สิทธิเสรีภาพสื่อ เพื่อเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร และการแสวงหาข้อมูลของสื่อ

อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ สื่อมวลชนอิสระ มองว่า **การทำข่าวสืบสวนเป็นเรื่องของสัญชาตญาณ และวัฒนธรรม/สิ่งแวดล้อมในองค์กร ไม่จำเป็นต้องมีทีมข่าวเฉพาะกิจพิเศษ** แต่ต้องฝึกให้นักข่าวจากทุกๆ ใต้ มีสัญชาตญาณการสืบสวน **ปัจจุบันข่าวสืบสวนยังขาดการสืบค้นตรวจสอบในเรื่องของโครงสร้าง เรื่องของระบบ** เช่น ระบบคุณภาพการศึกษา ระบบสาธารณสุข ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสาธารณะ อีกทั้งยังตั้งข้อสังเกตว่า **ข่าวสืบสวนอาจเป็นเครื่องมือของทั้งนักข่าว และเจ้าหน้าที่รัฐในการ promote ผลงาน**

ในช่วงการแลกเปลี่ยนซักถาม มีผู้ผลิตของบริษัทเอกชน ที่ผลิตรายการโทรทัศน์เชิงสืบสวนป้อนสถานีโทรทัศน์ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้เปิดเผยถึงอุปสรรคและปัญหาในการทำข่าวเชิงสืบสวนที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐในการให้ข้อมูล นอกจากนี้ยัง **ถูกเสนอสินบนและถูกข่มขู่ให้ยุติการทำข่าว**ดังกล่าว โดยทางสถานีที่ผลิตรายการให้ก็ไม่มีมาตรการในการช่วยเหลือ ผู้ผลิตอิสระรายนี้จึงขอคำแนะนำจากผู้ร่วมวงเสวนาในการแก้ปัญหา ซึ่งวิทยากรได้ให้กำลังใจ และแนะนำวิธีการขอข้อมูลจากแหล่งอื่น พร้อมรับเรื่องเพื่อนำเข้ากระบวนการร้องเรียนต่อสมาคมวิชาชีพ ประเด็นที่วิทยากรหลายท่านเน้นย้ำ คือ **ให้นักข่าวระมัดระวังในเรื่องความปลอดภัยของตนเองเป็นสำคัญ** ในขณะเดียวกันก็อยากให้มองว่าอุปสรรคดังกล่าวคือความท้าทายในการทำงานของผู้สื่อข่าวเชิงสืบสวน

นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย กล่าวในช่วงท้ายว่า **สิ่งสำคัญในงานสื่อเชิงสืบสวน คือ การมีจิตสาธารณะ** ที่เกิดจากการบ่มเพาะเลี้ยงดู **องค์กรสื่อต้องสร้าง “จิตสาธารณะ” ให้เป็นวัฒนธรรมองค์กร** ให้คนในองค์กรมีความรู้สึกเดือดร้อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสังคม งานเชิงสืบสวนทำคนเดียวไม่ได้ ต้องร่วมมือกันเป็น team work ทั้งผู้ปฏิบัติงาน บรรณาธิการ ผู้ตีพิมพ์เผยแพร่ **สถานการณ์พิเศษทางการเมือง ไม่น่าเป็นอุปสรรคในการทำงานสื่อเชิงสืบสวน เพราะที่ผ่านมาแม้ในภาวะที่การเมืองมีประชาธิปไตย สื่อก็ยังอ้างเงื่อนไขทางการเมืองและธุรกิจ ว่าเป็นข้อจำกัดในการทำงานสื่อเชิงสืบสวน**

สุดท้าย **ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์** ผู้อำนวยการโครงการมีเดียมอนิเตอร์ ได้กล่าวขอบคุณผู้ร่วมการเสวนา และ เห็นด้วยกับข้อเสนอที่ให้มามีเดียมอนิเตอร์ ทำการศึกษาในประเด็นสื่อเชิงสืบสวนอีก แต่ด้วยวิธีการที่ลดความเฉพาะเจาะจง อันเป็นข้อจำกัดของการทำงาน โดยผู้ไม่มีประสบการณ์ตรงในงานข่าว จึงจำเป็นต้องเคร่งครัดในเชิงวิชาการ ในปีหน้าหากจะมีการศึกษาเรื่องนี้ จะทำความร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพ รวมทั้งองค์กรชำนาญงานสื่อเชิงสืบสวนที่มาร่วมการเสวนาในวันนี้ ในการออกแบบเครื่องมือการจัดทำบทวิเคราะห์และรายงาน **ด้วยงานการศึกษาครั้งนี้ เป็นงานในสัญญาความร่วมมือกับ กสทช. มีเดียมอนิเตอร์จะนำข้อเสนอที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนที่ได้จากการเสวนาในวันนี้ เสนอต่อสำนักส่งเสริมการแข่งขันและกำกับดูแลกันเอง (สส.) ซึ่งมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพสื่อมวลชน**

ข่าวจากสื่อมวลชน

สำรวจทีวีดิจิทัล พบ 'สปริงนิวส์' นำโด่งรายงานข่าวเชิงสืบสวนมากที่สุด

มีเดียมอนิเตอร์ เปิดผลศึกษาสื่อเชิงสืบสวน ในทีวีดิจิทัลช่องข่าว พบ Spring News รายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์มากที่สุด ไม่พบรายงานเชิงสืบสวนในช่อง Voice TV, New TV และ Thai TV นักวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชี้ทำข่าวสืบสวนปริมาณไม่ได้เป็นตัวชี้วัดสำคัญ แต่ต้องเจาะลึก แตกต่าง สร้างความเปลี่ยนแปลง

วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558 สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา จัดงานเสวนาเรื่อง “คุณภาพและปริมาณงานเชิงสืบสวนของสื่อโทรทัศน์ สะท้อนสภาพอะไรของสื่อและสังคม” ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ผู้อำนวยการ Media Monitor นำเสนอผลการศึกษาเรื่อง “สื่อเชิงสืบสวนในทีวีดิจิทัลช่องสารและสาระ” ว่า สื่อเชิงสืบสวน เป็นหนึ่งในบทบาทสำคัญของสื่อ ทั้งเป็นปัจจัยและตัวชี้วัดเสรีภาพในการสื่อสาร และระดับการพัฒนาของสื่อ โดยมักสืบสวนประเด็นสาธารณะ เพื่อตรวจสอบ ชุดคุ้ย เปิดโปงการกระทำผิดความไม่ชอบมาพากลต่างๆ หรือเพื่ออธิบาย ขยายความ คลี่คลายเรื่องราวที่มีความซับซ้อน มีเงื่อนงำ เป็นที่สงสัย หรือ ถูกปกปิดให้เป็นความลับ

“มีเดียมอนิเตอร์ จึงสนใจศึกษาเรื่อง “สื่อเชิงสืบสวน ในโทรทัศน์ดิจิทัลกลุ่มข่าวสารและสาระ” เพื่อวิเคราะห์การทำหน้าที่ของสื่ออันสะท้อนถึงประสิทธิภาพสื่อเพื่อสังคม และเสรีภาพของสื่อ ในช่วงปี 2557 ที่สังคมไทยอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลที่มาจากพรรคประชารัฐ”

โทรทัศน์ดิจิทัลกลุ่มข่าวสารและสาระที่ศึกษา คือ (1) Voice TV (2) Nation Channel (3) Spring News (4) TNN24 (5) Thai TV และ (7) Bright TV รูปแบบการศึกษาคือ ข่าวทั่วไป รวมทั้งรายงานและรายการเชิงสืบสวนที่ออกอากาศระหว่าง วันที่ 22 สิงหาคม -22 กันยายน พ.ศ.2557 ตลอด 24 ชั่วโมง

ผลการศึกษาพบว่า ช่องที่มีการนำเสนอมากที่สุด คือ Spring News จำนวน 6 เรื่อง (4 ชั่วโมง 6 นาที) ตามด้วย Nation Channel จำนวน 4 เรื่อง (57 นาที) Bright TV จำนวน 2 เรื่อง (24 นาที และช่อง TNN24 จำนวน 1 เรื่อง (36 นาที) ตามลำดับ ในขณะที่ NEW TV ไม่พบงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนด

เหตุที่ช่อง Spring News มีสัดส่วนรายงานเชิงสืบสวนมากที่สุด อาจเนื่องจากมีรายการข่าวแนวสืบสวนที่ออกอากาศทุกวัน ได้แก่ รายการไขปมข่าว (ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์) และรายการ Spring Reports (ทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์) จึงพบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดในสัดส่วนค่อนข้างมาก ในขณะที่ช่องอื่นๆ มีรายการแนวสืบสวนน้อย จึงพบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดในสัดส่วนที่น้อยกว่า

และหากจัดกลุ่มเนื้อหา/ ประเด็นรายงานเชิงสืบสวน พบว่าเนื้อหา/ ประเด็นที่พบมากที่สุด ในรายงานเชิงสืบสวน คือ เนื้อหา/ประเด็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ/ทุจริต จำนวน 5 เรื่อง (1 ชั่วโมง 55 นาที) รองลงมาคือเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง (1 ชั่วโมง 11 นาที) ตามด้วยเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการหลอกลวง ข้อโกง หรือทำให้เกิดความเสียหาย 2 เรื่อง (59 นาที)

ด้านเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน พบ 1 เรื่อง (47 นาที) เนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการกระทำผิดศีลธรรมจรรยา พบ 1 เรื่อง (5 นาที) และเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม 1 เรื่อง (1 ชั่วโมง 5 นาที)

เมื่อพิจารณาความหลากหลายของเนื้อหา/ ประเด็น ในรายงานเชิงสืบสวน พบว่าช่อง Spring News มีเนื้อหา/ ประเด็นหลากหลายมากที่สุด รองลงมาคือช่อง Nation Channel ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองช่องมีรายการข่าวแนวสืบสวนโดยเฉพาะ อีกทั้งยังมีจำนวนรายงานเชิงสืบสวนที่เป็นไปตามเกณฑ์การศึกษาในครั้งนี้อย่างยิ่งกว่าช่องอื่นๆ

"ผลการสืบสวน เมื่อประมวลในภาพรวม พบว่า ส่วนใหญ่แล้ว การนำเสนองานเชิงสืบสวน ยังไปไม่ถึงขั้นคลี่คลาย เงื่อนปม และสืบค้นถึงต้นเหตุ จนสามารถส่งสัญญาณจากพื้นที่สู่ปฏิบัติการสืบสวนในสถานการณ์จริงได้"ดร.เอื้อจิต กล่าว

ด้านนายแพทย์ หย่อง นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย กล่าวถึงคุณภาพและปริมาณงานเชิงสืบสวนของสื่อโทรทัศน์ สะท้อนสภาพอะไรของสื่อแบะสังคมว่า ในทุกวันนี้ประเด็นที่ยังต้องถกเถียงกันอยู่ในทุกๆ สื่อคือ ใครควรทำหน้าที่นี้ ต้องมีทีมงานเฉพาะหรือไม่ หรือให้นักข่าวทั่วไปช่วยกันทำ แต่ถ้าเป็นทีมเฉพาะเรื่องน่าจะดีกว่าเพราะเขาจะทุ่มเทกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ และต้องการเวลาในการทำข่าว

"คงไม่มีข่าวสืบสวนสอบสวนที่ไหน ทำเสร็จภายในเวลา 2 วัน การทำข่าวสืบสวนภายใต้คำจำกัดความที่ทางการศึกษาครั้งนี้ ยกเป็นตัวอย่างลักษณะของข่าวสืบสวนที่ดี หลายคนคงเคยตั้งคำถามว่า ลักษณะของข่าวสืบสวนที่ดีคืออะไร มันก็คือลักษณะความเป็นสากล มีการวางแผนที่ดีในการทำข่าวให้ตอบสนองกับลักษณะของข่าว

นักข่าวส่วนใหญ่อาศัยประสบการณ์และความตั้งใจอยากทำมากกว่าที่จะคำนึงถึงการตอบโจทย์ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นลักษณะที่ดี การทำข่าวในสืบสวนสอบสวนของโทรทัศน์ในปัจจุบันเป็นในเชิงบวกมากขึ้น ถ้าเปรียบกับสมัยก่อน และการทำข่าวสืบสวนก็สำคัญเพราะกลไกในภาคต่างๆ ไม่ทำงาน จึงต้องอาศัยสื่อมวลชนเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการสืบหาความจริง และกดดันให้ภาคส่วนเหล่าแก้ปัญหา

นายแพทย์ กล่าวว่า การศึกษาครั้งนี้ก็เป็นสามารถเป็นแรงกระตุ้นให้สื่อมวลชนหันมาทำข่าวสืบสวนสอบสวนมากขึ้น สามารถช่วยเหลือสังคมได้ เพื่อทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ แต่การจะทำข่าวสืบสวนที่ดีได้ต้องอาศัยการลงทุนทางด้านทรัพยากรคนและเวลาที่จะมาทำงานด้านนี้ อีกอย่างหนึ่งที่ดีจะมีคือ การจัดอบรมแบ่งปันประสบการณ์ในการทำข่าวในคนใหม่ๆ ได้เข้าทุ่มเทกับสิ่งนี้ต่อไป

"การทำข่าวสืบสวนสอบสวนเป็นส่วนหนึ่งที่จะสะท้อนระบบความเป็นประชาธิปไตย ทั้งหมดนี้ถ้าทำได้ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดี และสื่อควรมาประเมินตัวเองว่า สิ่งที่น่าเสนอไปได้ช่วยเหลือสังคมมากน้อยแค่ไหน"

ด้านนางสาวสุชาดา จักพิสุทธิ บรรณาธิการบริหาร ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง กล่าวถึงผลการศึกษานี้ขึ้นนี้ ถือว่า เป็นช่วงพิเศษ ทำให้สื่อไม่มากนักน้อยมีการเซ็นเซอร์ตัวเองในระดับหนึ่ง ขณะที่ข่าวสืบสวนแต่ละข่าวต้องมีประเด็นแตกย่อยอย่างละเอียด ครอบคลุมทุกด้าน และต้องมองว่า มุมไหนแหลมที่สุดหรือว่ามุมที่ตัวเองมีหลักฐานในมือมากที่สุด มีแหล่งข่าว แหล่งข้อมูลครบถ้วนมากที่สุด ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สื่อข่าวด้วย ว่าประเด็นไหนจะเป็นประโยชน์กับสังคมมากที่สุด

"แต่ข่าวสืบสวนส่วนใหญ่ไปไม่ถึงผู้มีอำนาจสูงสุดหรือไปไม่ถึง แต่จะสุดหรือไม่สุดก็ขึ้นอยู่กับหลักฐานที่มี และขึ้นอยู่กับศักยภาพของนักข่าวด้วย"

นายเสนาะ เจริญสุข บรรณาธิการข่าวสำนักข่าวอิศรา กล่าวถึงงานวิจัยชิ้นนี้อาจจะเป็นงานวิจัยที่ทำการสืบสวนสื่อดิจิทัลโดยเฉพาะ มีหลักฐานเชิงประจักษ์อยู่สมควร แต่การทำงานของสื่อดิจิทัลที่ชัดเจนเลยคือ เรายังไม่ทำหน้าที่ตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พร้อมมีข้อเสนอควรมึงงานวิจัยที่สามารถผลักดัน ให้สื่อที่เป็นสื่อกระแสหลักอยู่แล้ว มีการข่าวสืบสวนให้มากยิ่งขึ้น

อ.สุภาพร โพธิ์แก้ว หัวหน้าภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ กล่าวถึงสิ่งที่น่าสนใจ คือ การทำข่าวสืบสวนนั้น ตัวปริมาณไม่ใช่ตัวชี้วัดสำคัญ เพราะบางครั้งข่าวข่าวเดียวสะเทือนทั้งวงการ เพราะฉะนั้นคำว่า เจาะลึก แตกต่าง และสร้างความเปลี่ยนแปลงนั้นมันสำคัญมาก และคำว่า ไปสุดหรือไม่สุดก็ยังไม่สำคัญ แต่ขอให้พิสูจน์ให้เห็นความผิดปกติทางสังคม และทำให้สังคมเกิดความตระหนัก และเห็นความผิดปกติ

"ข่าวทุกข่าวเกิดจากการที่นักข่าวสะดุดด้วยตนเองจะดีมาก และจะโยงมาถึงเรื่องสร้างบุคลากร และบุคลากรเหล่านั้นต้องอาศัยประสบการณ์ การได้เอกสารซึ่งข้อมูลเอกสารมีน้อย คือนักข่าวมักจะถูกปฏิเสธ

ธการให้เอกสารหรือปิดบังข้อมูลบางอย่างเสมอ ต้องทำให้เขาเหล่า รู้สึกสงสัย และสะดุดหัวแม่มือตัวเอง จึงทำข่าวสืบสวนได้ดี"

ที่มา: สำนักข่าวอิศรา วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558 <http://goo.gl/qePCEW>

แ่งมงานวิจัยข่าวสืบสวนใน 7 ทีวีดิจิตอล-เปิดโปงน้อย มุ่งตรวจสอบแค่ผู้ปฏิบัติ

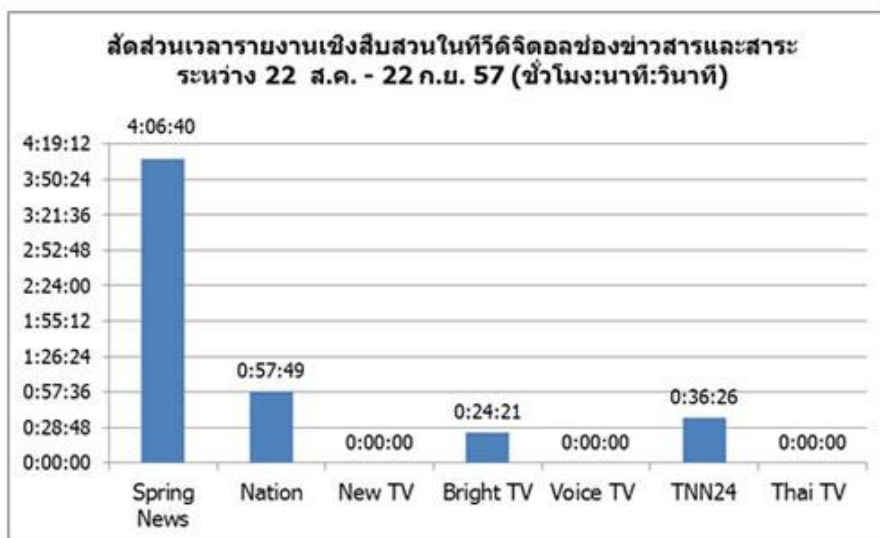
แ่งมแพ้มวิจัยสื่อเชิงสืบสวนในทีวีดิจิตอล พบ “สปริงนิวส์” เยอะสุด 6 เรื่อง “นิวทีวี-ไทยทีวี” ไม่มี สืบประเด็นทุจริตเยอะสุด แต่ยังจบในตอนเป็นหลัก-ยังไม่เน้นเปิดโปงมาก แนะนำให้ความสำคัญกับ ข้อมูล วิเคราะห์ความเชื่อมโยง-คลี่คลายความซับซ้อน

หมายเหตุ สำนักข่าวอิศรา www.isranews.org : บางส่วนจากงานวิจัยเรื่อง สื่อเชิงสืบสวน (Investigative Journalism) ในทีวีดิจิตอลช่องข่าวสารและสาร จัดทำโดยมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา ศึกษา การทำข่าวเชิงสืบสวนในช่องทีวีดิจิตอล 7 ช่อง ได้แก่ Voice TV, Nation Tv, Spring News, TNN 24, New TV, Thai Tv และ Bright TV ระหว่างวันที่ 22 ส.ค.-22 ก.ย. 2557 ตลอด 24 ชั่วโมง

1. สัดส่วนจำนวนเรื่อง/ เวลารายงานเชิงสืบสวน

จากการศึกษาพบว่าช่องทีวีดิจิทัลของข่าวสารและสาระมีรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดทั้งสิ้น 13 เรื่อง รวมเวลาประมาณ 6 ชั่วโมง 5 นาที โดยช่องที่มีการนำเสนอรายงานเชิงสืบสวนมากที่สุดคือช่อง Spring News จำนวน 6 เรื่อง (4 ชั่วโมง 6 นาที) ตามด้วยช่อง Nation Channel จำนวน 4 เรื่อง (57 นาที) ช่อง Bright TV จำนวน 2 เรื่อง (24 นาที) และช่อง TNN24 จำนวน 1 เรื่อง (36 นาที) ตามลำดับ ในขณะที่ New TV และ Thai TV ไม่พบว่ามีรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังแสดงในแผนภูมิ

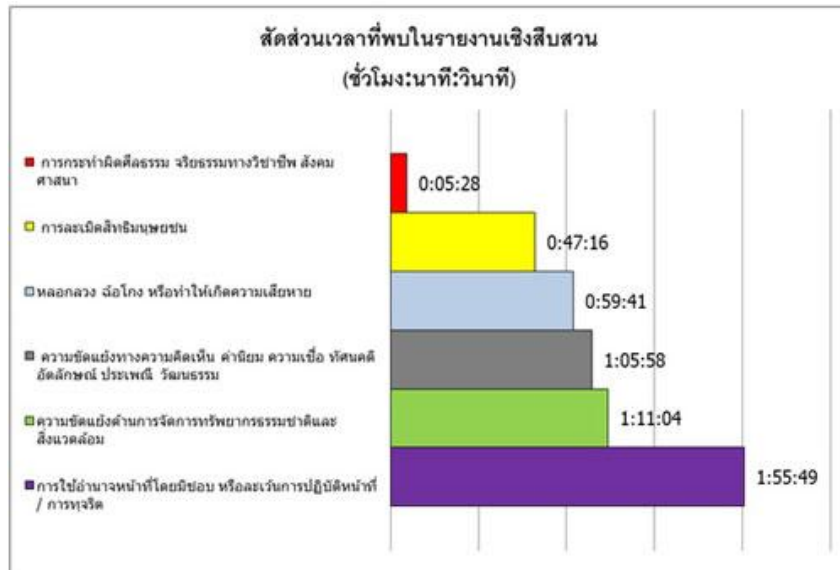

เหตุที่ช่อง Spring News มีสัดส่วนรายงานเชิงสืบสวนมากที่สุด อาจเนื่องจากมีรายการข่าวแนวสืบสวนที่ออกอากาศทุกวัน ได้แก่ รายการไขปมข่าว (ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์) และรายการ Spring Reports (ทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์) จึงพบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดในสัดส่วนค่อนข้างมาก ในขณะที่ช่องอื่นๆ มีรายการแนวสืบสวนน้อย จึงพบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดในสัดส่วนที่น้อยกว่า

2. การจัดกลุ่มเนื้อหา/ ประเด็นรายงานเชิงสืบสวน

จากการศึกษาในช่องทีวีดิจิตอลช่องข่าวสารและสาระ พบว่าเนื้อหา/ ประเด็นที่พบมากที่สุด ใน รายงานเชิงสืบสวน คือ เนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ/ ทุจริต จำนวน 5 เรื่อง (1 ชั่วโมง 55 นาที) รองลงมาคือเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง (1 ชั่วโมง 11 นาที) ตามด้วยเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการหลอกลวง ฉ้อโกง หรือทำให้เกิด ความเสียหาย 2 เรื่อง (59 นาที) ด้านเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน พบ 1 เรื่อง (47 นาที) เนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการกระทำผิดศีลธรรมจรรยา พบ 1 เรื่อง (5 นาที) และเนื้อหา/ ประเด็น เกี่ยวกับความขัดแย้งทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม 1 เรื่อง (1 ชั่วโมง 5 นาที) เมื่อพิจารณาความ หลากหลายของเนื้อหา/ ประเด็น ในรายงานเชิงสืบสวน พบว่าช่อง Spring News มีเนื้อหา/ ประเด็น หลากหลายมากที่สุด รองลงมาคือช่อง Nation Channel ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองช่องมีรายการข่าวแนว สืบสวนโดยเฉพาะ อีกทั้งยังมีจำนวนรายงานเชิงสืบสวนที่เป็นไปตามเกณฑ์การศึกษาในครั้งนี้นั้นมากกว่าช่อง อื่นๆ ดังแสดงในตาราง

3. จำนวนตอนของรายงานเชิงสืบสวน

จากรายงานเชิงสืบสวนทั้ง 13 เรื่อง (24 ตอน) พบว่ารายงานเชิงสืบสวนที่มีจำนวน 1 ตอน (จบใน 1 ตอน) สูงที่สุด 8 เรื่อง รองลงมาเป็น 2 ตอนต่อเนื่อง พบ 3 เรื่อง ขณะที่ 4 และ 6 ตอนต่อเนื่องพบอย่างละ 1 เรื่อง

ทั้งนี้ ช่อง Spring News เป็นช่องที่พบรายงานเชิงสืบสวนลักษณะจบใน 1 ตอนสูงที่สุด รองลงมา เป็นช่อง Nation Channel จำนวน 3 เรื่อง ขณะที่ช่อง Bright TV และช่อง TNN24 พบรายงานเชิงสืบสวน จบในหนึ่งตอนช่องละ 1 เรื่อง นอกจากนี้ช่อง Spring News พบรายงานเชิงสืบสวนชนิด 2 ตอนต่อเนื่อง จำนวน 2 เรื่อง (เปิดโปง! ทูจรีต กศน. อิทธิพล-ผลประโยชน์ และ เปิดโปง! ขบวนการมอดไม้พะยูน) ขณะที่ ช่อง Nation Channel พบ 1 เรื่อง (ยุทธการทวงคืนผืนป่าสิรินาท ภาค 2) โดยช่อง Bright TV พบรายงานเชิงสืบสวนชนิด 4 ตอนต่อเนื่อง 1 เรื่อง (สาเหตุรถสายตรวจไทเกอร์ถูกทิ้ง) ขณะที่ช่อง TNN24 พบรายงานเชิงสืบสวนที่มีตอนต่อเนื่องกัน 6 ตอนจำนวน 1 เรื่อง (ตรวจสอบสวนข้อเท็จจริงที่ดินลำตะคอง) ทั้งนี้ใน ภาพรวมพบว่าลักษณะรายงานเชิงสืบสวนที่พบโดยส่วนใหญ่ 8 เรื่องมีลักษณะจบในตอน โดยรายงานเชิงสืบสวนที่มีมากกว่าหนึ่งตอนพบในสัดส่วนที่น้อยกว่า

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาที่วิเคราะห์ตัวอย่างข่าวสารและสาระทั้ง 7 ช่อง สามารถสรุปผลการศึกษา และลักษณะสำคัญของข่าวเชิงสืบสวนที่พบได้ดังนี้

1. มีสัดส่วนการนำเสนอรายงานเชิงสืบสวนค่อนข้างน้อย (จำนวน 13 เรื่อง คิดเป็นสัดส่วนเวลา 6 ชั่วโมง 5 นาที ในระยะเวลา 1 เดือน) โดยช่อง Spring News เป็นช่องที่พบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดมากที่สุด และไม่พบรายงานเชิงสืบสวนในช่อง Voice TV, New TV และ Thai TV
2. นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบหรือการทุจริตมากที่สุด แต่ไม่พบรายงานเชิงสืบสวนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองในช่วงที่ศึกษา
3. เลือกนำเสนอเรื่องราวแบบจบในตอนเป็นหลัก โดยเฉพาะในรายการข่าวเชิงสืบสวน อย่างไรก็ตามสำหรับเรื่องที่มีจำนวนหลายตอน ก็อาจเป็นไปในลักษณะการตัดแบ่งเรื่องราวเพื่อนำเสนอ มากกว่าการติดตามประเด็นความคืบหน้า
4. มีลักษณะการสืบค้นที่สำคัญคือ 1) เน้นทำหน้าที่เป็นปากเสียงของประชาชน ให้พื้นที่แหล่งข้อมูลเชิงบุคคลที่เป็นกลุ่มผู้เสียหาย/ได้รับผลกระทบ มากกว่าคู่กรณี 2) เน้นเดินเรื่องตามคำบอกเล่าของแหล่งข่าว โดยใช้เอกสาร/หลักฐานเป็นเพียงส่วนประกอบ
5. เน้นบทบาทในการอธิบายขยายความ มากกว่าการเปิดโปง
6. มุ่งตรวจสอบกลุ่มอำนาจมากกว่าหนึ่งกลุ่ม แต่มักเป็นการตรวจสอบผู้ใช้อำนาจในระดับปฏิบัติการ และในภาพรวมยังไม่สามารถที่จะขุดค้นและนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงออกมาได้อย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ (1) รายงานเชิงสืบสวนที่เน้นการเปิดโปง ประกอบด้วย ระดับที่สืบถึงตัวผู้กระทำผิด 1 ชั้น และระดับที่พยายามในการสืบสวนหาผู้กระทำผิด 1 ชั้น, (2) รายงานเชิงสืบสวนที่เน้นการอธิบายขยายความ ประกอบด้วย ระดับที่สะท้อนให้เห็นว่ามีปัญหา 7 ชั้น และ ระดับที่พยายามค้นหาสาเหตุของปัญหา 4 ชั้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษานี้ พบว่ารายงานเชิงสืบสวนในสื่อที่ศึกษายังมีปัญหาทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ นำไปสู่ข้อเสนอต่อสื่อมวลชน ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 1) ประเด็นของรายงานสืบสวน ควรมุ่งติดตามประเด็นที่มีความสำคัญ/ ส่งผลกระทบต่อสาธารณะ อย่างเกาะติด ใกล้ชิด ต่อเนื่อง ไม่เฉพาะประเด็นทางการเมือง แต่ยังรวมถึงประเด็นอื่นๆ ที่มีความซับซ้อน เป็นประเด็นที่ไม่เคยมีผู้ตั้งข้อสังเกตมาก่อน หรือเป็นปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม และต้องการการอธิบายขยายความจากสื่อมวลชน เพื่อให้งานสืบสวนครอบคลุมลักษณะสำคัญ ทั้งในแบบการตรวจสอบเฝ้าระวัง และการให้ความรู้ความเข้าใจกับสังคม

2) หลักฐานรายงานเชิงสืบสวน ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการสืบค้นข้อมูล การได้มาของข้อมูล รวมไปถึงกระบวนการพิสูจน์ หรือตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลของผู้สื่อข่าว ไม่พึงพึ่งแหล่งข้อมูลเพียงแหล่งใดแห่งหนึ่ง เพื่อความน่าเชื่อถือของเรื่องราวที่นำเสนอสู่สาธารณะ

3) วิธีการนำเสนอ/ วิเคราะห์ข้อมูลในรายงานเชิงสืบสวน ควรเน้นการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของข้อมูล/ หลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ จากมุมมองที่หลากหลาย มีความรอบด้าน ลุ่มลึกในแต่ละประเด็นที่นำเสนอ เพื่อการคลี่คลายความซับซ้อนของปัญหา/ เรื่องราว หรือการเปิดโปงความไม่ชอบมาพากลต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

4) เป้าหมายของรายงานเชิงสืบสวน ควรนำเสนออย่างต่อเนื่อง มีการวางแผน และเป้าหมาย สร้างผลกระทบและความสนใจจากสังคม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือนำไปสู่การแก้ไขปัญหา หรือคลี่คลายความซับซ้อนของเรื่องราวได้ในที่สุด

ที่มา: สำนักข่าวอิศรา วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558 <http://bit.ly/19vu6EE>

เร่งสร้างคุณภาพงานเชิงสืบสวนในสื่อโทรทัศน์ดิจิทัล

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ร่วมกับมีเดียมอนิเตอร์ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย จัดการเสวนาหัวข้อ "คุณภาพและปริมาณงานเชิงสืบสวนของสื่อโทรทัศน์ สะท้อนสภาพอะไรของสื่อและสังคม" เพื่อกระตุ้นให้สื่อโทรทัศน์ในยุคที่ดิจิทัลเร่งสร้างคุณค่าของงานเชิงสืบสวนทั้งปริมาณและคุณภาพมากขึ้น หลังพบสื่อมีรายงานเชิงสืบสวนเพียง 13 เรื่องในช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลที่มาจากรัฐประหาร

นางเอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ผู้อำนวยการมีเดียมอนิเตอร์ กล่าวว่าจากการศึกษาเรื่องสื่อเชิงสอบสวนในโทรทัศน์ดิจิทัลกลุ่มข่าวสารและสาระ 7 ช่องประกอบด้วย voice tv, nation channel, spring news, tnn24, new tv, Thai tv และ bright tv เพื่อวิเคราะห์การทำหน้าที่ของสื่อ สะท้อนถึงประสิทธิภาพสื่อเพื่อสังคมและเสรีภาพของสื่อในช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลที่มาจากรัฐประหาร ระหว่างวันที่ 22 ส.ค. ถึง 22 ก.ย.2557 พบว่ามีรายงานเชิงสืบสวนเพียง 13 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นรายการข่าวเชิงสืบสวน 10 เรื่อง และข่าวหลักทั่วไป 3 เรื่อง ขณะที่ปริมาณเวลาการนำเสนอโดยรวมมีจำนวนน้อยมาก

ส่วนประเด็นที่พบมากที่สุดในการรายงานเชิงสืบสวน คือประเด็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและการทุจริต 5 เรื่อง รองลงมาคือความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง, การหลอกลวง ขโมย หรือทำให้เกิดความเสียหาย 2 เรื่อง, การละเมิดสิทธิมนุษยชน 1 เรื่อง, การกระทำผิดศีลธรรมจรรยา 1 เรื่อง และความขัดแย้งทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม 1 เรื่อง ขณะที่การนำเสนอส่วนใหญ่เน้นการอธิบาย ขยายความ หรือเพียงคลี่ปมเท่านั้น

ทั้งนี้ การศึกษาอยู่ในช่วงเวลาที่อยู่ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่อาจทำให้เกิดความระมัดระวัง หรือการเซ็นเซอร์ตัวเองของสื่อ แต่ด้วยคุณค่าและความสำคัญของสื่อเชิงสืบสวนต่อสังคมทั้งธรรมาภิบาลความโปร่งใส ถูกต้อง เทียบธรรม ที่เป็นตัวชี้วัดหรือสะท้อนแสดงถึงคุณภาพและเสรีภาพของสื่อในสังคมประชาธิปไตย จึงหวังว่าการศึกษานี้จะสะท้อนและสร้างแรงจูงใจให้สื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลเร่งสร้างคุณค่าของงานเชิงสืบสวน ทั้งปริมาณและคุณภาพมากขึ้น

ด้านนายแพทย์ หย่อง นายกสสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย เปิดเผยว่าการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนมีข้อจำกัด เช่น แหล่งเงินทุน การจัดสรรงบประมาณ บุคลากรและเวลา ดังนั้นการเพิ่มปริมาณและคุณภาพของข่าวเชิงสืบสวนจะต้องเป็นการวางนโยบายตั้งแต่ระดับของผู้บริหาร รวมถึงมีการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรที่เป็นทีมเฉพาะเพื่อให้ได้ข่าวเชิงลึก ทั้งนี้ผู้ที่ทำข่าวสืบสวนได้ดีต้องมีจิตสาธารณะ ทุ่มเท และได้รับการสนับสนุนที่ดี

ขณะที่นางสุชาดา จักรพิสุทธิ บรรณานิการบริหารศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง ระบุว่าปัจจุบันข้อจำกัดของงานข่าวเชิงสืบสวน คือไม่สามารถไปได้สุดถึงตัวบงการและมุ่งเน้นการนำเสนอตามกระแส ซึ่งการจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์นอกจากการศึกษาสื่อแล้วควรต้องศึกษาและรับฟังผู้รับสารด้วย

ที่มา: ข่าวไทยพีบีเอส รายการ ข่าวไทยพีบีเอส วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558 <http://bit.ly/1LaD7QW> คลิปข่าว : <http://youtu.be/BWrURcISH-I>

สื่อไทย ยังต้อง เซ็นเซอร์ ตัวเองต่อไป

มีเดียร์มอนิเตอร์ พบว่าโทรทัศน์ไทยยังขาด 'ข่าวสืบสวน' ที่มีความหลากหลาย และให้ข้อมูลครบถ้วน ด้านศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง มองว่า สื่อส่วนใหญ่ยังจำเป็นต้องงดเสนอข้อมูลบางส่วน เพื่อความปลอดภัยขององค์กร

โครงการมีเดียร์มอนิเตอร์ มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา เปิดเผยผลการวิจัย เกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพข่าวสืบสวน ของสถานีโทรทัศน์กลุ่มข่าวสารและสาระ ที่ออกอากาศระหว่างวันที่ 22 สิงหาคม - 22 กันยายน 2557 ภายใต้การปกครองของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยพบว่า เนื้อหาที่ถูกหยิบ

นำมาเสนอส่วนใหญ่ มักเกี่ยวข้องกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ผ่านการใช้อำนาจรัฐ ชาวสืบสวน จึงมีลักษณะมุ่งเป้าไปที่การตรวจสอบกลุ่มนักการเมือง

ขณะที่ศูนย์ข้อมูลและชาวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง หรือ TCIJ (ทีซีไอเจ) มองว่า การทำชาวสืบสวนยังมีข้อจำกัดและตัวแปรจำนวนมาก อาทิ การทำธุรกิจในเชิงองค์กรสื่อ การขาดงบประมาณสนับสนุน รวมถึงคุณภาพของบุคคลากร ทั้งนี้ 'ชาวสืบสวน' เปรียบเสมือนตัวชี้วัดเสรีภาพในการแสดงออก และคุณภาพของการองค์กรสื่อในสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากมีขบวนการนำเสนอข่าวสารเชิงลึก เจาะประเด็นสาธารณะ เปิดเผยการกระทำผิด และความไม่ชอบมาพากลที่เกิดขึ้นในสังคม ขณะที่ กฎหมายหลายฉบับที่ออกโดยภาครัฐ เช่น พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้ทางราชการเผยแพร่ข้อมูลในระดับเบื้องต้นเท่านั้น และไม่มีอำนาจบังคับให้ภาคเอกชนเปิดเผยข้อมูลของตน ซึ่งการทุจริตส่วนใหญ่ก็มักเกิดขึ้นระหว่างภาครัฐและเอกชน

ที่มา: รายการ Voice News วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558 <http://bit.ly/19vxH5I>

คลิปข่าว : <http://youtu.be/BWrURcISH-I>

กสทช. ผนึกสมาคมนักข่าววิทยุ-โทรทัศน์ไทย สร้างคุณภาพงานเชิงสืบสวนในทีวีดิจิทัล

จัดการเสวนาหัวข้อ"คุณภาพและปริมาณงานเชิงสืบสวนของสื่อโทรทัศน์ สะท้อนสภาพอะไรของสื่อและสังคม"

นางเอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ผู้อำนวยการมีเดียมอนิเตอร์ บอกว่า จากการศึกษาเรื่องสื่อเชิงสอบสวนในโทรทัศน์ดิจิทัล กลุ่มข่าวสารและสาระ จำนวน 7 ช่อง เพื่อวิเคราะห์การทำหน้าที่ของสื่อ สะท้อนถึงประสิทธิภาพสื่อเพื่อสังคม และเสรีภาพของสื่อ ในช่วงภายใต้การปกครองของรัฐบาล ที่มาจากรัฐประหารระหว่างวันที่ 22 สิงหาคม ถึง 22 กันยายน ปี2557 พบว่า มีรายงานเชิงสืบสวนเพียง 13 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นรายการข่าวเชิงสืบสวน 10 เรื่อง ที่เหลือพบในรายการข่าวหลักทั่วไป 3 เรื่อง ขณะที่ปริมาณเวลาการนำเสนอโดยรวมมีจำนวนน้อยมาก ส่วนประเด็นที่พบมากที่สุดในรายงานเชิงสืบสวน คือการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและการทุจริต 5 เรื่อง รองลงมาคือความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง การหลอกลวง ข้อโกง หรือทำให้เกิดความเสียหาย 2 เรื่อง, การละเมิดสิทธิมนุษยชน 1 เรื่อง, การกระทำผิดศีลธรรมจรรยา 1เรื่อง และความขัดแย้งทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม 1 เรื่อง ขณะที่การนำเสนอ ส่วนใหญ่เน้นการอธิบาย ขยายความ หรือเพียง คลิปม เท่านั้น จึงหวังว่าการศึกษานี้จะสะท้อนและสร้างแรงจูงใจ ให้สื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัล เร่งสร้างคุณค่าของงานเชิงสืบสวน ทั้งปริมาณและคุณภาพมากขึ้น

นายเทพชัย หย่อง นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย บอกว่า การนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนมีข้อจำกัดเช่นแหล่งเงินทุน การจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และเวลา ดังนั้นการเพิ่มปริมาณและคุณภาพของข่าวเชิงสืบสวน จะต้องเป็นการวางนโยบาย ตั้งแต่ระดับของผู้บริหาร รวมถึงมีการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรที่เป็นทีมเฉพาะ เพื่อให้ได้ข่าวเชิงลึก

นางสุชาดา จักรพิสุทธ์ บรรณธิการบริหารศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง บอกว่า ข้อจำกัดของงานข่าวเชิงสืบสวน คือไม่สามารถสาวไปถึงตัวบงการ แต่มุ่งเน้นการนำเสนอตามกระแส นอกจากการจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ จากการศึกษาสื่อแล้ว ควรต้องศึกษาและรับฟังผู้รับข้อมูลข่าวสารด้วย

ที่มา: PPTV Thailand วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558 <http://bit.ly/1BllpbU>

แฉงานวิจัยข่าวสืบสวนใน 7 ทีวีดิจิทัล-เปิดโปงน้อย มุ่งตรวจสอบแค่ผู้ปฏิบัติ

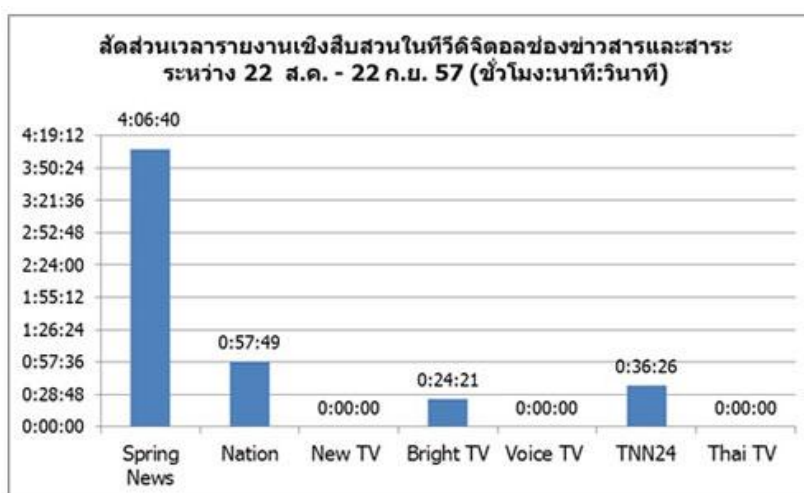
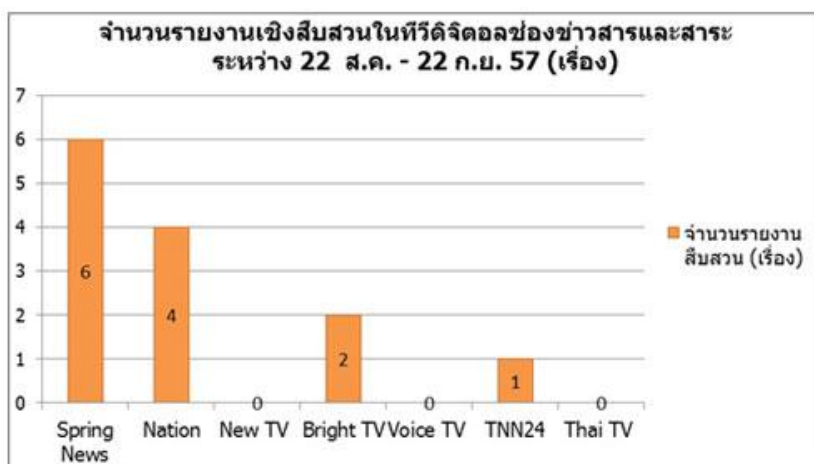
แฉแม่พิมพ์วิจัยสื่อเชิงสืบสวนในทีวีดิจิทัล พบ “สปริงนิวส์” เยอะสุด 6 เรื่อง “นิวทีวี-ไทยทีวี” ไม่มี สืบประเด็นทุจริตเยอะสุด แต่ยังจบในตอนเป็นหลัก-ยังไม่เน้นเปิดโปงมาก แนะนำให้ให้ความสำคัญกับ ข้อมูล วิเคราะห์ความเชื่อมโยง-คลี่คลายความซับซ้อน

หมายเหตุ สำนักข่าวอิศรา www.isranews.org : บางส่วนจากงานวิจัยเรื่อง สื่อเชิงสืบสวน (Investigative Journalism) ในทีวีดิจิทัลช่องข่าวสารและสาร จัดทำโดยมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา ศึกษา การทำข่าวเชิงสืบสวนในช่องทีวีดิจิทัล 7 ช่อง ได้แก่ Voice TV, Nation Tv, Spring News, TNN 24, New TV, Thai Tv และ Bright TV ระหว่างวันที่ 22 ส.ค.-22 ก.ย. 2557 ตลอด 24 ชั่วโมง

1. สัดส่วนจำนวนเรื่อง/ เวลารายงานเชิงสืบสวน

จากการศึกษาพบว่าช่องทีวีดิจิทัลช่องข่าวสารและสารมีรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดทั้งสิ้น 13 เรื่อง รวมเวลาประมาณ 6 ชั่วโมง 5 นาที โดยช่องที่มีการนำเสนอรายงานเชิงสืบสวนมากที่สุดคือ ช่อง Spring News จำนวน 6 เรื่อง (4 ชั่วโมง 6 นาที) ตามด้วยช่อง Nation Channel จำนวน 4 เรื่อง (57 นาที) ช่อง Bright TV จำนวน 2 เรื่อง (24 นาที) และช่อง TNN24 จำนวน 1 เรื่อง (36 นาที) ตามลำดับ ในขณะที่ New TV และ Thai TV ไม่พบว่ามีรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังแสดงในแผนภูมิ

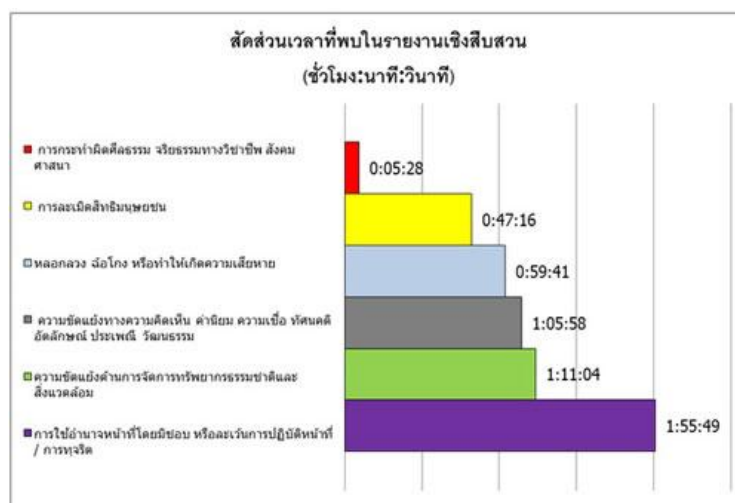
เหตุที่ช่อง Spring News มีสัดส่วนรายงานเชิงสืบสวนมากที่สุด อาจเนื่องจากมีรายการข่าวแนวสืบสวนที่ออกอากาศทุกวัน ได้แก่ รายการไขปมข่าว (ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์) และรายการ Spring Reports (ทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์) จึงพบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดในสัดส่วนค่อนข้างมาก ในขณะที่ช่องอื่นๆ มีรายการแนวสืบสวนน้อย จึงพบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดในสัดส่วนที่น้อยกว่า

2. การจัดกลุ่มเนื้อหา/ ประเด็นรายงานเชิงสืบสวน

จากการศึกษาในช่องทีวีดิจิตอลช่องข่าวสารและสาระ พบว่าเนื้อหา/ ประเด็นที่พบมากที่สุดในการรายงานเชิงสืบสวน คือ เนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ/ ทุจริต จำนวน 5 เรื่อง (1 ชั่วโมง 55 นาที) รองลงมาคือเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง (1 ชั่วโมง 11 นาที) ตามด้วยเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการหลอกลวง ฉ้อโกง หรือทำให้เกิดความเสียหาย 2 เรื่อง (59 นาที)

ด้านเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน พบ 1 เรื่อง (47 นาที) เนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับการกระทำผิดศีลธรรมจรรยา พบ 1 เรื่อง (5 นาที) และเนื้อหา/ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม 1 เรื่อง (1 ชั่วโมง 5 นาที)

เมื่อพิจารณาความหลากหลายของเนื้อหา/ ประเด็น ในรายงานเชิงสืบสวน พบว่าช่อง Spring News มีเนื้อหา/ ประเด็นหลากหลายมากที่สุด รองลงมาคือช่อง Nation Channel ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองช่องมีรายการข่าวแนวสืบสวนโดยเฉพาะ อีกทั้งยังมีจำนวนรายงานเชิงสืบสวนที่เป็นไปตามเกณฑ์การศึกษาในครั้งนี้นั้นมากกว่าช่องอื่นๆ ดังแสดงในตาราง

3. จำนวนตอนของรายงานเชิงสืบสวน

จากรายงานเชิงสืบสวนทั้ง 13 เรื่อง (24 ตอน) พบว่ารายงานเชิงสืบสวนที่มีจำนวน 1 ตอน (จบในตอน) สูงที่สุด 8 เรื่อง รองลงมาเป็น 2 ตอนต่อเนื่อง พบ 3 เรื่อง ขณะที่ 4 และ 6 ตอนต่อเนื่องพบอย่างละ 1

เรื่อง ทั้งนี้ ช่อง Spring News เป็นช่องที่พบรายงานเชิงสืบสวนลักษณะจบใน 1 ตอนสูงที่สุด รองลงมาเป็นช่อง Nation Channel จำนวน 3 เรื่อง ขณะที่ช่อง Bright TV และช่อง TNN24 พบรายงานเชิงสืบสวนจบในหนึ่งตอนช่องละ 1 เรื่อง นอกจากนี้ช่อง Spring News พบรายงานเชิงสืบสวนชนิด 2 ตอนต่อเนื่องจำนวน 2 เรื่อง (เปิดโปง! ทูจริต กศน. อิทธิพล-ผลประโยชน์ และ เปิดโปง! ขบวนการมอดไม้พะยูน) ขณะที่ช่อง Nation Channel พบ 1 เรื่อง (ยุทธการทวงคืนผืนป่าสิรินาถ ภาค 2) โดยช่อง Bright TV พบรายงานเชิงสืบสวนชนิด 4 ตอนต่อเนื่อง 1 เรื่อง (สาเหตุรถสายตรวจไทเกอร์ถูกทิ้ง) ขณะที่ช่อง TNN24 พบรายงานเชิงสืบสวนที่มีตอนต่อเนื่องกัน 6 ตอนจำนวน 1 เรื่อง (ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ดินลำตะคอง) ทั้งนี้ในภาพรวมพบว่าลักษณะรายงานเชิงสืบสวนที่พบโดยส่วนใหญ่ 8 เรื่องมีลักษณะจบในตอน โดยรายงานเชิงสืบสวนที่มีมากกว่าหนึ่งตอนพบในสัดส่วนที่น้อยกว่า

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาที่วิเคราะห์คอลช่องข่าวสารและสาระทั้ง 7 ช่อง สามารถสรุปผลการศึกษา และลักษณะสำคัญของข่าวเชิงสืบสวนที่พบได้ดังนี้

1. มีสัดส่วนการนำเสนอรายงานเชิงสืบสวนค่อนข้างน้อย (จำนวน 13 เรื่อง คิดเป็นสัดส่วนเวลา 6 ชั่วโมง 5 นาที ในระยะเวลา 1 เดือน) โดยช่อง Spring News เป็นช่องที่พบรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดมากที่สุด และไม่พบรายงานเชิงสืบสวนในช่อง Voice TV, New TV และ Thai TV
2. นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบหรือการทุจริตมากที่สุด แต่ไม่พบรายงานเชิงสืบสวนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองในช่วงที่ศึกษา
3. เลื่อนำเสนอเรื่องราวแบบจบในตอนเป็นหลัก โดยเฉพาะในรายการข่าวเชิงสืบสวน อย่างไรก็ตามสำหรับเรื่องที่มีจำนวนหลายตอน ก็อาจเป็นไปได้ในลักษณะการตัดแบ่งเรื่องราวเพื่อนำเสนอ มากกว่าการติดตามประเด็นความคืบหน้า
4. มีลักษณะการสืบค้นที่สำคัญคือ 1) เน้นทำหน้าที่เป็นปากเสียงของประชาชน ให้พื้นที่แหล่งข้อมูลเชิงบุคคลที่เป็นกลุ่มผู้เสียหาย/ได้รับผลกระทบ มากกว่าคู่อริ 2) เน้นเดินเรื่องตามคำบอกเล่าของแหล่งข่าว โดยใช้เอกสาร/หลักฐานเป็นเพียงส่วนประกอบ
5. เน้นบทบาทในการอธิบายขยายความ มากกว่าการเปิดโปง

6. มุ่งตรวจสอบกลุ่มอำนาจมากกว่าหนึ่งกลุ่ม แต่มักเป็นการตรวจสอบผู้ใช้อำนาจในระดับปฏิบัติการ และในภาพรวมยังไม่สามารถที่จะขุดค้นและนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงออกมาได้อย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ (1) รายงานเชิงสืบสวนที่เน้นการเปิดโปง ประกอบด้วย ระดับที่สืบถึงตัวผู้กระทำผิด 1 ชั้น และระดับที่พยายามในการสืบสวนหาผู้กระทำผิด 1 ชั้น, (2) รายงานเชิงสืบสวนที่เน้นการอธิบายขยายความ ประกอบด้วย ระดับที่สะท้อนให้เห็นว่ามีปมปัญหา 7 ชั้น และ ระดับที่พยายามค้นหาสาเหตุของปัญหา 4 ชั้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่ารายงานเชิงสืบสวนในสื่อที่ศึกษายังมีปัญหาทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ นำไปสู่ข้อเสนอต่อสื่อมวลชน ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) ประเด็นของรายงานสืบสวน ควรมุ่งติดตามประเด็นที่มีความสำคัญ/ ส่งผลกระทบต่อสาธารณะ อย่างเกาะติด ใกล้ชิด ต่อเนื่อง ไม่เฉพาะประเด็นทางการเมือง แต่ยังรวมถึงประเด็นอื่นๆ ที่มีความซับซ้อน เป็นประเด็นที่ไม่เคยมีผู้ตั้งข้อสังเกตมาก่อน หรือเป็นปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม และต้องการการอธิบายขยายความจากสื่อมวลชน เพื่อให้งานสืบสวนครอบคลุมลักษณะสำคัญ ทั้งในแบบการตรวจสอบเผื่อระวัง และการให้ความรู้ความเข้าใจกับสังคม

2) หลักฐานรายงานเชิงสืบสวน ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการสืบค้นข้อมูล การได้มาของข้อมูล รวมไปถึงกระบวนการพิสูจน์ หรือตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลของผู้สื่อข่าว ไม่พึ่งพิงแหล่งข้อมูลเพียงแหล่งใดแหล่งหนึ่ง เพื่อความน่าเชื่อถือของเรื่องราวที่นำเสนอสู่สาธารณะ

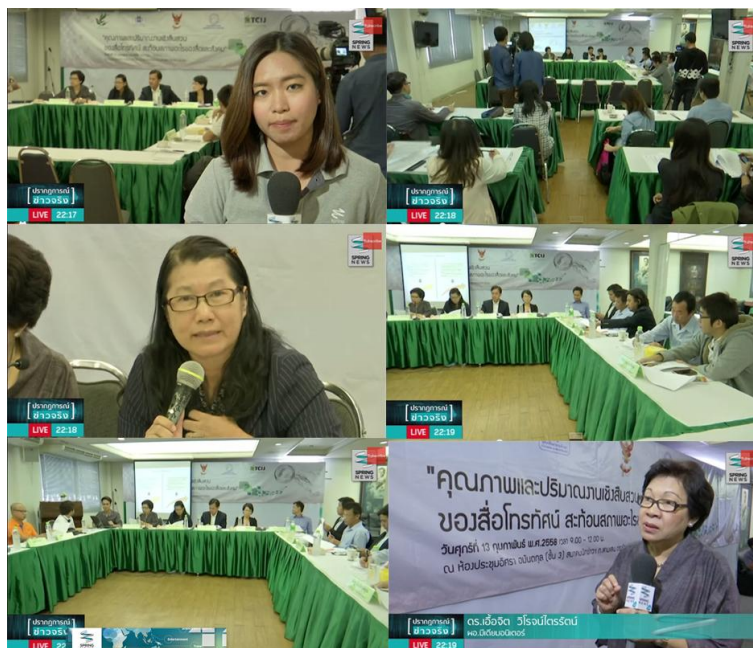
3) วิธีการนำเสนอ/ วิเคราะห์ข้อมูลในรายงานเชิงสืบสวน ควรเน้นการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของข้อมูล/ หลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ จากมุมมองที่หลากหลาย มีความรอบด้าน ลุ่มลึกในแต่ละประเด็นที่นำเสนอ เพื่อการคลี่คลายความซับซ้อนของปัญหา/ เรื่องราว หรือการเปิดโปงความไม่ชอบมาพากลต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

4) เป้าหมายของรายงานเชิงสืบสวน ควรนำเสนออย่างต่อเนื่อง มีการวางแผน และเป้าหมาย สร้างผลกระทบและความสนใจจากสังคม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือนำไปสู่การแก้ไขปัญหา หรือคลี่คลายความซับซ้อนของเรื่องราวได้ในที่สุด

ที่มา: สภาภาพแฟ. net วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558 <http://bit.ly/1BjMaxV>

(โดยนำข่าว สำนักข่าวอิศรา มาเผยแพร่ต่อ)

"สปริงนิวส์" ผลิตข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของสื่อไทยมากที่สุด

สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กสทช. และมีเดียมอนิเตอร์ จัดงานเสวนาเกี่ยวกับทำข่าวเชิงสืบสวนของสื่อทีวีไทย เพื่อสร้างคุณค่าข่าวเชิงสืบสวนให้มีคุณภาพและปริมาณเพิ่มมากขึ้น จากการสำรวจพบว่าสถานีโทรทัศน์สปริงนิวส์ นำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนมากที่สุดในกลุ่มสถานีด้านข่าวสารและสาระ ติดตามได้จากรายงาน

ที่มา: Spring News รายการ ปราบการการณ์ข่าวจริง วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2558 <http://bit.ly/1DCA5T8>

คลิปข่าว : <http://youtu.be/1zK0I8paj3s>

เปิดเวทีถกนักสืบหน้าจอบ่มเพาะคลีปมสังคมทุกมิติ : พัชร พิจารณ์โสภณรายงาน

การทำข่าวเชิงสืบสวน เป็นบทบาทสำคัญของสื่อที่เป็นทั้งเครื่องชี้วัดและปัจจัยที่นำไปสู่เสรีภาพในการสื่อสาร และเป็นการพัฒนาความสามารถและคุณภาพของสื่อในสังคม ซึ่งมีการศึกษาว่าในปัจจุบันสื่อเชิงสืบสวนในทีวีดิจิทัลมีปริมาณลดน้อยลง

สำนักงาน กสทช. โดยสำนักส่งเสริมการแข่งขันและการกำกับดูแลกันเอง ประสานความร่วมมือกับ "มีเดียมอนิเตอร์" ดำเนินโครงการการสำรวจวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ในหัวข้อสิทธิเสรีภาพและจรรยาบรรณสื่อ เพื่อนำมาประมวลและเผยแพร่แก่สาธารณชน โครงการมีเดียมอนิเตอร์ มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษาได้ดำเนินการศึกษาเรื่อง สื่อเชิงสืบสวน ในทีวีดิจิทัลช่องข่าวสารและสาระ เพื่อให้ผลการศึกษาดังกล่าวเกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง

วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558 ที่ห้องประชุมอสิครา อมรินทร์ทิวา สยามนิคมข่าว นักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย มีการนำเสนอผลการศึกษาเรื่อง "สื่อเชิงสืบสวน ในทีวีดิจิทัลช่องข่าวสารและสาระ" เพื่อวิเคราะห์การทำหน้าที่ของสื่ออันสะท้อนทั้งประสิทธิภาพเพื่อสังคม และเสรีภาพของสื่อ ในช่วงปี 2557 โดยมีมีเดียมอนิเตอร์ได้ศึกษาการนำเสนอข่าว และรายการเชิงสืบสวนทางทีวีดิจิทัลช่องข่าวสารและสาระ ทั้ง 7 ช่อง คือ วอยซ์ทีวี เนชั่นแซนด์เนล สปริงนิวส์ ทีเอ็นเอ็น 24 นิวทีวี ไทยทีวี และ ไบรท์ทีวี รูปแบบรายการที่ศึกษาคือ ข่าวทั่วไป รวมทั้งรายการและรายการเชิงสืบสวนที่ออกอากาศระหว่างวันที่ 22

สิงหาคม-22 กันยายน พ.ศ.2557 ตลอด 24 ชั่วโมง

ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ผู้อำนวยการโครงการมีเดียมอนิเตอร์ เปิดเผยถึงผลการศึกษาเรื่องผลการศึกษา โทรทัศน์กลุ่มข่าวสารและสาระ 7 ช่อง วันที่ 22 สิงหาคม-22 กันยายน พ.ศ.2557 พบว่า มีรายงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนดเพียง 13 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นรายงานข่าวเชิงสืบสวน 10 เรื่อง ที่เหลือพบในรายงานข่าวหลักทั่วไป 3 เรื่อง ด้านปริมาณเวลาโดยรวม มีจำนวนที่น้อยมาก คือรวมเวลาได้ 6 ชั่วโมง 5 นาที ช่องที่มีการนำเสนอมากที่สุด คือสปริงนิวส์ จำนวน 6 เรื่อง เนชั่นแนลจำนวน 4 เรื่อง ไบรท์ทีวี 2 เรื่อง และช่องที่เย็นเย็น 24 จำนวน 1 เรื่อง ในขณะที่ นิวทีวี และไทยทีวี ไม่พบงานเชิงสืบสวน สอบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนด

สำหรับประเด็นที่พบมากที่สุดในรายงานเชิงสืบสวน คือ ประเด็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจโดยไม่มีชอบ การทุจริต จำนวน 5 เรื่อง รองลงมาคือ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง ประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน 1 เรื่อง ประเด็นเกี่ยวกับการกระทำผิดศีลธรรมจรรยา 1 เรื่อง และประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม พบ 1 เรื่อง การนำเสนอพบว่าส่วนใหญ่เน้นการอธิบาย ขยายความ หรือเพียงคลี่ปม ในจำนวนนี้เป็นกรเสนอปัญหา 7 เรื่อง และไปถึงระดับการค้นหาสาเหตุของปัญหา จำนวน 4 เรื่อง ในขณะที่การนำเสนออย่างเปิดโปงหรือค้นหาข้อเท็จจริง หรือ ปมเหตุ มีเพียง 2 เรื่อง และมีเพียงเรื่องเดียวที่สืบได้ไปจนถึงตัวผู้กระทำผิด

ดร.เอื้อจิต บอกว่า งานชิ้นนี้มีที่มา กสทช.มาชวนเราทำเป็นคู่สัญญางานกับเราคือ ให้ดูสิทธิเสรีภาพและจริยธรรมสื่อ และยูเนสโกก็ได้บอกว่าตัวงานเชิงสืบสวนเป็นการสะท้อนถึงเสรีภาพและคุณภาพของสื่อ งานชิ้นนี้ค่อนข้างยาก เพราะที่ผ่านมางานเกี่ยวกับทีวีมีน้อยมาก ปัจจัยที่อาจส่งผลต่อคุณภาพและปริมาณงานเชิงสืบสวนของสื่อโทรทัศน์ คือข้อจำกัดด้านการเมือง ข้อจำกัดด้านผลสำเร็จทางธุรกิจ และข้อจำกัดด้านทรัพยากร โดยผู้ศึกษาข้อมูลบอกว่า การศึกษานี้เป็นการสะท้อนถึงเสรีภาพและคุณภาพของสื่อ มองว่าเป็นผลการศึกษาที่สร้างแรงผลักดันให้สื่อในการทำข่าวสืบสวน

“เราไม่คิดว่าการศึกษาของเราจะเป็นตัวตัดสินว่าดีหรือไม่ดี มากหรือน้อย แต่เราอยากจะทำให้ผลการศึกษาที่เราศึกษาแค่ 1 เดือน เป็นการจุดประกายความคิด ในฐานะคนที่ดูโครงการเราประสบความสำเร็จ ไม่ใช่ในแง่เป็นข่าว แต่สิ่งที่เราทำเป็นตัวต้นทางในการนำมาซึ่งการพูดคุย และมีการทำอธิบายการเชิงสืบสวน ในมิติคนทำงานข่าว สื่อต้องมีการสนใจการสะท้อนประเด็น และหาแง่มุมในการ

สืบเสาะข้อมูล อาจจะไม่ต้องสร้างความเปลี่ยนแปลงทันที บางครั้งแค่เปิดประเด็นทำให้สังคมสนใจ ทำ
ยังไงให้นักข่าวมีเคมีของนักสืบอยู่ในตัว" ผู้อำนวยการโครงการมีเดียมอนิเตอร์กล่าว

ขณะเดียวกัน ภายในงานได้จัดการเสวนาเรื่อง "คุณภาพและปริมาณงานเชิงสืบสวนของสื่อ
โทรทัศน์ สะท้อนสภาพอะไรของสื่อและสังคม" โดยมีผู้เข้าร่วมเสวนาคือ เทพชัย หย่อง นายกสมาคม
นักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สุชาติดา จักรพิสูทธิ์ บรรณาธิการบริหาร ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิ
พลเมือง เสนาะ สุขเจริญ บรรณาธิการสำนักข่าวอิศรา อ.สุภาพร โพธิ์แก้ว หัวหน้าภาควิชาการ
สื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งผู้แทนจากทีวี่ดิเจ็ดช่องข่าวสารและ
สาระทั้ง 7 ช่อง

เทพชัย กล่าวว่า การศึกษานี้ มีประโยชน์มาก เพราะเป็นครั้งแรกๆ ที่มีการศึกษาบทบาทของสื่อ
ในการรายงานข่าวเชิงสืบสวน คิดว่าเรื่องจำนวนคงไม่สามารถบอกได้น้อยหรือมาก แต่ต้องไปดูในแต่
ละเรื่องมากกว่าว่าเข้าข่ายความเป็นข่าวสืบสวนสอบสวนโดยสมบูรณ์หรือเปล่า เพราะว่าจริงๆ แล้ว ถ้า
แบ่งข่าวสืบสวนง่าย ๆ ตามระดับ จะมีข่าวสืบสวนสอบสวนตามกระแส ก็จะมีข้อจำกัดเรื่องความเร่งรีบ ซึ่ง
มีการแข่งขันมาเกี่ยวข้องด้วย ส่วนใหญ่ที่ทำข่าวสืบสวนอาศัยประสบการณ์ ความเคยชินและความตั้งใจ
ที่อยากทำมากกว่า การทำข่าวสืบสวนแบบนี้ ไม่ได้หมายถึงการเมือง เรื่องทุจริต อาชญากรรมอย่างเดียว
แต่ข่าวสืบสวนต้องครอบคลุมข่าวทุกด้านที่มีในสังคม ความท้าทายอยู่ที่ทำอย่างไรให้เรื่องราวเหล่านี้ทำ
ให้สังคมตื่นตัว แล้วก็กดดันให้มีการเปลี่ยนแปลง น่าจะเป็นแรงกระตุ้นที่ดีที่ทำให้คนในวงการสื่อเห็น
ความสำคัญในการทำข่าวเชิงสืบสวน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ ทำให้เราย้อนมามองตัวเองด้วย เราอาจจะสร้าง
กลไกบางอย่างในองค์กรของตัวเอง และสมาคมวิชาชีพเองในการที่จะยกระดับการทำข่าว

"กลไกที่สำคัญที่สุดในกระบวนการทำข่าวเชิงสืบสวนคือตัวบุคลากร คือนักข่าว บรรณาธิการ
ช่างภาพ โปรดิวเซอร์ทั้งหมดนี้ต้องเคลื่อนไปด้วยกัน ข่าวสืบสวนเป็นเรื่องของทีมเวิร์ก คนเดียวอาจจะทำ
ได้ แต่อาจจะไม่สมบูรณ์ องค์กรสื่อต้องให้ความสำคัญสร้างบุคลากร ให้คนเหล่านี้ได้เรียนรู้และมีจิตสำนึก
เป็นสิ่งที่ทำให้สังคมดีขึ้น ทนไม่ได้กับสิ่งที่ได้ข้อมูลมา นักข่าวที่มีจิตสาธารณะ จะต้องไม่เพียงได้ข้อมูล
แล้วจบ แต่ต้องการที่จะผลักดันและสาวให้ถึงปัญหาและคนที่รับผิดชอบว่าเป็นใคร"

นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย กล่าวต่อว่า ในปัจจุบันก็มีข้อจำกัดคือความท้าทาย
ของแต่ละสถานี ซึ่งเป็นเรื่องที่แต่ละสถานีต้องไปบริหารจัดการว่าจะให้ความสำคัญกับข่าวประเภทนี้มาก
น้อยแค่ไหน เพราะเรากดดันที่ต้องทำข่าวรายวัน เพราะฉะนั้นต้องสร้างความสมดุลให้กับข่าวกระแสราย

วันที่เหมือนๆ กันทุกช่องกับสิ่งที่จะสร้างความแตกต่าง เราจะให้น้ำหนักกับตรงไหนมากกว่ากัน

ขณะที่ สุชาติฯ สะท้อนว่า ช่วงที่มีเดียมอนิเตอร์ศึกษาเป็นช่วงเวลาพิเศษ จำนวนข่าวสืบสวน 13 เรื่อง ไม่ใช่ประเด็นในเรื่องจำนวนหรือปริมาณ เนื่องจากช่วงนั้นสื่อมวลชน ไม่ใช่เฉพาะสื่อทีวีได้รับเอกสารขอความร่วมมือทั้งสิ้น สื่อทุกช่องทุกสังกัดมีการเซ็นเซอร์ตัวเองในระดับใดระดับหนึ่ง ในระยะเวลา 1 เดือน บางเรื่องอาจจะอยู่ในระหว่างการติดตาม หรือไม่พบข่าวสืบสวนในบางช่องเพราะมีการถูกปิดระยะยาว บางทีเรื่องหนึ่งเรื่องประกอบไปด้วยมิติต่างๆ มากมาย และนอกจากขึ้นอยู่กับศักยภาพของตัวนักข่าวแล้ว บางทีองค์กรอาจไม่เปิดไฟเขียวให้ เพราะการแข่งขันสูง ไม่สามารถทำข่าวโดยใช้เวลานานได้

อ.สุภาพร บอกว่า ตัวปริมาณของข่าวสืบสวนนั้นไม่ใช่ตัวชี้วัดสำคัญ บางครั้งแค่เรื่องเดียวทำออกมาแล้วมีผลนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง สะท้อนทั้งวงการ ไม่ต้องทำเยอะ แต่สำคัญคือทำแล้วส่งผลอะไรบางอย่าง และนักข่าวที่จะทำข่าวเชิงสืบสวนต้องอาศัยประสบการณ์ ตรงนี้เป็นสิ่งที่สมาคมวิชาชีพ นำงานคุณภาพมาให้เรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ และเราจะพัฒนานักข่าวให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การที่มีสถานีหลากหลายเป็นโอกาสที่นักข่าวได้ฝึกปรือฝีมือและมีการที่จะมีข่าวเชิงลึกเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้ มีเดียมอนิเตอร์ มองว่า สถานีโทรทัศน์ที่ศึกษา โดยเฉพาะผู้ประกอบการกิจการโทรทัศน์ รายใหม่ อาจจะมีข้อจำกัดในการผลิต ไม่ว่าจะเป็น ด้านทรัพยากรบุคคล การจัดสรรงบประมาณ การทุ่มเทเวลา ทั้งยังอาจมีความกังวลเรื่องส่วนแบ่งโฆษณา และสถานการณ์ทางการเมืองทำให้ต้องมีการระมัดระวังตัวเอง และการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการสะท้อนและเป็นแรงผลักดันในสื่อยุคดิจิทัล และให้มองว่าสื่อเชิงสืบสวนมีคุณค่าและความสำคัญ

ที่มา: คมชัดลึกออนไลน์ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2558 <http://bit.ly/1AcD2HI>

ปัญหาของงานสื่อเชิงสืบสวน คือ ขาดบุคลากรที่มีทักษะ ความสามารถ องค์กรสื่อไม่ลงทุนด้านคนและเวลา แต่ไม่ควรอ้างบรรยากาศที่มีผลต่อเสรีภาพสื่อเป็นข้อจำกัดการทำหน้าที่

จากงานเสวนา เรื่อง “คุณภาพและปริมาณงานเชิงสืบสวนของสื่อโทรทัศน์ สะท้อนสภาพอะไรของสื่อและสังคม” ที่จัดโดย มีเดียมอนิเตอร์ ร่วมกับ สำนักงาน กสทช. โดยสำนักส่งเสริมการแข่งขันและกำกับดูแลกันเอง (สส.) และองค์กรภาคี คือ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย(TBJA) ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง(TCIJ) คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ ที่ผ่านมา มีสาระที่น่าสนใจ คือ

ผลการศึกษาเรื่อง “สื่อเชิงสืบสวน (Investigative Journalism) ในโทรทัศน์ดิจิทัลของกลุ่มข่าวสารและสาระ” ของ มีเดียมอนิเตอร์ สรุปได้ว่า จากการศึกษาโทรทัศน์ดิจิทัลของกลุ่มข่าวสารและสาระ 7 ช่อง คือ (1) Voice TV (2) Nation Channel (3) Spring News (4) TNN24 (5) New TV (6) Thai TV และ (7) Bright TV ในช่วงวันที่ 22 สิงหาคม – 22 กันยายน พ.ศ. 2557 ตลอด 24 ชั่วโมง พบจำนวนงานเชิงสืบสวนตามเกณฑ์ที่กำหนด 13 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นรายการข่าวเชิงสืบสวน (10 เรื่อง) ที่เหลือพบในรายการข่าวหลักทั่วไป (3 เรื่อง) ประเด็นที่พบมากที่สุด คือ ประเด็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ / การทุจริต จำนวน 5 เรื่อง รองลงมา คือ ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง ประเด็นเกี่ยวกับการหลอกลวงข้อโกงหรือทำให้เกิดความเสียหาย 2 เรื่อง ประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน, การกระทำผิดศีลธรรมจรรยา, ความขัดแย้งทางความคิดค่านิยมวัฒนธรรม พบประเด็นละ 1 เรื่อง

ด้านลักษณะการนำเสนอ พบว่า ส่วนใหญ่เน้นการ “คลี่ปม” คือ อธิบาย ขยายความ (11 เรื่อง จาก 13 เรื่อง) ในจำนวนนี้เป็นกรเสนอปัญหา 7 เรื่อง และไปถึงระดับค้นหาสาเหตุของปัญหาได้ 4 เรื่อง ในขณะที่การนำเสนออย่างค้นหาข้อเท็จจริง หรือ “ปมเหตุ” มีจำนวน 2 เรื่อง จาก 13 เรื่อง และมีเพียงเรื่องเดียวที่ “ชี้เป้า” หรือสืบได้ถึงตัวผู้กระทำผิด

ความเห็นต่อผลการศึกษามีเดียมอนิเตอร์

สุชาดา จักรพิสุทธิ์ บรรณธิการบริหาร TCUI เห็นว่า งานเชิงสืบสวน จำนวน 13 เรื่อง ในเวลา 1 เดือนนั้น ไม่นับว่าน้อย สิ่งสำคัญไม่ใช่จำนวนแต่เป็นเรื่องคุณภาพ งานการศึกษานี้ควรระบุเงื่อนไขเชิงสถานการณ์ของสื่อด้วย เช่น ในช่วงเวลาที่ศึกษานั้น Voice TV อยู่ในสถานะที่ถูกควบคุมพิเศษ นอกจากนั้น งานสืบสวนบางเรื่อง อาจมีมากกว่า 1 ประเด็น ทั้งการศึกษาไม่ควรตั้งธงให้งานสืบสวนไปถึงระดับ “ชี้เป้า” เพราะงานเริ่มจากสัญชาตญาณของสื่อ ประกอบกับข้อมูล หลักฐาน และแง่มุมเรื่องที่แหลมคม บางเรื่องไปไม่ถึงการ “ชี้เป้า” เพราะสื่อเห็นว่าหลักฐานไม่พอ และมีเดียมอนิเตอร์ ควรขยายการศึกษาเพียงสื่อ ไปที่การศึกษาผลกระทบต่อสังคมด้วย เพื่อสื่อจะได้ไม่มีข้อแก้ตัวว่า สังคมไม่สนใจงานเชิงสืบสวน และควรศึกษาโทรทัศน์ช่องหลักเพราะมีผลกระทบสูง

สอดคล้องกับความเห็นของ เทพชัย หย่อง นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ที่เสนอว่า ในอนาคต มีเดียมอนิเตอร์ ควรศึกษาช่องโทรทัศน์ที่เป็นที่นิยมหรือเป็นที่ยอมรับ ไม่จำกัดการศึกษาอยู่แค่โทรทัศน์กลุ่มข่าวสารและสาร เช่นเดียวกับ วีระศักดิ์ พงศอักษร บรรณธิการบริหาร Nation ที่เสนอว่า ไม่ควรศึกษาแค่ 7 ช่อง และเน้นนวนิยาย สื่อเชิงสืบสวน อย่างกว้างมากกว่าอย่างแคบและเจาะจง และควรกำหนดความยาวไม่น้อยกว่า 3 นาที เพราะสื่อต้องต่อสู้กับระยะเวลาความสนใจ จึงมักเสนองานสืบสวนอย่างเป็นชุด (series) และแต่ละชิ้นยาวไม่เกิน 3 นาที ทั้งในงานการศึกษาควรอธิบายปรากฏการณ์อันซับซ้อนของสังคมที่ส่งผลต่อการทำงานเชิงสืบสวนของสื่อ

ในขณะที่ สุชาดา จักรพิสุทธิ์ บรรณธิการบริหาร TCUI วิเคราะห์ว่า การที่ผลการศึกษาพบว่างานเชิงสืบสวนส่วนใหญ่เป็นประเด็นการคอร์ปชั่นนั้น เพราะเป็นวาระที่มาจากกรสืบเสาะพฤติกรรมนักการเมือง หรือเป็นการกำหนดวาระโดยนักการเมือง ทั้งยังสะท้อนว่าการทำงานเชิงสืบสวนอย่าง Exclusive นั้นหายไป การที่แหล่งข้อมูลบุคคลส่วนใหญ่เป็นผู้เสียหาย เพราะสื่อทำงานสืบสวนเมื่อมี Something happened คือ มีผู้ร้องเรียนก่อน สื่อไม่ได้สนใจที่จะสืบเสาะและตั้งต้นเอง การทำงานสื่อเชิงสืบสวนทุกวันนี้ ไม่ Exclusive ไม่ได้เกิดจาก Crowd sourcing หรือการระดมข้อมูล พยานหลักฐาน โดยสื่อ

แต่เป็นการทำงานแบบตามแหล่งข้อมูลสำคัญ เช่น ตำรวจ

สำหรับ เสนาะ สุขเจริญ บรรณาธิการสำนักข่าวอิศรา เห็นว่า สิ่งที่ยังไม่ชัดเจนจากงานการศึกษาครั้งนี้ คือ ไม่มีมิติของการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้ง การตรวจสอบนโยบายสาธารณะอย่างเข้มข้น และไม่ควรรยกสถานการณ คสช. มาเป็นข้ออ้าง หรือเป็นเหตุแห่งข้อจำกัดในการทำงานของสื่อเชิงสืบสวน ทั้ง มีเดียมอนิเตอร์ ควรทำงานการศึกษาวิจัยในเชิงผลักดันให้สื่อกระแสหลักทำงานเชิงสืบสวนมากขึ้น

ความเห็นต่องาน “สื่อเชิงสืบสวน”

1. บทบาท ความสำคัญ ของสื่อเชิงสืบสวน

เทพชัย หย่อง นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย เห็นว่า ข่าวสืบสวนมีประโยชน์และความสำคัญต่อสังคม โดยเฉพาะเมื่อกลไกปกติในประเทศไม่ทำงานหรือทำงานได้อย่างไม่สมบูรณ์ สื่อมวลชนจำเป็นต้องทำหน้าที่ ตรวจสอบ ชูศักยภาพ เปิดโปง กัดดัน ให้ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไข และกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ต้องยอมรับว่าสื่อจะได้รับผลกระทบ หากงานสืบสวนที่เสนอไม่สามารถสร้างความสนใจ หรือ ไม่สามารถกระตุ้นการเปลี่ยนแปลง ใดๆ ได้ แม้งานสื่อเชิงสืบสวนเป็นงานที่ยาก เป็นงานที่ต้องลงทุนลงแรง เป็นงานที่มีข้อจำกัด แต่สื่อมวลชนก็ไม่ควรนำมาเป็นข้ออ้างเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ

สอดคล้องกับความเห็นของ อ.สุภาพร โพธิ์แก้ว หัวหน้าภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ว่า สถานการณ์ทางการเมืองไม่ควรเป็นข้อจำกัดในการทำหน้าที่สื่อเชิงสืบสวน แต่ทำให้สื่อทำหน้าที่ในการสืบสวนเรื่องราวต่างๆ เพื่อสาธารณะมากยิ่งขึ้น อ.สุภาพร เพิ่มเติมว่า ลักษณะสำคัญของงานสื่อเชิงสืบสวน คือ “เจาะลึก แตกต่าง สร้างความเปลี่ยนแปลง” สื่อเชิงสืบสวนต้องสะท้อนความผิดปกติของสังคม แต่ในปัจจุบัน การเรียนการสอนด้านการทำข่าวสืบสวน มีเพียง 1 วิชา ใน 1 ภาควิชา การศึกษา จึงยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้สามารถมีทักษะใน “จุดสะกด” หรือ “ข้อสงสัย” ใดๆ ได้ ถ้าฟังการสอนในชั้นเรียนคงไม่พอ ต้องเสริมด้วยการเรียนรู้จากการทำงาน ที่องค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพสื่อต้องส่งเสริม

ในขณะที่ วีระศักดิ์ พงศอักษร บรรณาธิการบริหาร Nation เห็นว่า ตำราและการเรียนการสอนด้านสื่อมวลชนในมหาวิทยาลัยควรเน้นเรื่องสื่อเชิงสืบสวนให้มากขึ้น ไม่ใช่มีไว้ให้ความสนใจแต่เรื่องสื่อหลอมนวม โดยเฉพาะสภาพปัจจุบันที่แนวโน้มของสถานการณ์ทางการเมืองและสังคม ทำให้เชื่อว่า สื่อต้องทำ

หน้าที่ปกป้องประชาชนเสี่ยงข้างน้อย ดังนั้นการเตรียมบุคลากรสื่อที่คิดเป็น ข่างสังเกต มีความรู้สื่อในองค์กร รวมทั้งวิถีคิดวิถีการ มีจริยธรรม ทำงานเชิงข้อมูลและการสืบสวนเพื่อสังคม จึงเป็นภาระสำคัญของ สถาบันการศึกษา

2. เจื่อนไซ ปัจจัย ที่ส่งผลต่อ ปริมาณและคุณภาพสื่อเชิงสืบสวน

ผู้ร่วมเสวนาส่วนใหญ่ เห็นพ้องกันว่า ปริมาณทั้งในความยาวของเวลา และความต่อเนื่องของการ นำเสนองานสื่อเชิงสืบสวน รวมทั้งระดับที่สืบสวนไปถึง ไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่สิ่งสำคัญ คือ น้ำหนักของ ข้อมูล หลักฐาน และ ชิ้นงานที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลง

เทพชัย หย่อง นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย กล่าวว่า งานสื่อเชิงสืบสวนต้องลงทุน สูงทั้งด้านทรัพยากรบุคคลา เวลา ฯลฯ แต่การประกอบการสื่อเพื่อธุรกิจหรือผลกำไร ก็ไม่สามารถนำมาเป็น ข้ออ้างในการไม่ทำข่าวสืบสวน งานสื่อเชิงสืบสวนปัจจุบัน เป็นการสืบสวนตามกระแส และต้องทำอย่างเร่ง รีบ จนน่าสงสัยว่า คนทำงานข่าวสืบสวนในปัจจุบัน มีความรู้ใหม่ว่า ข่าวสืบสวนที่ดีควรเป็นอย่างไร การ ยกกระดานงานสื่อเชิงสืบสวน ต้องจูงใจให้เป็นนโยบายหรือการประกาศความมุ่งมั่นของแต่ละสถานีให้เป็นการ สร้างคุณค่าที่แตกต่าง ที่ต้องทุ่มเททั้งทรัพยากรและเวลา ต้องเปลี่ยนการแข่งขันของสื่อที่ผู้อ่านข่าว เป็นผลงานเชิงสืบสวนที่แตกต่าง สิ่งที่ยังถกเถียงกันอย่างไม่มื่อข้อสรุป คือ ต้องมีทีมพิเศษ เพื่อทำงานสื่อ เชิงสืบสวนใหม่ เพราะคนทำงานเชิงสืบสวนได้ ต้องมีประสบการณ์ ต้องผ่านการอบรมหรือพัฒนาอย่าง จริงจัง อย่างไรก็ตาม งานสื่อเชิงสืบสวน สะท้อนสภาพความเป็นประชาธิปไตยของสังคม ในภูมิภาคอาเซียน คงมีสื่อในหลายประเทศที่ทำงานเชิงสืบสวนได้ไม่เต็มที่

ในขณะที่ สุชาติา จักรพิสุทธิ์ บรรณาธิการบริหาร TCIU ให้ข้อมูลว่า มีองค์กรนานาชาติที่ทำงานใน เรื่องนี้ เช่น Global Investigative Journalism ที่เคยมีโอกาสเข้าร่วมประชุม และแสดงความเห็นว่า ไม่ จำเป็นต้องตั้งทีมพิเศษเพื่อทำงานสืบสวน แต่ต้องพัฒนา คุณสมบัติสำคัญของคนทำงานสื่อเชิงสืบสวน คือ ต้องมีสัญชาติญาณ มีความสนใจใคร่รู้ มีทักษะการคิดวิเคราะห์แบบนักวิจัย ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ควร ส่งเสริมมากกว่าการมุ่งฝึกอบรมเพียงวิธีการ/กระบวนการทำข่าวสืบสวน รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้สื่อข่าวมี มุมมองต่อเรื่องต่างๆ ทั้งในมิติเชิงสังคม มานุษยวิทยา ฯลฯ ที่หลากหลาย ข่าวสืบสวนจะเกิดขึ้นเมื่อ นักข่าวมีคุณภาพ มีความสามารถพิเศษ แต่คุณภาพนักข่าวขึ้นอยู่กับการสนับสนุนขององค์กรต้นสังกัด องค์กรสื่อต้องลงทุน และร่วมรับผิดชอบต่อความเสี่ยงด้วย สำหรับสถานการณ์การทำข่าวสืบสวนของสื่อ โทรทัศน์ในปัจจุบัน สุชาติา มองว่าทุกช่องทางย่อมต้องมีการเซ็นเซอร์ตัวเองบ้างในบางระดับ

ประเด็นเรื่องนโยบายการทำงานเชิงสืบสวนของแต่ละสถานีนั้น วีระศักดิ์ พงษ์อักษร บรรณาธิการบริหาร Nation เห็นว่า ในการทำงานสื่อเชิงสืบสวนนั้น สื่อมักชอบใช้แหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งอาจตามมาด้วยการมีความใกล้ชิดกับแหล่งข่าว ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการทำงานอย่างเสรีและเที่ยงตรงของสื่อได้ สื่อแต่ละช่องต้องสนับสนุนและพัฒนาบุคลากรให้ทำงานสื่อเชิงสืบสวน เพราะการเติบโตในงานสื่อเชิงสืบสวน ต้องใช้เวลา และควร มีทีมเฉพาะหรือทีมพิเศษในการทำข่าวสืบสวน โดยบรรณาธิการข่าววางแผนเชื่อมโยงการทำงานระหว่าง นักข่าวภาคสนามซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับแหล่งข้อมูล กับทีมข่าวพิเศษซึ่งมีความถนัดในแง่ของการ สืบค้น ต่อยอด ขยายประเด็น แต่ในสภาพปัจจุบัน การแข่งขันสูงทางธุรกิจของสถานีโทรทัศน์ กลับทำให้การทำข่าวสืบสวนน้อยลง แต่ข่าวแนวบันเทิงกลับมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของคนดู และความอยู่รอดทางธุรกิจ การแก้ไข อาจต้องมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนสื่อโทรทัศน์ให้ทำงานเชิงสืบสวนให้มากขึ้น

สุชาติ มั่นรักคง บรรณาธิการข่าวสืบสวน Spring News เน้นย้ำถึงความสำคัญของงานสื่อสืบสวนที่มีส่วนช่วยในการคลี่คลายปัญหาต่างๆ และ สร้างความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่งานสื่อเชิงสืบสวนจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับทำให้ความสำคัญขององค์กรสื่อ เพราะงานสื่อเชิงสืบสวนต้องใช้เวลามากกว่าข่าวกระแส ข่าวอาชญากรรม ต้องเสนอทั้งด้านลึกและด้านกว้างของเรื่อง จึงเป็นไปได้ยาก หากองค์กรสื่อและคนทำงานขาดความทุ่มเท ปัญหาปัจจุบันคือนักข่าวทำการบ้านน้อย

ปวิวัติ วสิษฐชาติ รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว TNN24 กล่าวว่า คนทำงานสื่อเชิงสืบสวนในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นคนหน้าเดิม เป็นพวกที่มีทั้งพรสวรรค์และพรแสวง เป็น “ปลวกข่าว” ในขณะที่นักข่าวส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็น “ผีเสื้อข่าว” หากองค์กรไม่สนับสนุน ไม่เปิดทางให้สร้างงานที่ต้องสู้มเสี่ยงทั้งด้านจริยธรรมและกฎหมาย งานสื่อเชิงสืบสวนก็จะอยู่ในสถานะสูญพันธุ์และกลายเป็นสูญ การโยกย้ายเปลี่ยนถ่ายของบุคลากร เช่น คนมีความสามารถ ออกไปตั้งบริษัทเพื่อผลิตรายการป้อนสถานีต่าง ๆ ในขณะที่สถานีที่ขาดบุคลากร ก็ทำข่าวเชิงฉาบฉวย หันไปเน้นด้านรายการ นักข่าวที่มีประสบการณ์การทำข่าวสืบสวน ที่ย้ายสังกัด อาจไปเจอกับภาวะ/ นโยบายองค์กรใหม่ที่ไม่สอดคล้องกับวิธีการทำงาน ที่ไม่มีการเปิดโอกาสให้ทำงานอย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนั้น คนทำงานสื่อเชิงสืบสวนก็มากองในส่วนกลางมากกว่าในต่างจังหวัด จึงน่าเป็นห่วงว่า ข่าวสืบสวนจะสูญพันธุ์และกลายเป็นสูญ รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว TNN24 ย้ำว่า การทำข่าวสืบสวนควรเป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ไม่ใช่การทำเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางธุรกิจ หรือสร้างความเด่นดังให้ตนเองและองค์กร และมองว่าในสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่ปกติ คือช่วงเวลาที่สื่อไม่ต้องการกังวลกับข่าวตามกระแส ทำให้มีเวลาในการทำข่าวสืบสวน

พิเชษฐ ยิ่งเกียรติคุณ บรรณาธิการข่าวอาวุโส Voice TV กล่าวว่า ข้อมูลสำคัญของข่าวสืบสวนในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มาจากแหล่งข่าวออนไลน์ต่างๆ ในขณะที่ ข่าวสืบสวนทุกวันนี้มีการกลายพันธุ์ทั้งรูปแบบและเนื้อหา ไม่ได้จำกัดแค่การนำเสนอข้อมูลอย่างเคร่งครัดจริงจังดังข่าวสืบสวนในอดีต แต่ มีการแทรก drama ต่างๆ เข้าไป ซึ่งต้องตั้งข้อสังเกตว่าข่าวในลักษณะนี้ถือเป็นข่าวสืบสวนที่แท้จริงหรือไม่ นอกจากนี้ผู้สื่อข่าวต้องระมัดระวัง ไม่ตกเป็นเครื่องมือของแหล่งข่าว ทั้งจากภาครัฐ หรือฝ่ายต่างๆ และสุดท้าย ปัจจัยสำคัญต่องานข่าวสืบสวน คือ สิทธิเสรีภาพในระบบประชาธิปไตย

ศราวุธ สันติรุ่งเรือง บรรณาธิการข่าว Bright TV กล่าวว่า ส่วนตัวมีความเชื่อว่าสถานีข่าวทุกช่องมีนโยบายในการทำข่าวสืบสวนที่ไม่แตกต่างกัน แต่อาจมีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ในขณะที่ คุณพงษ์พิพัฒน์ จินดาศรี บรรณาธิการข่าวอาชญากรรม New TVยอมรับว่าปัจจัยเรื่องบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องประสบการณ์ของนักข่าว ถือเป็นข้อจำกัดที่สำคัญในการทำข่าวสืบสวน

จักรกฤษ เพิ่มพูล ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ กล่าวถึง พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญของการทำข่าวสืบสวน แต่ในความเป็นจริงสื่อมวลชนปัจจุบันกลับไม่ค่อยได้ใช้เครื่องมือนี้ เนื่องจากวัฒนธรรมของหน่วยงานราชการที่เน้นการ'ปกปิดเป็นหลัก เปิดเผยเป็นข้อยกเว้น' สวนทางกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ให้ "เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น" ปัจจุบัน ได้มีการร่วมผลักดัน ร่าง พ.ร.บ.สิทธิเสรีภาพสื่อ เพื่อเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร และการแสวงหาข้อมูลของสื่อ

อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ สื่อมวลชนอิสระ มองว่าการทำข่าวสืบสวนเป็นเรื่องของสัญชาตญาณ และวัฒนธรรม/สิ่งแวดล้อมในองค์กร ไม่จำเป็นต้องมีทีมข่าวเฉพาะกิจพิเศษ แต่ต้องฝึกให้นักข่าวจากทุกๆ โຕะมีสัญชาตญาณการสืบสวน ปัจจุบันข่าวสืบสวนยังขาดการสืบค้นตรวจสอบในเรื่องของโครงสร้าง เรื่องของระบบ เช่น ระบบคุณภาพการศึกษา ระบบสาธารณสุข ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสาธารณะ อีกทั้งยังตั้งข้อสังเกตว่าข่าวสืบสวนอาจเป็นเครื่องมือของทั้งนักข่าว และเจ้าหน้าที่รัฐในการ promote ผลงาน

ในช่วงการแลกเปลี่ยนช้กถาม มีผู้ผลิตของบริษัทเอกชน ที่ผลิตรายการโทรทัศน์เชิงสืบสวนบ่อนสถานีโทรทัศน์ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้เปิดเผยถึงอุปสรรคและปัญหาในการทำข่าวเชิงสืบสวนที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐในการให้ข้อมูล นอกจากนี้ยัง ถูกเสนอสินบนและถูกข่มขู่ให้ยุติการทำข่าวดังกล่าว โดยทางสถานีที่ผลิตรายการให้ก็ไม่มีมาตรการในการช่วยเหลือ ผู้ผลิตอิสระรายนี้จึงขอคำแนะนำจากผู้ร่วมวงเสวนาในการแก้ปัญหาที่ซึ่งวิพากษ์ได้ให้กำลังใจ และแนะนำวิธีการขอข้อมูลจากแหล่งอื่น

พร้อมรับเรื่องเพื่อนำเข้ากระบวนการร้องเรียนต่อสมาคมวิชาชีพ ประเด็นที่วิทยากรหลายท่านเน้นย้ำ คือ ให้นักข่าวระมัดระวังในเรื่องความปลอดภัยของตนเองเป็นสำคัญ ในขณะที่เดียวกันก็อยากให้มองว่า อุปสรรคดังกล่าวคือความท้าทายในการทำงานของผู้สื่อข่าวเชิงสืบสวน

นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย กล่าวในช่วงท้ายว่า สิ่งสำคัญในงานสื่อเชิงสืบสวน คือ การมีจิตสาธารณะ ที่เกิดจากการปมเพาะเลี้ยงดู องค์กรสื่อต้องสร้าง “จิตสาธารณะ” ให้เป็นวัฒนธรรม องค์กร ให้คนในองค์กรมีความรู้สึกเดือดร้อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสังคม งานเชิงสืบสวนทำคนเดียวไม่ได้ ต้องร่วมมือกันเป็น team work ทั้งผู้ปฏิบัติงาน บรรณาธิการ ผู้ตีพิมพ์เผยแพร่ สถานการณ์พิเศษทาง การเมือง ไม่น่าเป็นอุปสรรคในการทำงานสื่อเชิงสืบสวน เพราะที่ผ่านมา แม้ในภาวะที่การเมืองมี ประชาธิปไตย สื่อก็ยังอ้างเงื่อนไขทางการเมืองและธุรกิจ ว่าเป็นข้อจำกัดในการทำงานสื่อเชิงสืบสวน

สุดท้าย ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ผู้อำนวยการโครงการมีเดียมอนิเตอร์ ได้กล่าวขอบคุณผู้ร่วมการ เสวนา และ เห็นด้วยกับข้อเสนอที่ให้มามีเดียมอนิเตอร์ ทำการศึกษาในประเด็นสื่อเชิงสืบสวนอีก แต่ด้วย วิธีการที่ลดความเฉพาะเจาะจง อันเป็นข้อจำกัดของการทำงานโดยผู้ไม่มีประสบการณ์ตรงในงานข่าว จึง จำเป็นต้องเคร่งครัดในเชิงวิชาการ ในปีหน้าหากจะมีการศึกษาเรื่องนี้ จะทำความร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพ รวมทั้งองค์กรชำนาญงานสื่อเชิงสืบสวนที่มาร่วมการเสวนาในวันนี้ ในการออกแบบเครื่องมือการจัดทำบท วิเคราะห์และรายงาน ด้วยงานการศึกษาครั้งนี้ เป็นงานในสัญญาความร่วมมือกับ กสทช. มีมีเดียมอนิเตอร์ จะนำข้อเสนอที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนที่ได้จากการเสวนาในวันนี้ เสนอต่อสำนัก ส่งเสริมการแข่งขันและกำกับดูแลตนเอง (สส.) ซึ่งมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ สื่อมวลชน

ที่มา: เว็บไซต์ Thai NGO วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558 <http://bit.ly/1A2JVYt>
